

Lier kommune

Handlingsprogram 2015-2018

Vedtatt i kommunestyret 16.12.2014

Lier kommunes handlingsprogram 2015-2018 ble vedtatt i kommunestyret 16.12.2014.

Saksfremlegget til behandlingen besto av rådmannens beslutningsgrunnlag og virksomhetskatalog.

I dette dokumentet er rådmannens beslutningsgrunnlag oppdatert for kommunestyrets vedtak.

- Kommunestyrets vedtak er lagt inn i dokumentet
- Rammetabellene er justert for vedtaket
- Rammetabellene er justert for avsatt lønnsvekst
- Virksomhetskatalogen er justert for de ovenfor nevnte forhold

Endringer i forhold til rådmannens beslutningsgrunnlag er markert med rød skrift

SAKSFREMLEGG**Sak nr.**

Saksmappe nr: Arkiv: Saksbehandler:
2014/2856 **150** **Trond Larsen**

Til behandling i:

Saksnr	Utvalg	Møtedato
20/2014	Råd for eldre og mennesker med nedsatt funksjonsevne	17.11.2014
83/2014	Planutvalget	18.11.2014
69/2014	Miljøutvalget	18.11.2014
48/2014	Tjenesteutvalget	19.11.2014
64/2014	Formannskapet	20.11.2014
69/2014	Formannskapet	27.11.2014
96/2014	Kommunestyret	16.12.2014

Handlingsprogram 2015-2018**Kommunestyrets vedtak:****1. Økonomiske rammer**

1.1. De økonomiske rammer som fremgår av rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg legges til grunn for den økonomiske planleggingen i handlings-programperioden.

1.2. Rammer årsbudsjett 2015

Rammer for hvert utvalg og tjenesteområde fastsettes i samsvar med rådmannens grunnlagsdokument med vedlegg.

1.3. Skatt

Den kommunale skatteøren fastsettes til den enhver tid gjeldende maksimalsatsen.

1.4. Låneopptak

Rammen for eksterne lån til investeringsformål i 2015 settes til kr 434, 314 mill. kr

Rammen for låneopptaket inkluderer utsatte opptak av lån på 50 mill. kr fra 2013 og 120 mill. kr 2014. Låneopptaket for nye investeringsprosjekt i 2015 utgjør 264, 315 mill. kr

Rammen for opptak av formidlingslån i Husbanken settes til kr 25 mill. kr. Lånet tas opp som annuitetslån med 5 års avdragsfri periode, deretter nedbetaling over 20 år.

1.5. Likviditet

Innvilget driftskreditt på 100 mill kr. i Danske Bank videreføres i 2015.

Likviditetssituasjonen anses som tilfredsstillende, men vurderes nærmere i årsrapporten for 2014.

1.6. Egenbetalinger, gebyrer og avgifter

Ordningene fastsettes slik de fremgår av "Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger" med nødvendige justeringer som følge av kommunestyrets vedtak i sak 93, 94, 95 og 96/2014. Se punkt 2.25 og 2.26.

1.7. Endringer i forhold til økonomiske rammer

Driftsbudsjettet

1000 kr.	2015	2016	2017	2018
<i>Endring som følge av budsjettforliket i Stortinget</i>				
Rammetilskuddet – økning	(2066)	(2066)	(2066)	(2066)
Barnehager – div tiltak	2121	2121	2121	2121
Rus/Psykiatri – øremerking	(426)	(426)	(426)	(426)
Skolehelse/helsestasjon – økt innsats	371	371	371	371
Kulturell spaserstokk – øremerking	(100)	(100)	(100)	(100)
Resurskrevende tjenester – lavere egenandel	(1040)	(1040)	(1040)	(1040)
<i>Andre endringer</i>				
Elevtallsøkning	1000	2000	2500	2500
Frivillige organisasjoner – helse	300	300	300	300
Aktivitør – sykehjem	600	600	600	600
Planavdelingen – ulovlighetskontroll	600	600	600	600
Planavdelingen – økte inntekter	(400)	(400)	(400)	(400)
Landbruk – biogassprosjekt	50	50	50	50
Skolekorps – støtte	100	100	100	100
Tiltak sosial ekskludering/kultur	100	100	100	100
Kulturscene – økt inntekt	(50)	(100)	(150)	(200)
Gratis leie haller/baner – tilskudd	6000	6000	6000	6000
Utleie haller/baner – inntekt	(6000)	(6000)	(6000)	(6000)
Etablering læringsbedrift	400	400	400	400
Sosialhjelpsutgifter	(300)	(500)	(500)	(500)
Adm tjenester/stab/støtte – redusert behov	0	(750)	(1500)	(1500)
Til/fra disposisjonsfond	1260	1260	960	910
Sum	0	0	0	0

Investeringsbudsjettet

1000 kr.	2015	2016	2017	2018
Maskinpark – park/idrett	(300)	(300)	(300)	(300)
Kirkeinvesteringer	500	500	500	500
Maskinpark – kirken	(820)	(820)	(820)	(820)
Engersand vann	(6000)	(3000)	9000	0
Engersand avløp	(6000)	(3000)	9000	0
Redusert/økt låneopptak	(12620)	(6620)	17380	(620)
Sum	0	0	0	0

2. Oppdrag, tiltak mv.

- 1.8. Det forutsettes at tiltak gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet og budsjettvedtaket. Tiltak av prinsipiell betydning legges fram som egne saker.
- 1.9. Kutt i rammene gjennomføres som beskrevet i grunnlagsdokumentet.
- 1.10. På grunn av endringene hvor refusjon for merverdiavgift føres i investerings-regnskapet og ikke i driftsregnskapet, reduseres målsettingen til driftsmargin fra 3% til 1,75 %.

- 1.11. Følgende tiltak innen omsorg utredes nærmere og behandles som egne saker før iverksetting: Flytting av 2 øyeblikkelig hjelp plasser til Nøstehagen, Særavtalene knyttet til utdeling av medisiner og bedre organisering av transport til dagtilbud. Frist 1. halvår 2015.
- 1.12. Før omleggingen av finansiering innen grunnskolen iverksettes må effekt og konsekvenser vurderes nærmere. Det skal foreligge en grundig gjennomgang som inkluderer og ivaretar pedagogiske, organisatoriske, administrative, økonomiske og kvalitetsmessige hensyn. Arbeidet med dette påbegynnes umiddelbart og klargjøres for politisk behandling i løpet av februar 2015. Dette av hensyn til skolens egen planlegging. En omlegging følges opp nøye og evalueres politisk gjennom Tjenesteutvalget (Grunnskole-, barnehage- og kulturutvalget i neste kommunestyreperiode) og administrativt av Rådmannen. Barneskolekretsene skal opprettholdes. Det legges inn en buffer for å håndtere en elevtallsøkning i perioden.
- 1.13. Behovet for spesialpedagogiske tilbud gjennomgås. Dette gjelder særlig de med et mindre behov og det vurderes om disse kan få et bedre tilbud gjennom ordinære tiltak.
- 1.14. Rådmannen gis i oppdrag å se på muligheten til å danne leksegrupper på skolen etter skoleslutt, hvor de foresatt bidrar på frivillig basis med lekseoppfølging. Saken følges opp i Tjenesteutvalget i samarbeid med skoleledelsen og FAU.
- 1.15. Liers behov for barnehageplasser dekkes i hovedsak gjennom tilbud fra de private barnehagene. Gode rammebetingelser og forutsigbarhet er viktig for disse. Dagens kvalitet forutsettes videreført. Tjenesteutvalget gjennomfører årlige dialogmøter med de private barnehagene. Det vises til tidligere vedtak om at barnehager som kommer i økonomiske vanskeligheter kan søke tilleggsbevilgning.
- 1.16. Åpen barnehage søkes videreført i samarbeid med frivillige organisasjoner og/eller gjennom egenandel innenfor rammen som er avsatt til barnehageformål.
- 1.17. Det er et uttrykt mål at alle tre sykehjem skal ha aktivitørtilbud. Det avsettes midler til dette tiltaket.
- 1.18. Rådmannen vurderer omfang av eksternt bistand og eksterne kurser og konferanser for å holde disse på et forsvarlig, men lavt nivå.
- 1.19. Arbeidet med å redusere kostnader knyttet til sosialhjelpskostnader gjennom NAV intensiveres gjennom vedtatt handlingsplan. Det skal innføres oppmøte- og aktivitetsplikt for sosialhjelpsmottakere i samsvar med fremlagt lovendringsforslag. Informasjon om ulike tiltak iverksettes.
- 1.20. Arbeidet med tiltak for å kvalifisere minoritetsspråklige for arbeidslivet må intensiveres. Et slikt tiltak kan være etablering av en læringsbedrift i rådhuskantina. Mulige organisatoriske og økonomiske løsninger utredes i samarbeid med NAV.
- 1.21. Ordningen med gratis leie av haller/baner må synliggjøres i handlingsprogram og etterregnes ifm årsregnskapet. Økt tilbud som følge av Heiahallen og nye Hegg skole innarbeides.

- 1.22. I forbindelse med drift av ny kulturscene må det fokuseres på tiltak som bedrer inntjeningen.
- 1.23. Det legges frem en egen sak om styrking av bruk av IKT i planavdelingen slik at søknadsprosessen kan fullautomatiseres. Frist 1. halvår 2015.
- 1.24. Som følge av at Arbeidssenteret er fusjonert med Lier ASVO, VIVA IKS og Lier Drift er skilt ut som eget selskap medfører dette redusert behov for administrative tjenester/stab/støtte i den kommunale administrasjon. Lokaler kan frigjøres eller fremleies til de nye enhetene. Innsparingen knyttet til redusert behov for administrative tjenester/stab/støtte og fremleie kvantifiseres og fremkommer i handlingsprogram og regnskap. Dette må ses i sammenheng med punkt 2.18 i HP 2014 – 2017.
- 1.25. Driftsavtalen mellom Lier kommune og Blå Kors om et boligsosialt samarbeid for å dekke kommunens behov må reforhandles. Frist 1. halvår 2015.
- 1.26. Rådmannen orienterer Lier Everk og Eidos om de utbytteforventninger som ligger i Handlingsprogrammet. Eierorganet foretar årlig en samlet gjennomgang av utbyttemuligheter fra hel- og deleide selskaper.
- 1.27. For å redusere behovet for administrative tjenester gjennomgår Rådmannen kommunens ulike tildelingsordninger med sikte på forenkling. Frist 1. halvår 2015.
- 1.28. Rådmannen gjennomgår behovet for leie av lokaler til kommunal bruk med sikte på mulig reduksjon. Frist 1. halvår 2015.
- 1.29. Miljøutvalget vurderer muligheten av å igangsette et biogassprosjekt, ref forslag fra virksomheten. Dette ses i sammenheng med revisjon av klimaplanen.
- 1.30. Trafikksikkerhetssituasjonen rundt Grøttegata vurderes ved rullering av kommunens trafikksikkerhetsplan og i sammenheng med bevilgning i investeringsbudsjettet.
- 1.31. For å yte bedre service til publikum ved Legevakta IKS tar Rådmannen opp spørsmålet med selskapet om å anskaffe og drifte eget røntgenutstyr. Kostnadmessige konsekvenser i form av økt eierbidrag utredes.
- 1.32. Sanering vann/avløp Engersand forskyves inntil videre med et år. Variabel pris pr år justeres tilsvarende.
- 1.33. Tilknytningsavgiftene økes for vann og avløp fra kr 7 013 eks mva til kr 14 026 eks mva for begge områder. Variabel pris pr år justeres tilsvarende.
- 1.34. Maskinpark park/idrett og kirken reduseres noe. Maskinpark kirken inngår i samlet investeringstilskudd for kirken.
- 1.35. I forbindelse med belysning av gangvei forbi Statoil på Tranby forlenges denne ned gangveien til Hallingstad skole og frem til bommen til skoleplassen innenfor rammen avsatt til vei og veilys.

Innholdsfortegnelse	Side
1 Rådmannens innledning	2
2 Om dokumentet	4
3 Sammendrag	5
4 Kommuneplan og prioriterte mål for perioden	8
5 Utviklingstrender i samfunn og kommune	9
6 Strategiske fokusområder	13
6.1 Samfunn	13
6.2 Tjenesteområder	19
Skole	19
Barnehage	27
Velferd	31
Velferd - Omsorg	33
Velferd - Helse og sosial	42
Kultur	50
Infrastruktur - Bygg, Vann og avløp, Vei	58
Plan og Samfunn	64
Fellestjenester, ledelse og politikk	70
6.3 Organisasjon og medarbeidere	74
6.4 Økonomi og investering	77
Vedlegg:	
1 Sentral budsjettering	103
2 Vedtatte investeringer HP 2012-2015 med endringer	104
3 Handlingsrommet	107
4 Oversikt over avgifter gebyrer og egenbetalinger	107
5 Gebyrgrunnlag vann og avløp	119
6 Kommunale tilskuddssatser for ikke-kommunale barnehager	120
7 Obligatoriske oversikter	121
8 Leseveiledning	125

1 Rådmannens innledning

Preget av «tre store»

Til alle tider har kommunene vært nødt til å innrette seg etter statlige styringssignaler, svingende konjunkturer, regionale utviklingstrender preget av usikkerhet og endringer i de lokale behovene. Ofte har det skjedd på kort varsel med krav til annerledes disponering av ressursene.

Selv om det er helt naturlige sammenhenger settes kommuneorganisasjonen på prøve når store og tunge «strømmer» blir sammenfallende i tid og krever sin andel av den politiske oppmerksomheten, kompetansen og kapasiteten i utvalg og administrasjon. Tre «store» i 2015 kan noe unyansert beskrives slik:

- Omfattende, varige omstillings- og organisasjonsutfordringer
- Utviklingen av Fjordbyen Lierstranda
- Kommunereformen

Ingen av temaene er ukjente og alle tre eksisterte før arbeidet med dette handlingsprogrammet ble påbegynt. Men de har det til felles at de forutsetter betydelig innsats som i betydelig utstrekning ligger utenpå den ordinære virksomheten.

Mestringssamfunnet

Vi blir flere og befolkningssammensetningen annerledes enn tidligere. I stadig større utstrekning møter innbyggere situasjoner som kan fremstå som spesielt vanskelige og influerer på livskvaliteten i så stort monn at det skal komme til å prege både en selv om omgivelsene i lang tid.

Helse, utdanning, arbeid, sosialt nettverk og bolig er blant elementene, hver for seg og sammen. Det gjelder i alle faser i livet; ung eller gammel, opprinnelig liung eller ei. Kommunen representerer en form for basistilbud som skal gjelde alle, men er svært ofte også den som må trå til behovet er litt større hos den enkelte eller når ikke alt fungerer som forventet.

Mestring i egen livssituasjon er antakelig noe av det viktigste for både individ og samfunn, også med tanke på en balansert ressursinnsats på sikt.

Med utgangspunkt i tidligere vedtak og kommunestyrets føringer legger derfor rådmannen opp videreutvikling av helse-/omsorgsområdet og å sikre et reelt boligtilbud til de som trenger det mest, der alternative leie-/eieformer er en del av bildet.

Flyktninger og innvandrere representerer et potensiale i samfunnsbyggingen som ikke er tatt ut. Språk- og samfunnsopplæringen og kvalifisering for arbeid, boligtilbud og -miljø og sosiale relasjoner må vektlegges og målrettes mer enn hva tilfellet har vært til nå.

En vellykket satsning på folkehelsearbeidet videreføres, settes inn i en større sammenheng og knyttes til den løpende driften.

Rettighetslinjen

Rådmannen har i tidligere handlingsprogrammer omtalt tendensen til rettighetsfesting av tjenester. Bildet er nyansert; det kan skilles mellom de formelle rettighetene, likeverdig behandling og rettferdighetsoppfatningen.

Det er ikke alltid slik at sentral lovgivning, forskrifter og retningslinjer gir en fullverdig beskrivelse av hva den enkelte kan forvente seg. I mange tilfeller er heller ikke en varslet reform finansiert fullt ut, slik tilfellet nå er med blant annet rettighetsfestingen av brukerstyrt personlig assistanse (BPA).

For å sikre den enkelte innbyggers rettigheter, en best mulig tildeling av tjenester og oppfølging av dem etableres et felles vedtakskontor. Målet er å sørge for at tjenester ikke blir tildelt stykkevis og delt og sørge for en dynamikk som svarer til varierende behov over tid.

Nytt og fresht...?

Med de nybyggene som er ferdigstilt de senere årene, en ny Hegg skole og Fosshagen har Lier kommune investert betydelig i fremtiden. Ytterligere vekst vil etter all sannsynlighet kreve flere nyanlegg og –bygg.

Økt behov fører til spørsmålet om hvordan vi benytter kapasiteten i de formålsbyggene kommunen allerede har og nødvendigvis skal drifte. Hva som er mest rasjonelt, bruk av eksisterende bygg eller nybygg, - og ikke minst evnen til å sikre tilstrekkelig kompetanse og kapasitet for en økende mengde kvadratmeter, i en til dels teknisk avansert eiendomsmasse.

Transportsvøpen

Med sin beliggenhet og utstrekning er Lier kommunes innbyggere transportavhengige. Kommunen har en veldefinert rolle med sitt ansvar for kommunale veier og plasser og som planmyndighet. I tillegg utfordres kommunene i stadig større grad som samfunnsaktør og påvirkningsagent.

Av de store veiprojektene er naturlig nok riksvei 23 Dagslett – Linnes og koblingen til E18, blant annet nytt Brakerøyakryss, det mest avgjørende. Jernbanens fremføring i kommunen og nytt trafikknutepunkt med jernbanestasjon fremstår som krevende prosesser der en er i gang. Men også

E18 i mulig ny trasé forbi Asker og dermed løsningene i Oslopakke 3 influerer betydelig på innbyggernes hverdag.

Lier har vært tydelig på prioriteringene i forbindelse med samarbeidsprosjektet Buskerudbyen, med vekt på pendlernes behov for tilrettelagte pendlerparkeringer og et østvendt kollektivtilbud som svarer til den store utpendlingen.

Kommunen må, uansett allianser, regne med å bruke mer ressurser på utvikling og planlegging av transportsystemene.

Bydannelse og livskraftige landområder

Med sykehusetableringen og pågående arbeid med vei og jernbane legges flere av premissene for Fjordbyen Lierstranda i ekspressfart.

Spesielt kommunestyret, kommuneplanutvalget og administrasjonen vil i perioden måtte bruke mye tid og krefter på å forme bydannelsen og sikre at fjordbyen virkelig realiseres i et nært og formalisert samarbeid med Drammen.

Samtidig blir ivaretagelsen av kommuneplanens øvrige forutsetninger om en grønn profil og levende lokalsamfunn spesielt viktig, ikke minst når en tar i betraktning den forestående kommunereformen.

A blue ink handwritten signature, appearing to read 'H.P. Christensen', written in a cursive style.

Hans-Petter Christensen
Rådmann

2 Om dokumentet

Dokumentet inneholder noen tabeller og grafer (tjenesteprofiler) som trenger forklaring. I vedlegg 10 er det en leseveiledning som forklarer hvordan disse skal forstås.

Styrende dokument

Kommuneplanen er kommunens viktigste strategiske styringsdokument, og inneholder overordnede målsetninger og retningsvalg for kommunens utvikling.

Det er også vedtatt temaplaner som angir utvikling av området.

- Kvalitetsplan for Lierskolen 2012 – 2015
- Kvalitetsplan for barnehager 2015-2018
- Omsorgsplan 2018
- Kommunal plan for idrett og fysisk aktivitet 2009 - 2012
- Boligsosial handlingsplan
- Energi- og klimaplan
- Rusmiddelpolitisk handlingsplan
- Temaplan avløp 2010 – 2021
 - Felles hovedplan for vannforsyning og avløp i drammensregionen
- Trafikksikkerhetsplan 2010-2013
 - Trafikksikkerhetsplan - prioritering kommunale veier
 - Trafikksikkerhetsplan - prioritering riks- og fylkesveier

Handlingsprogrammet skal bidra til å realisere kommuneplanens og temaplanenes målsetninger, og inneholder mål, tiltak og økonomiske rammer for kommende fireårsperiode, samt budsjett for kommende år.

Tre i ett - om dokumentet

Handlingsprogrammet er tre forskjellige dokumenter i ett.

- *Økonomiplanen* er obligatorisk og skal være fireårig.
- *Årsbudsjettet* er også lovpålagt og gjelder det første året etter vedtak.
- *Handlingsprogrammet* knytter økonomiske størrelser sammen med mål og rammebetingelser.

I Lier kommune praktiseres en ordning der rådmannen utarbeider et grunnlag for den politiske behandlingen, men det er formannskapet som former forslaget til vedtak som etter hvert blir innstilling overfor kommunestyret.

Handlingsprogrammet for Lier kommune omfatter fire strategiske fokusområder:

- *Samfunn*
- *Tjenester*
- *Organisasjon og medarbeidere*
- *Økonomi*

Fokusområdene er omtalt i hvert sitt kapittel med sentrale utfordringer og arbeidet med disse. Under de enkelte tjenestene fremkommer utfordringer mål og driftsbudsjettet for tjenesteområdene.

3 Sammendrag

Økonomi

Stramme økonomiske forutsetninger

Lier kommune har lave inntekter i forhold til behovet for kommunale tjenester. Veksten i kommunen danner også et behov for investeringer som ligger langt over landsgjennomsnittet. Fra 2015 blir Lier bedre kompensert for investeringsbehovet gjennom økt veksttilskudd. På driftssiden blir det imidlertid fortsatt stramme rammer. Lier driver allerede svært effektiv tjenesteproduksjon, men må omstille seg ytterligere for å møte morgendagens behov og forventninger.

En sikker driftsmargin

Budsjettet balanserer rundt ca. 2 % netto driftsresultat hvert år i fireårsperioden. I kommuneplanen er det et mål om 3 % netto driftsresultat, men dette er fastsatt under andre rammebetingelser der kommunene hadde anledning til å føre momskompensasjon fra investeringer som driftsinntekter. I det gamle regimet kunne høye investeringer sikre overskudd på driften. Dette systemet er avvirket. Som en konsekvens av denne omleggingen vurderes det nye måltall for netto driftsresultat internt og eksternt.

Driftsmarginen har flere ulike funksjoner:

- Buffer
- Egenfinansiering av investeringer.
- Avsetting til disposisjonsfond.

Omstilling

Rådmannen har analysert kostnadsnivået i kommunen, og vurdert omstillingspotensialet mellom pleie og omsorg, grunnskole og øvrige tjenester. Omstillingene summerer seg til 40 millioner kroner i fireårsperioden, med hele 20 millioner i 2015. Når tjenesteproduksjonen allerede er blant landets mest kostnadseffektive vil endringer måtte få konsekvenser. Rådmannen tror likevel omstillingsprogrammet er realiserbart og at fremdriftsplanen er realistisk. Rådmannen har ikke forutsatt politisk vedtak for å realisere omstillingsomfanget, men inviterer til en dialog for å maksimere innbyggernes opplevelse av de kommunale tjenestene, innen denne stramme rammen.

Investeringer

Investeringsnivået er betydelig de to første årene for deretter å ligge relativt lavt. For å holde gjeldsgraden innen et håndterlig nivå på sikt, er det avgjørende at investeringsnivået i 2017 og 2018 ikke blir vesentlig over hva som ligger i dette budsjettet.

Befolkningsvekst

Per 30.06.2013 hadde Lier kommune 25 364 innbyggere. Kommunen har de siste årene hatt stor vekst både i befolkning, antall arbeidsplasser og personinntekt. Statistisk sentralbyrås prognoser viser at denne veksten vil fortsette i årene som kommer. Denne veksten, sammen med kommunens stramme økonomi, er med å sette ytterligere press på de kommunale tjenestene og vil kreve at vi blir enda mer effektive.

Samfunn

Lier kommune har en viktig rolle som samfunnsaktør. For å kunne håndtere befolkningsveksten og etablere nye boligområder og arbeidsplasser, skal Lier og Drammen kommuner legge til rette for at Brakerøya og Lierstranda transformeres til en miljøvennlig fjordby. Visjonen er en fjordby der folk, fjord og fremtid møtes. Nye rv. 23, Buskerudby-samarbeidet og satsing på folkehelse er andre store og viktige samfunnssaker det arbeides mye med i Lier kommune.

Tjenestene

Skole

Sammenliknet med et utvalg kommuner (se kapitlet om skole) bruker Lier bruker mest av alle på undervisning inklusive spesialundervisning. Skolestruktur og antall klasser er avgjørende for å kunne realisere lavere kostnader til disse områdene. Rådmannen foreslår derfor ikke å kompensere for elevtallsveksten, som i 2015 er beregnet til å utgjøre 5,5 millioner kr. Det forutsettes at denne veksten fortsetter på ca. samme nivå frem til 2018.

Kvalitetsarbeid i skolen må være nært knyttet til utvikling av kjernevirksomheten - lærerens undervisning og elevens læring.

Barnehage

Lier har i dag full barnehagedekning. Det er overkapasitet i Sylling, Hennummarka og Hegg krets og underkapasitet i ytre Lier, spesielt Nøste. Det at Lier kun har 3 kommunale barnehager medfører sårbarhet knyttet til finansieringen av ikke-kommunale barnehager.

Omsorg, helse og sosial

Lier kommune har relativt lave kostnader på omsorgstjenestene sammenlignet med andre kommuner. Likevel øker utgiftene til disse tjenestene. For å kunne opprettholde omsorgstjenestene på tilnærmet dagens nivå, må vi organisere oss annerledes enn i dag. Vi har i dag mange små enheter spredt rundt i kommunen og en samlokalisering av flere av disse enhetene ville gitt oss en bedre ressursutnyttelse.

Pleie og omsorg hadde et uspesifisert kutt på 15 millioner som ikke lot seg realisere i 2014. 5 millioner av dette er foreslått kompensert i 2015, resten er foreslått gjennomført med konkrete kuttforslag.

Kultur

Alle virksomheter på kulturområdet har fått i oppdrag å kutte tilsvarende 1,5 % av lønnsmassen. Videre vil ny rammeplan for norske kulturskoler utfordre Lier kulturskole med strukturelle endringer og økte utgifter. Andre sentrale områder er etablering av Lier kulturscene i Lierbyen og kultursatsing på barn og unge. Med ny Heiahall og ny Hegghall i 2015 bidrar Lier kommune til et løft for aktivitet i disse nærmiljøene.

Infrastruktur

I nærmest fremtid vil kanskje all virksomhet på tjenesteområdet være etablert på utsiden av kommunen i ulike selskapsformer. Dette stiller store krav til oppfølging og kontroll slik at både ressursbruk og kvalitet på tjenestene blir optimal. Vestviken interkommunale vei-, vann- og avløpsselskap, VIVA IKS, har vært under etablering andre halvår 2014. Budsjett og økonomi for tjenesteområdene vei, vann og avløp vil bli overført til selskapet ved årsskiftet 2014/2015.

Kommunestyret har vedtatt mandat for arbeidet med utredning og etablering av aksjeselskap for tjenestene som er igjen i Lier drift. Omorganisering og etablering utredes parallelt med behandling av handlingsprogrammet. Omorganiseringssaken legges frem for kommunestyret i november og saken om etablering av selskapet legges etter planen frem for behandling i kommunestyret i desember.

Plan og samfunn

Store reguleringssaker som nytt Vestre Viken sykehus på Brakerøya og rv. 23 krever mye kapasitet og ressurser. Andre sentrale utfordringer er knyttet til press på nye arealer for boliger og næringsaktivitet. Det utfordrer jordvernet, miljøhensyn og markagrensen. Samtidig opplever vi økt forventningspress fra publikum og kulturbetingede ulikheter i det interkommunale samarbeidet om landbrukskontoret.

Fellestjenester, ledelse og politikk

Lier bruker totalt sett noe mindre på administrasjon og politisk styring enn andre kommuner vi sammenlikner oss med (se eget kapittel). Området har blant annet ansvar for arbeidsgiverpolitisk plattform, anskaffelsesstrategi, IKT-strategi og kommunikasjonsstrategi. Det skal utredes om skatteoppkrevingen skal flyttes fra kommunale kemner- og kommunekassererkontorer til statlig skatteetat fra 2016. Dimensjonene rundt dette er foreløpig ukjent.

Organisasjon og medarbeidere

Dyktige ledere og medarbeidere er forutsetninger for å kunne realisere kommunens mål om gode tjenester. Helhetlig kompetanseutvikling blir vesentlig. For å utnytte ressursene optimalt og kunne håndtere økte krav til økonomisk styring, trenger kommunen gode system for styring, kvalitet og kontroll.

4 Kommuneplan og prioriterte mål for perioden

Lier kommunes visjon

Grønne Lier – for alle innbyggere Landlig og livskraftig

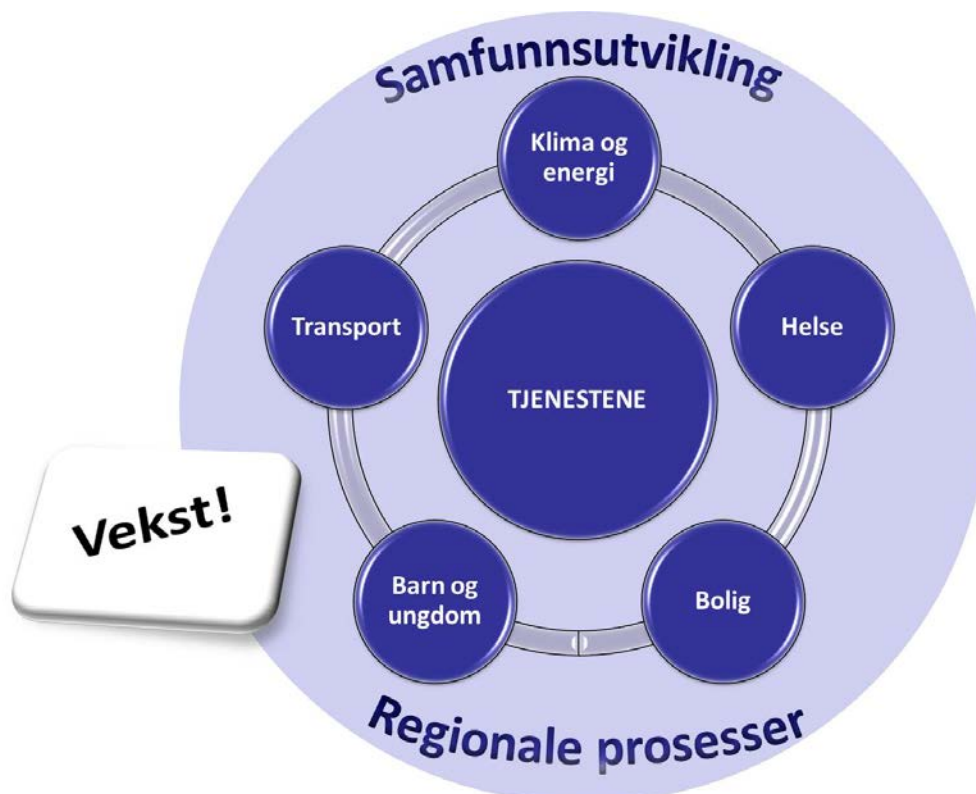
Visjonen vår er både uttrykk for vårt særpreg i dag og det Lier-samfunnet vi vil utvikle videre; en landlig kommune, nær byen og med en livskraftig befolkning, landbruk og næringsliv.

Ut fra visjonen skal kommunens arbeid bygges på følgende grunntanker:

- Det gode liv for alle
- Natur og kultur som ressurs
- Langsiktig miljøutvikling

Innsatsområder for handlingsprogramperioden

Kommunens hovedoppgave er å levere tjenester til kommunens innbyggere, bokstavelig talt fra vugge til grav. Samtidig er kommunen en samfunnsaktør, og samfunnsutviklingen og regionale prosesser påvirker og bidrar til nye krav til tjenesteproduksjonen. I lys av dette og den sterke befolkningsveksten i Lier, har rådmannen definert klima og energi, helse, bolig, barn og ungdom og transport som områder vi skal gi ekstra oppmerksomhet

5 Utviklingstrender samfunn og kommune

Sterk befolkningsvekst

- Befolkningsveksten første halvår 2014 var 189 personer, og 30.06.2014 hadde Lier en samlet befolkning på 25 364 personer.
- I 2013 økte befolkningen med 412 personer, i 2012 med 597 og i 2011 med 599.
- I gjennomsnitt har Lier vokst med 284 personer pr år siden årtusenskiftet, i alt 3978 fra 1.1.2000 til utgangen av 2013.

Flere innvandrere

- 1. januar 2014 hadde Lier en innvandrerbefolkning (direkte innvandrere eller barn av to innvandrede foreldre) på 4525 personer. 2437 personer har europeisk bakgrunn, 1506 asiatisk (inkludert Tyrkia) og 441 afrikansk bakgrunn.
- Fra 2006 har innvandringen fra utlandet vokst markant, men dempes igjen. Fra en topp på over 70 % av total befolkningsvekst i 2010, har den sunket til ca. 50 % i 2012 og 40 % i 2013.
- Særlig fra Øst-Europa har innvandringen vært stor. Antall barn i velkomstklassen på Høvik skole var 37 ved starten av skoleåret, 21 fra Øst-Europa.

Alderssammensetningen

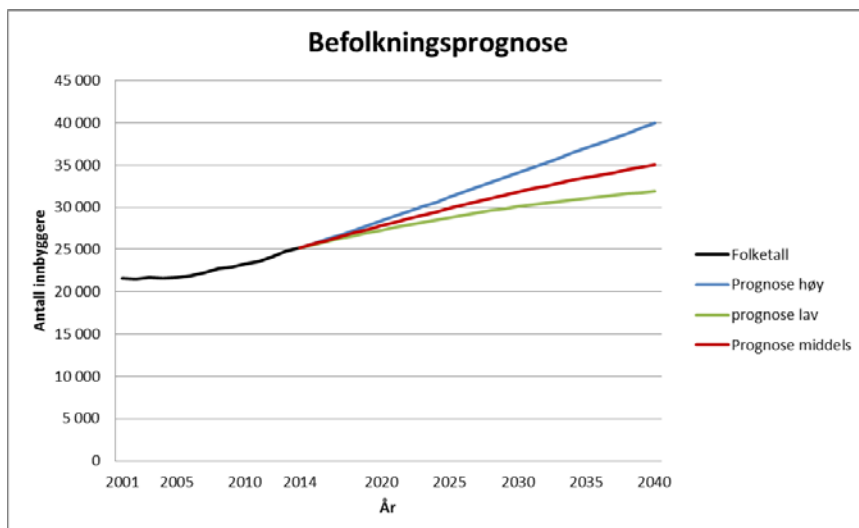
Lier har en ung befolkning

- Ca. 26 % av totalbefolkningen er barn og unge under 19 år, mot ca. 24 % i Buskerud.
- Andelen eldre i Lier over 80 år er 3,3 % mot nærmere 4,5 % i Buskerud.
- Andelen over 67 år i Lier er 12,5 % mot 14 % i Buskerud og 13,5 i landet. Dette er imidlertid i ferd med å endre seg. SSB's befolkningsframskrivninger viser at andelen barn og unge vil synke og andelen eldre øke også i Lier.

Befolkningsprognose

Lier har, i en lang sammenhengende periode, hatt stor vekst både i befolkning, antall arbeidsplasser og personinntekt. Befolkningsveksten, særlig etter 2007, har vært historisk høy. Om denne utviklingen vil fortsette også fremover er ikke enkelt å forutse. Den påvirkes av mange faktorer som Lier kommune bare delvis har innflytelse på, bl.a. utviklingen i norsk økonomi, omfanget av arbeidsinnvandring, boligbygging på lengre sikt, fruktbarhet i befolkningen.

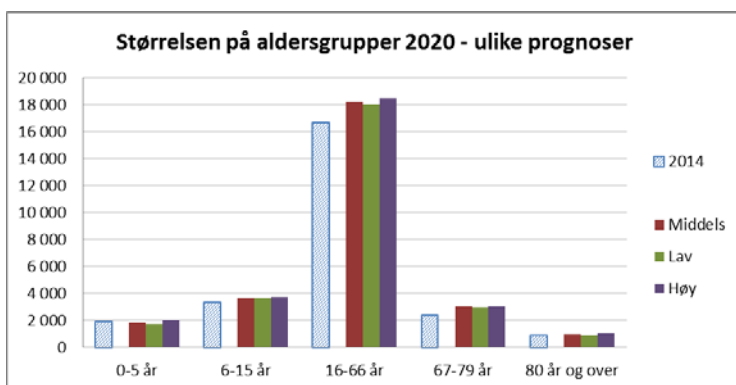
Hvor stor befolkningsveksten blir, påvirker sammensetningen av befolkningen og har dermed følger for tjenestetilbudet kommunen vil trenge. Statistisk sentralbyrå skisserer tre scenarioer for befolkningsvekst, se grafikk under. Disse prognosene indikerer at Lier vil vokse med 4-500 personer i året, og vil øke med 1 500-2 000 innbyggere i handlingsprogramperioden.

*** Befolkningsfremskrivningene til SSB**

Fire grupper av forutsetninger ligger til grunn; fruktbarhet, aldring, flytting og innvandring. (NB. Innvandringen påvirkes av forskjellene i inntekt mellom Norge og verden utenfor.)
 «Høy nasjonal vekst»: Høy fruktbarhet, aldring og innvandring, middels flytting.
 «Middels nasjonal vekst»: Middels utvikling av alle forutsetningene. Norges befolkning når 6 mill. i 2031.
 «Lav nasjonal vekst»: Lav fruktbarhet, lav forventet levealder og innvandring.

Befolkningsutviklingen i Lier frem til 2040. Kilde: SSB, Statistikkbanken juni 2014

Størrelsen på ulike aldersgrupper i Lier i 2020 med ulik vekst lagt til grunn. Kilde: SSB, Statistikkbanken juni 2014

I handlingsprogrammet legges middelalternativet til grunn, jfr. tabellen nedenfor.

	Reelle tall			Prognose				Vekst pr år	
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Snitt antall	%
Antall 0-5 år	1 849	1 880	1 920	1 890	1 901	1 884	1 882	-10	-0,5 %
Antall 6-15 år	3 258	3 309	3 317	3 421	3 452	3 530	3 613	74	2,2 %
Antall 16-66 år	16 131	16 482	16 673	16 890	17 158	17 429	17 661	247	1,5 %
Antall 67-79 år	2 074	2 221	2 391	2 531	2 669	2 786	2 896	126	5,3 %
Antall 80 år og over	865	871	874	881	872	876	888	4	0,4 %
Totalt	24 177	24 763	25 175	25 613	26 052	26 505	26 940	441	1,8 %

SSB prognose (Middels nasjonal vekst) tall pr. 1.1

Naturlig framskrivning av befolkningen gir relativ jevn vekst på rundt 440 pr. år (1,8 %) i handlingsprogramperioden. Antall 0-5 år har en marginal nedgang, de øvrige gruppene har en vekst. Andelsmessig er veksten størst i aldersgruppen 67-79 år med 5,3 %. Netto innflytting og boligbygging vil påvirke befolkningsveksten ut over den naturlige framskrivningen.

Behovs- og levekårsindikatorer

I statsbudsjettet er det utarbeidet et sett indikatorer som brukes i beregningsnøklene for kommunenes utgiftsbehov og legges til grunn for fordeling av rammeoverføringer fra staten.

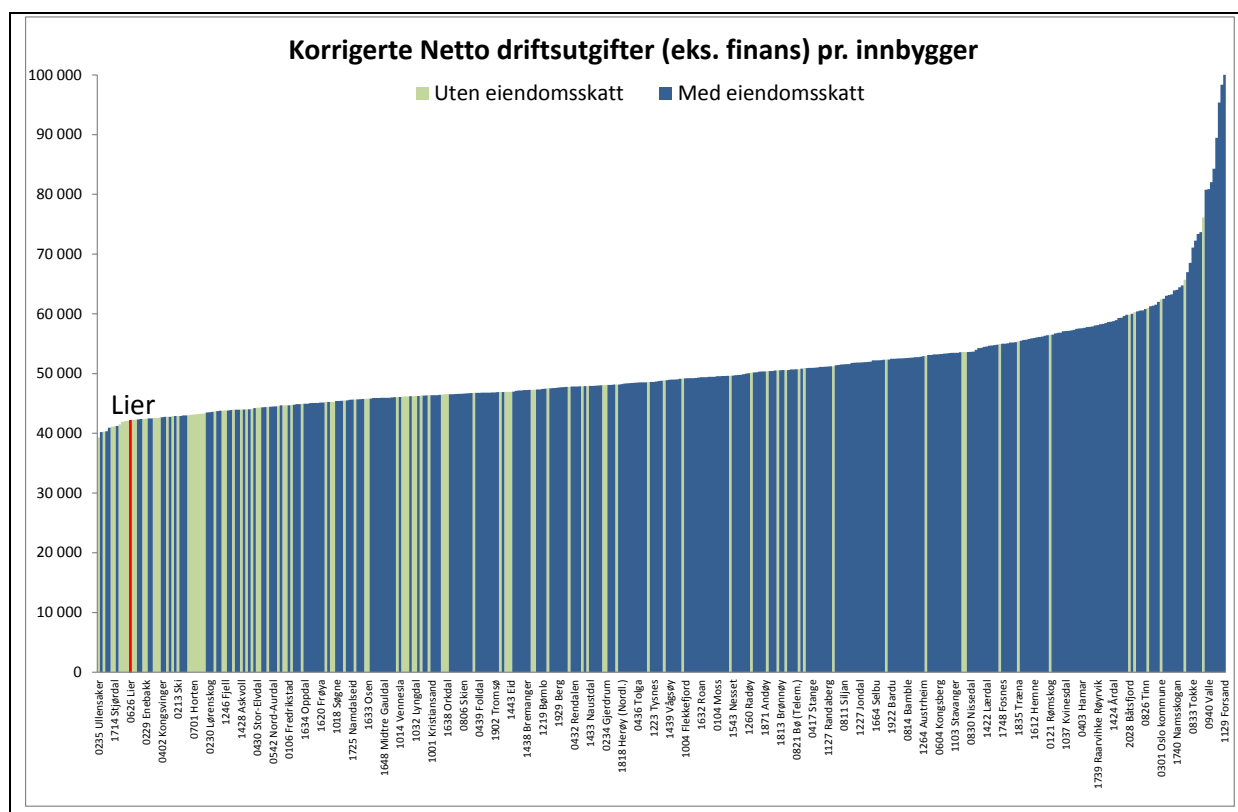
Lier har noe lavere utgiftsbehov enn landet og Buskerud.

- Lier har mindre andel eldre og større andel barn i skolealder.
- Lier har høy andel innvandrere/flyktninger.
- Lier har gode levekårsindikatorer (enstlige forsørgere, fattige, uføre, og ugifte som er 67 år og eldre) i forhold til landsgjennomsnittet.

Utgiftene til økonomisk sosialhjelp øker.

Etter to års nedgang i sosialutbetalingene har de økt første halvår 2014. Annet halvår 2014 har det stabilisert seg. Antall stønadsmottakere, antallet med økonomisk sosialhjelp som hovedinntekt, samt stønadslengden har økt. Dette gjelder også antall barnefamilier, både de som har det som hovedinntekt og som er langtidsmottakere. Bidrag til boligutgifter har økt.

Netto Driftsutgifter eks finans pr. behovskorrigert-innbygger i 2013

Grafen over viser netto driftsutgifter pr. behovskorrigerte innbygger i forhold til alle andre kommuner i landet. Lier er markert med rødt. Kommuner med eiendomsskatt er markert med blått. Det er kun 12 kommuner i hele landet som har lavere netto kostnader til samlet tjenesteproduksjon enn Lier kommune.

Lier kommune har over tid sammenliknet seg med 14 kommuner, som alle har likhetstrekk med oss. I en overordnet analyse har rådmannen beregnet et teoretisk innsparingspotensial dersom Lier kopierte driften i sammenlikningskommunene innen pleie og omsorg, grunnskole og øvrige tjenester. Behovet for innsparinger i Lier kommune ligger samlet sett på ca. 40 millioner. Hovedtrekkene i fordelingen på de tre områdene er skissert under:

- Innen pleie og omsorg driver Lier meget effektivt. Lier kan likevel spare 12 millioner om vi kopierer kostnadsnivået, inntektene og dekningsgradene i Røyken. Fjell og Stjørdal driver enda rimeligere.
- Lier har gjennomsnittlige kostnader innen grunnskole. Lier kunne spart 31 millioner om vi kunne kopiert kostnadsnivået i Askøy. Innen grunnskoleområdet er strukturelle forutsetninger avgjørende for hvilket kostnadsnivå som kan la seg realisere. Lier har mange skoler med halvfulle klasser. I 2018 vil flere elever i den samme skolesturkuren gi mulighet for å realisere en effektivisering tilsvarende 20 millioner. En potensiell nedleggelse av de minste skolene er da holdt utenfor. Dette vil evt. måtte inkluderes om man skal realisere hele potensialet på 31 millioner.
- Lier har kun 10 millioner å spare på øvrige tjenester ved å kopiere løsningene i den tredje rimeligste kommunen.

I faktadelene/underlag senere i dokumentet er de tre kommunene som i oversikten over indikerer det største innsparingspotensialet, supplert med tre andre kommuner som også driver effektivt. For samlegruppen øvrige tjenester er det imidlertid de seks mest kostnadseffektive kommunene over som er benyttet i faktadelene. Behovet for å supplere disse sammenlikningene med andre kostnadseffektive kommuner er ikke noe mindre, men jobben er større. I rådmannens forslag ligger det et uspesifisert kutt avgrenset til disse tjenestene fra 2016. Rådmannen vil benytte 2015 til å analysere disse tjenesteområdene mer inngående for å identifisere ulike muligheter for kostnadsreduksjoner og/eller inntektsøkninger.

6 Strategiske områder

Handlingsprogrammet har fire fokusområder:

- Samfunn
- Tjenester
- Organisasjon og medarbeidere
- Økonomi

6.1 Samfunn

Grønne Lier

Kommunestyret har vedtatt "Grønne Lier - for alle innbyggere" som visjon for kommunen. Liers grønne profil skal ivaretas ved at dyrket og dyrkbar mark skjermes mot nedbygging og ved at jordbrukets kulturlandskap bevares. Store natur- og kulturkvaliteter ønskes ivaretatt, til beste for befolkningen.

Klima og energi

Energi- og klimaplan (felles for Lier, Røyken og Hurum) ble vedtatt i 2009. Tiltakene for Lier kommune ble konkretisert i klimahandlingsplanen 2012 – 2014. Både planen og handlingsplanen er nå klar for rulling. Planen utformes på en slik måte at den tilfredsstiller kravet for energiplanlegging knyttet til Covenant of Mayors, europakommisjonens program for lokal og bærekraftig energi.

Det aller beste klimatiltaket er ikke å investere i nye utslipp. Det jobbes med en energi- og klimanøytral byutvikling på Lierstranda.

Kommunikasjon og informasjon om klima- og energispørsmål skal ytterligere forbedres. Mot innbyggerne vil fremdeles formidling og videreformidling av støtteordninger til lokale energi og klimatiltak prioriteres. For ungdom er klima og energi tema i de unges kommunestyre. Skoleprosjektet KlimAvis blir startet i år med planlagt utgivelse i februar/mars 2015.

Klima- og energispørsmål er også tett knyttet til hvilke transportløsninger som skal tilbys fremtidens liunger. Dette drøftes under punktet Transport.

Kommunereformen

Målet med regjeringens kommunereform er større, mer robuste kommuner med økt makt og myndighet. Regjeringen legger til grunn at dette er nødvendig for å møte morgendagens utfordringer og forventninger fra innbyggerne. Det nye kommunekartet skal bli til gjennom regionale og lokale prosesser, der kommunene selv kan diskutere hvilke kommuner de ønsker å slå seg sammen med. Fylkesmannen har fått ansvar for å lede og igangsette de regionale prosessene, sammen med KS regional. Det er lagt opp to løp. Kommuner som vedtar sammenslåing høsten 2015 vil få oppfølging nasjonalt våren 2016. Stortingsproposisjon om en helhetlig kommunestruktur kommer våren 2017. Det er ikke tatt høyde for evt. kommunesammenslåing i beslutningsgrunnlaget.

Lierstranda

Etter at kommuneplanens arealdel ble godkjent i Miljødepartementet i slutten av september 2013 har Lier og Drammen kommuner gjennomført første fase i forprosjektet for området Lierstranda og Brakerøya. Forstudien for planarbeidet som ble utarbeidet i 2012 konkluderte med at planleggingen burde videreføres i form av et forprosjekt i 2013-14, før videre planlegging etter plan- og bygningsloven. Fasene i planprosessen var tenkt slik det er vist i figuren under.

Forprosjektet har bestått i at det er utarbeidet et strategisk grunnlagsdokument og en Masterplan der kollektivkorridor, område der ny jernbanestasjon med tilhørende knutepunkt, samt hovedtrekk i grønnstruktur er vist, og som deler området inn i delområder for videre planlegging etter plan- og bygningsloven. Den strategiske plattformen behandles politisk i begge kommuner i november 2014.

Planarbeidet er samordnet med andre planprosesser som løper parallelt. Det gjelder bl.a. planene for nytt sykehus på Brakerøya (1/3 av tomta ligger i Lier) der planprogram for reguleringsplan er lagt ut til ettersyn i oktober/november, og arbeidet med planlegging av RV 23 fra Linnes til E 18, der planprogram for reguleringsplan er ventet i begynnelsen av 2015. Ambisjonen er at begge tiltakene skal stå ferdige til 2023.

Plansamarbeidet om Lierstranda og Brakerøya har selv, i samarbeid med flere, igangsatt arbeid med en mulighetsstudie for utvikling av nytt trafikalt knutepunkt på Lierstranda. Studien er planlagt ferdig over sommeren 2015 og har som formål å utrede mulig plassering, innhold og utforming for et godt lokalsenter og trafikalt knutepunkt på Lierstranda.

Plansamarbeidet har også fått laget en mulighetsstudie for innføring av separat kollektivtrase (bybane) fra gatenettet på Brakerøya til Lierstranda. Den viser at det fins flere muligheter for å få det til. Høsten 2014 starter Buskerudbyen arbeid med en mulighetsstudie for bybane/buss mellom Mjøndalen/Hokksund og Lierstranda, der bl.a. mulige traseer skal utredes.

Transport og samferdsel

En rekke større og mindre samferdselssaker er i ferd med å falle på plass, først og fremst RV 23, kollektivtilbudet, spesielt forholdene for pendlerne og myke trafikanter. Det er etablert sykkelparkering på Lier stasjon og pendlerparkeringen der er utvidet, bussfelt mellom Bruusgaardsvei og Brakerøya er etablert og det er bygd rundkjøring mellom Bruusgaardsvei og Strandveien, samt mellom Ringeriksveien og Lierstranda. Statens vegvesen har startet bygging av gang- og sykkelvei mellom Amtmannssvingen og Gilhusveien, reguleringsplanen for gang- og sykkelvei fra Bilbo til Linjeveien er lagt ut til ettersyn. SVV samarbeider med privat tiltakshaver om regulering av området mellom Plantasjen og E 18 på Kjellstad med bl.a. rundkjøring i krysset mellom Ringeriksveien og St. Halvardsvei og gang- og sykkelvei.

Buskerudbypakke 2

Videreføring av tiltaksarbeidet i henhold til målene i Samordnet areal- og transportplan for Buskerudbyen skal skje gjennom en Buskerudbypakke 2 (BBP2), en samferdselspakke som skal avklare finansiering og gjennomføring av tiltak som bidrar til å oppfylle målene for samarbeidet om redusert behov for biltransport og økt bruk av kollektivtransport, gange og sykkel i persontransporten. Det lokale arbeidet avventer tilbakemelding fra regjeringen før vi kan komme videre.

Riksvei 23

Reguleringsplan for RV 23 Dagslett-Linnes ble vedtatt av kommunestyrene i Røyken og Lier i juni 2013 og vedtatt på ny i kommunestyret i Lier etter at opprinnelig planvedtak ble kjent ugyldig av fylkesmannen. Bompengoordning er vedtatt i kommunestyrene i Røyken og Lier i juni 2014 og i Buskerud fylkesting i august. Både regulerings- og bompengvedtak er påklaget.

Bompengesaken er videresendt til SVV og Samferdselsdepartementet som utarbeider Stortingsproposisjon. Det er forventet at Stortinget behandler saken i 2015.

Videreføring av RV 23 fra Linnes til E 18 er ført opp på uprioritert plass i NTP. Forutsetning for oppføring på prioritert plass i neste NTP er at det foreligger vedtatt reguleringsplan. SVV har utarbeidet forprosjekt for regulering ved å utrede alternativer for utforming av rundkjøringen på Brakerøya og kryss mellom RV 23 og E 18 ved Strandbrua. Varsel om planstart er ventet tidlig i 2015.

Areal- og sporbehov for jernbane

Jernbaneverket utredning om fremtidig areal- og sporbehov i nedre Buskerud er ferdig. Jernbaneverkets styrende organer tar stilling til valg av trase og alternativ for utbygging av Drammen stasjon høsten 2014.

Folkehelse

Folkehelseprofilen som Folkehelseinstituttet utarbeider årlig viser at helsetilstanden i Lier er stort sett som i resten av landet, men vi har:

- Litt færre innleggelser på sykehus pga. skader i ulykker
- Noe mer plager og sykdommer knyttet til muskel- og skjelettsystemet

I Lier, som i resten av landet, er det sosiale ulikheter i helsetilstanden. De som har lavest utdanning og lavest inntekt har flere helseplager enn andre. Vi ser det særlig i forekomsten av kroniske sykdommer, psykiske symptomer og lidelser, daglige smerter i kroppen, samt fedme og røyking. Barn og unges helse påvirkes av familiesituasjon og forhold på skole og i vennekrets. Blant barn, som blant voksne, utgjør psykiske vansker en stor del av helseplagene.

Folkehelseloven og samhandlingsreformen pålegger kommunen et større ansvar for folkehelsen og gir klare føringer til kommunen om å dreie ressursbruken mot mer helsefremmende og forebyggende innsats. I tråd med samhandlingsreformens intensjoner om forebygging fremfor ”reparasjon”, har Lier kommune begynt å dreie sin ressursbruk til mer helsefremmende og forebyggende innsats. Lier frisklivssentral ble åpnet 4. mars 2014 og har hatt ca. 100 brukere til september.

Lier kommune har mål om å ta imot pasienter så snart de blir skrevet ut fra sykehus. Pr. september 2014 har vi ikke betalt for ekstra liggedøgn i sykehus. Et spørsmål som bør vurderes er om dette er best mulig ressursbruk, og om vi har nødvendig kompetanse og kapasitet til å ivareta behovene til de dårligste pasientene godt og mest mulig effektivt.

Folkehelsemeldingen som ble lagt frem i november 2013 har seks satsingsområder. I 2015 vil følgende tiltak bli prioritert:

- Bedre koordinering, oversikt og samhandling i kommunens folkehelsearbeid
- Motvirke sosiale ulikheter i helse
- Styrke den psykiske helsa hos barn, unge, voksne og seniorer
- Tidlig oppdage barn og unge som er utsatt for belastninger og sette inn hjelpetiltak tidlig
- Støtte ungdom og unge voksne til å fullføre skole/utdanning og å få en jobb

Beredskap

Kommunens beredskapsplaner skal gjennomgås og oppdateres. Økte forventninger til nærvær fra kommunens psykososiale kriseteam fører til økt behov for ressursinnsats her.

Boligpolitikk

Hovedprinsippet i kommunens boligpolitikk er at bolig er et privat ansvar og innbyggerne selv er ansvarlig for å skaffe seg bolig. Kommunen har et ansvar for å hjelpe innbyggere som har behov til å finne en god boligløsning. Kommunen ønsker at flest mulig skal bo i ordinære bomiljøer.

Lier kommune har mangler i sin helhetlige boligpolitikk – jfr. boligmeldingen. Utfordringene er bl.a.:

- Bedre tilpasning mellom bolig og brukers behov
- Mer dynamikk i boligmassen: Aktiv bruk av marked/utbyggingsavtaler
- Bedre forvaltning og gjennomstrømming i kommunale boliger
- Aktiv boligutvikling som møter behov
- Fra leie til eie

For å sikre helheten iverksettes et eget boligprosjekt fra nyttår 2015 som skal arbeide for å sette dette i system. Gjennom dette prosjektet rulleres boligsosial handlingsplan.

Boligene som Lier boligselskap bygger på Heggtoppen vil være klare til innflytting i 2015. En del av de eldre boligene på Heggtoppen ble totalskadet i brann i 2014. Rådmannen vurderer i samarbeid med Lier boligselskap gjenoppbygging.

Mål og tiltaksplan – Samfunn

Tabellen viser mål og tiltak på samfunnsområdet som gjelder hele kommuneorganisasjonen.

Klima og energi	Mål <ul style="list-style-type: none"> • Redusere utslipp av klimagasser fra stasjonære og mobile kilder i egen virksomhet • Stimulere innbyggere og næringsliv til energi- og klimainnsats • Utvikle Lierstranda til en energi- og klimanøytral fjordby Tiltak <ul style="list-style-type: none"> • Revidere tematisk kommunedelplan for energi og klima i Lier kommune med handlingsplan • Utarbeide mer og bedre energi- og klimainformasjon til innbyggere og næringsliv • Videreføre konkretisering av en klima- og energinøytral fjordby på Lierstranda som integrert del av planarbeidet. • Undersøke muligheten for å delta i utviklingsprosjekt (eks. EU-prosjekt) knyttet til transformasjonen av Lierstranda til fjordby
Bedre folkehelse	Mål: <ul style="list-style-type: none"> • Flere leveår med god helse i befolkningen og reduserte sosiale helseforskjeller Tiltak: <ul style="list-style-type: none"> • Arrangere fagdag om hvordan vi best kan legge til rette for god helse for flyktninger og innvandrere • Velge ut et forskningsbasert undervisningsprogram for bedring av psykisk helse i skole og barnehage, med sikte på å starte utprøving av undervisningsprogrammet i 2016 • Utpeke egen kontaktperson for ungdom som har utfordringer mht. psykisk helse, livsomstendigheter, skole, arbeid eller utdanning • Vurdere å utvide prosjektet "Sunne og aktive liunger" til å gjelde andre barnehager og skoler f.o.m. høsten 2016, samt videreutvikle Lier frisklivssentral med tilbud til barn og unge.
Åpen, verdidrevet og samfunnsansvarlig kommuneorganisasjon	Mål: <ul style="list-style-type: none"> • Etablere en etisk standard for kommunens virkeområder • Sikre åpenhet og tilgjengelighet knyttet til ivaretagelsen av kommunens samfunnsmandat, tjenestetilbud og regelforvaltning Tiltak: <ul style="list-style-type: none"> • Videreføre refleksjon i kommuneorganisasjonen og folkevalgte organer basert på etikkplakaten og de etiske retningslinjene • Benytte tilgjengelige formidlingskanaler som sosiale media, hjemmesider og direkte dialog med innbyggere og næringsdrivende for å forsterke innsikt i – og åpenhet rundt – forvaltningen.

6.2 Tjenesteområder

Skole

Skole omfatter:

- Gullaug skole
- Hegg skole*
- Egge skole
- Oddevall skole
- Nordal skole
- Hallingstad skole
- Hennommarka skole
- Heia skole
- Lierbyen skole
- Tranby skole
- Høvik skole
- Sylling skole
- PP-tjenesten

**Hegg skole er ute av drift frem til 1.8.2015*

Visjon for Lier-skolen

Lier-skolen har en ambisiøs målsetning og høye mål om kvalitet i tjenesten. Grunnlaget for arbeidet er nedfelt i kvalitetsplan for Lier-skolen. Lier-skolens visjon er:

”Lierskolen kan, vil og tør – på jakt etter stadige forbedringer”

Lier-skolen bygger på følgende fundament:

- Dyktige og kvalifiserte medarbeidere
- Det arbeides etter en vedtatt kvalitetsplan (revidert august 2013) med fokusområder som sikrer kvalitet og utvikling
- Tydelige og trygge ledere med fokus på elevenes læring, sosiale utvikling og skolens pedagogiske utviklingsarbeid

Utfordringer

- Tilpasset opplæring og tidlig innsats for alle
- Elev og foreldreundersøkelsen viser at enkelte klasser har et urolig klassemiljø
- Frafall i videregående skole og svak skolemotivasjon på ungdomstrinnet
- Svake læringsresultater i lesing og regning (grunnleggende ferdigheter) er en viktig årsak til at enkeltelever ikke gjennomfører videregående skole
- Det er store variasjoner skoler og klasser i mellom når det gjelder faglige resultater
- Kvalitetsarbeid i kommunen må være nært knyttet til utvikling av skolens kjernevirksomhet- lærerens undervisning og elevens læring

Fokusområder

- Lesing
- Regning
- Fysisk aktivitet
- Digitale ferdigheter
- Læringsledelse

Lesing

Lesing er en av de grunnleggende ferdighetene og den viktigste faktoren for å klare seg i alle fag. Liers plan for språk - og leseutvikling forplikter de ansatte i skole og barnehage og innebærer en betydelig kompetanseheving.

Regning

Målet er at Lier-skolen skal utvikle en felles kultur, kompetanse og struktur der regning er en grunnleggende ferdighet som skal brukes i alle fag. Plan for regning og matematikk i Lier-skolen er utarbeidet og vil bli implementert. I planen er det også laget et årshjul for kartlegging som skolene følger. Skolene tar i bruk Kikora som er et digitalt læremiddel innen matematikk. Lier kommune satser på videreutdanning innenfor matematikk, noe som også er i tråd med de nasjonale retningslinjene.

Fysisk aktivitet

Regelmessig fysisk aktivitet er nødvendig for vekst og utvikling hos barn og unge. Tjenesteutvalget har vedtatt at alle barn i SFO skal ha mulighet for en time fysisk aktivitet daglig. Skolene har fokus på at det er viktig å kunne gå eller sykle til skolen, og noen skoler vil organisere møteplasser og gågrupper slik Oddevall skole gjorde med stort hell våren 2014.

Digitale ferdigheter

Læreplanen og kommunale planer skal sikre at elever i Lier har digital kompetanse for videre utdanning og yrkeskarriere. Lier-skolen bruker <http://www.iktplan.no/> som er en nasjonal plan for digital kompetanse. Planen er knyttet til kompetansemålene i læreplanen, og er intuitiv og enkel å bruke. Det pågår arbeid med en ny digital samhandlings og -læringsarena som erstatning for MLG.

Læringsledelse

Læreren ses som den viktigste enkeltfaktoren som påvirker elevenes motivasjon, læring og atferd i skolen. *”Kvalitet bygger på grunnleggende gode relasjoner mellom lærere og elever, og lærerrollen blir derfor sentral” (foredrag Terje Ogden).*

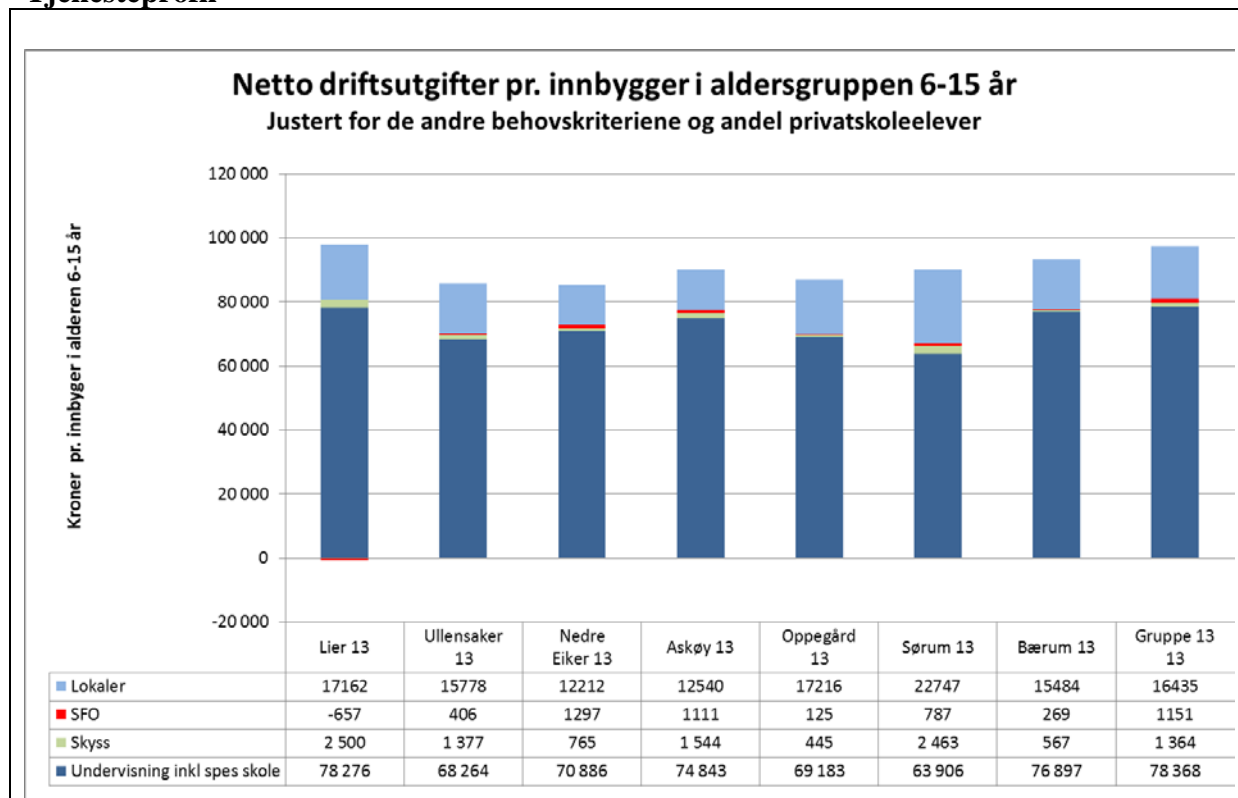
Skolene i Lier har klasseledelse som et felles satsningsområde. Denne satsningen startet høsten 2011. Klasseledelse avsluttes som prosjekt og overføres til PP tjenestens veiledningsteam.

Faktadel/underlag

Lier-skolen har ansvaret for 3 356 elever i kommunale grunnskoler og består av 12 skoler (8 barneskoler, 2 ungdomskoler og 2 kombinerte barne- og ungdomskoler). PP-tjenesten er organisert som en egen tjeneste som også bistår barnehagene. Mange skoler gir kommunen en kostnadsutfordring mht. mange halvfulle klasser. Prognosene for elevutvikling på de ulike skolene er svært ulike. Samlet sett vil det bli behov for like mange nye klasser som reduserte klasser. Dette gjør det mulig å gi alle eksisterende og nye elever et godt grunnskoletilbud innen en samlet uendret ramme, i fireårsperioden.

Lier har vurdert sine kostander i 2013 opp mot de tre kommunene i tjenesteprofilanalysen med de laveste netto utgiftene pr relevant innbygger, og supplert disse kommunene med tre andre kommuner som både har gode resultater for elevene på nasjonale prøver (justert for utdanningsnivået i kommunene) og lave kostnader.

Tjenesteprofil

- Som vekstkommune er det naturlig at kostnaden til lokaler er høy pga. relativt nye skoler og påfølgende avskrivninger, Lier har imidlertid noe mer areal i skolene enn hva som er nødvendig.
- Kostnadstilordningen til SFO i kommuneregnskapet er noe mangelfull. Det er trolig et mindre millionbeløp å spare på å innføre selvkost på SFO.
- Vi bruker mest av alle vi sammenligner oss med på skoleskyss. Kostnaden er imidlertid ikke vesentlig i kroner. Sørumsund, som har de laveste kostnadene til undervisning inklusive spesialundervisning, bruker noe mer på skyss.
- Lier bruker mest av alle på undervisning inklusive spesialundervisning. Dette er den klart største utgiftsposten i grunnskolen. Skolestrukturen og antall klasser er avgjørende for å kunne realisere lavere kostnader til undervisning inklusive spesialundervisning.

Underlag/drøfting

Skoleeier

Lier kommune deltar i et samarbeidsprosjekt med Røyken og Hurum hvor det politiske nivået skal ha en mer aktiv rolle som skoleeier og bidra til kvalitetsutvikling. Målet er bedre styring fra politisk skoleeier for å bidra til økt læringsutbytte.

PPT (Pedagogisk Psykologisk tjeneste)

PPT består av to team, ett sakkyndighetsteam og ett veiledningsteam. Sammen med grunnskolene jobber PPT aktivt gjennom veiledningsteamet med læringsledelse og tilpasset opplæring.

Det er satt ned en prosjektgruppe som skal vurdere PPT sin struktur og organisering.

Mål og tiltaksplan – Skoleområdet

Grunnleggende ferdigheter	
Lesing og regning	<p>Mål</p> <ul style="list-style-type: none"> Lier-skolen skal sikre at alle elever mestrer regning og lesing som grunnleggende ferdighet slik at de kan bruke dette til videre læring i alle fag. <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> Alle skolene skal skåre over landsgjennomsnittet på nasjonale prøver i lesing og regning for 5., 8., og 9.trinn. Alle skoler skal skåre over landsgjennomsnittet på eksamen i matematikk og norsk. Gjennomsnittet for Lier kommune skal være på nivå med de 3 beste kommunene i Buskerud og i kommunegruppe 13. <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> Skolene utvikler kompetanse og tar i bruk digitale verktøy i sitt analysearbeid. Lier-skolen bruker felles mal for analyse og oppfølging av elevenes læring. Lesenettverk er nedlagt, men det er leselærere ute på hver enkelt skole. Regneprosjekt med felles kartleggings- og utviklingsplan for Lier-skolen. Prosjekt «Vurdering for læring».
Digitale ferdigheter	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> Elevene i Lier-skolen praktiserer godt nettvett og bruker digitale verktøy for å øke læringsutbyttet. Alle elever skal være over UDIR sin bekymringsgrense for digitale ferdigheter på 4.trinn <p>Indikatorer:</p> <p>Alle 4.trinnselever skal gjennomføre prøve i digitale ferdigheter.</p> <ul style="list-style-type: none"> Elever som skårer på eller under bekymringsgrense skal følges opp med egen tiltaksplan. <p>Alle skolene skal skåre over landsgjennomsnittet på følgende indikatorer i elevundersøkelsen på 5.-10. trinn:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hvor ofte bruker du pc/data/internett i skolearbeidet. På skolen bruker vi digitale verktøy for å lære (digitale verktøy er for eksempel datamaskin, nettbrett og interaktiv tavle). På skolen lærer jeg å tenke over hvordan jeg bruker informasjon fra internett.

	<p>Tiltak: Skolene utvikler kompetanse og tar i bruk digitale verktøy i sitt analysearbeid. Lier-skolen bruker felles mal for analyse og oppfølging av elevenes læring. Videreutvikle digital handlingsplan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nettverk for systemansvarlige • Arbeid med digitale ferdigheter skal synliggjøres i lærernes planer. • Skolene prøver kontinuerlig ut verktøy, programmer og metoder som f.eks. OneNote, nettbrett, Dragonbox og SmartResponse • Det er i gang en prosess knyttet til innkjøp for å erstatte MLG som er Lier-skolens læringsportal. Dette vil slutføres i løpet av 2015
Barns oppvekst	
Læringsmiljø	<p>Mål Elever som er motiverte for læring.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skolen skal bidra til å utjevne sosiale ulikheter. • Grunnskolen i Lier skal bidra til at flere elever fullfører og består videregående skole. <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Andelen elever som starter, fullfører og består videregående opplæring. • Andelen elever som mottar spesialundervisning. • Elevundersøkelsen. <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Liermodellen brukes av skolens ansatte. • Skolene lager en plan i samarbeid med FAU for å involvere foreldrene. • Tilpasset opplæring gjennom praktisk og variert undervisning. • God læringsledelse. • Elevene i Lier-skolen skal øke læringsutbyttet ved at de gis tydelige læringsmål og spesifikk vurdering i et trygt og læringsfremmede miljø. • Tilby veiledning til skolene på tilpasset opplæring. • God faglig vurdering og veiledning. • Være en aktiv samarbeidspartner for Buskerud fylkeskommune/de videregående skolene. • Forsering av fag. • Inn på tunet. • Intensivopplæring for elever med snitt på 3 eller lavere på 10.trinn. • Fylkeskommunale utviklingsveiledere for ungdomstrinnet.

Fysisk aktivitet	<p>Mål</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lierskolen skal tilby alle barn daglig fysisk aktivitet. <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Elevundersøkelsen <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kroppsøvingstimer • Tilbud i SFO • Ulike aktiviteter i løpet av skoledagen • Timeplanfestet fysisk aktivitet på 5-7.trinn • Delta i «Aktiv på skolevei» • Prosjekt «Livslang bevegelsesglede» • Trivselsledere / midttimeaktiviteter
Miljø	<p>Mål og indikator</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alle virksomheter er miljøfyrtårnsertifisert og resertifisert. <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Virksomhetene følger opp kravene i miljøfyrtårnsertifiseringen og rapporterer på disse i egne rapporter. • Landbruksdag • Skogbruksdag • Lierbyen skole deltar i prosjektet KlimAvis som er et avisprosjekt med fokus på klima.

Sammen om læringsledelse	
Skoleeier	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lier kommune skal være aktiv skoleeier og bidra til kvalitetsutvikling og økt læringsutbytte. <p>Indikator:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Skoleeieranalysen (plukke ut de områder der vi scorer dårligst). • Andelen arenaer for dialog om elevers læringsutbytte. <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lier-skolen og politikere i tjenesteutvalget arbeider for kvalitetsutvikling gjennom deltagelse i «sammen om læringsledelse». • Kjennetegn for god læringsledelse i Lier-skolen. <p>Administrasjonen og skoleledere jobber aktivt med å styrke ledelsen av utviklingsarenaer på den enkelte skole og på tvers av skoler</p>

Økonomi

Driftsbudsjett:

Grunnskole og PPT	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner				
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018	
10 Utgifter	290 694	283 635	284 290	298 050	293 200	287 700	282 700	
30 Inntekter	-32 749	-26 487	-27 142	-26 487	-26 487	-26 487	-26 487	
Netto ramme	257 945	257 148	257 148	271 563	266 713	261 213	256 213	
				Endring pr. år	14 415	-4 850	-5 500	-5 000
				% endring fra forrige år	5,61 %	-1,79 %	-2,06 %	-1,91 %

Rammeendringer:

Grunnskole og PPT	Endringer i 2015 kr.				
	2015	2016	2017	2018	Sum
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst	11 614	0	0	0	11 614
1 HP 14-17 Varslet økning Frydenhaug	975	0	0	0	975
2 HP 14-17 Redusert grunnressurs Hegg (flytting)	250	250	0	0	500
<u>Sum konsekvensjusteringer</u>	<u>12 839</u>	<u>250</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>13 089</u>
<u>Nye tiltak</u>					
3 Elevtallsøkning	5 500	0	0	0	5 500
KS elevtallsøkning	1 000	1 000	500	0	2 500
4 Statsbud. valgfag ungdoms-trinnet 10.trinn (helårseffekt)	476	0	0	0	476
5 Skyss av barn (Ekstrautg. Hegg skole 2015)	1 600	-600	0	0	1 000
<u>Sum nye tiltak</u>	<u>8 576</u>	<u>400</u>	<u>500</u>	<u>0</u>	<u>9 476</u>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
6 HP 14-17 Red nivå på tilbud til barn og unge med spesiell	-1 500	-500	-1 000	0	-3 000
7 Realisere stordriftsfordeler skole (fylle opp skolene)	-5 500	-5 000	-5 000	-5 000	-20 500
<u>Sum innsparing/omstilling</u>	<u>-7 000</u>	<u>-5 500</u>	<u>-6 000</u>	<u>-5 000</u>	<u>-23 500</u>
Sum Grunnskole og PPT	14 415	-4 850	-5 500	-5 000	-935

Forklaringer:

- Helårsvirkning av prisøkning ved Frydenhaug skole i Drammen. Ny skole sto ferdig i august 2014, og da økte prisen per elev med 180.000 kr.
- Tilbakeføring av ramme til Hegg skole som skal stå ferdig høsten 2015 (0,5 millioner kr ble trukket ut fra rammen i 2014). Helårsvirkning fra 2016.
- Prognose for elevtallsveksten i 2015 er på 104 elever, og er beregnet til å utgjøre 5,5 millioner kr. Det forutsettes at denne veksten fortsetter på ca. samme nivå frem til 2018.
- Valgfag på ungdomstrinnet er blitt gradvis innført over flere år. Beløpet på 0,476 mill. er helårsvirkning av valgfag 10.trinn fra 2014.
- I forbindelse med bygging av nye Hegg skole, betaler vi en egenandel for skyss på 0,6 millioner kr våren 2015.
Skysskostnader har økt de siste årene, hovedsakelig grunnet økt ledsagerkjøring, økt skyss til funksjonshemmede og en økning av pris utover normal prisstigning. Budsjett for skyss bør justeres opp med 1 million kr for å ha en realistisk ramme.
- I HP 14-17 ble det lagt inn intensjon om å redusere kostnader til barn og unge med spesielle behov med 3 millioner kr i perioden 2015-2017. Dette skal skje i samarbeid med habilitering, og med en oppbygging av kompetanse ved Miljøverkstedene, Hundremeterskogen og i skolene.

7. Prognosen for elevtallsutviklingen indikerer at gjennomsnittsklassen vil bli noe større. Det blir også noe flere elever pr skole. Både antall klasser og antall skoler er kostnadsdrivere for gjennomsnittskostnaden pr elev. Elevveksten gir derfor Lier kommune en mer kostnadseffektiv skolestruktur. Disse struktureffektene vil slå ut forskjellig for de ulike skolene. Det kan være hensiktsmessig å endre skolefordelingsmodellen for å sikre at dette potensialet realiseres på en rettferdig og formålstjenlig måte. I enkelte skolekretser er elevveksten så stor, at det kan bli behov for nye klasserom innen 2020.

Rektorene i Lier ønsker å foreslå en innsparing ved å fjerne tilbud som vi ikke er pålagt å ha ifølge loven. De ønsker derfor å forslå fjernet:

1. Vinterleir – kostnad på 185.000 kr
2. Leirskole – kostnad på ca. 750.000 kr

Et alternativ til innsparingen på 5,5 millioner kr i punkt.7, er at 0,935 millioner av disse i stedet tas ved å fjerne vinterleir og leirskole.

Prognose utvikling i elevtall og «klasser» frem til skoleåret 2018/2019.

I prognosen for utvikling i elevtall pr skole som er gjengitt under har rådmannen også vurdert utviklingen på hvert enkelt trinn mht. behov for klasser. Det vil være behov for flere klasser på enkeltskoler samtidig som andre skoler vil ha behov for færre klasser. Selv med en vekst på 176 elever i perioden går behovet for antall klasser ned med en klasse. Treffsikkerheten i prognosen er imidlertid lavere enn +/- en klasse, men hovedbildet er at skolestrukturen blir mer kostnadseffektiv pr elev, med flere elever.

Skole	2013/2014			2018/2019			
	barnetrinn	elever	klasser	elever pr kl	elever	klasser	elever pr kl
Gullaug		231	14	17	236	12	20
Hegg		456	21	22	487	21	23
Egge		133	7	19	140	7	20
Oddevall		85	4	21	87	4	22
Nordal		44	4	11	63	4	16
Hallingstad		238	14	17	198	10	20
Hennummarka		273	14	20	217	11	20
Heia		274	14	20	284	14	20
Høvik B*		404	17	24	529	22	24
Sylling B		166	7	24	204	10	20
Totalt BS		2 304	116	19,9	2 445	115	21,3

Ungdomstrinn

Lierbyen	242	9	27	265	10	27
Tranby	374	15	25	358	14	26
Høvik U*	243	9	27	286	11	26
Sylling U	119	6	20	104	4	26
	978	39	25,1	1 013	39	26,0

*Høvik: elevtall uten VK som utgjør ca 40 elever og 3 rom

Barnehage

Barnehage omfatter:

- Dambråtan barnehage
- Hennummarka barnehage
- Linnesstranda barnehage
- 21 private barnehager
- 4 private familiebarnehager
- Åpen barnehage

Lierbarnehagene – *Sammen om kvalitet*

Barnehagene har felles kvalitetsplan og rapporteringsrutiner. Dette blir revidert jevnlig. Planen er å gjennomføre tilsyn i 12 barnehager hvert år. Innholdet i tilsynet er i tråd med barnehageloven.

Utfordringer

- Lier har i dag full barnehagedekning. Det er overkapasitet i Sylling, Hennummarka og Hegg krets og underkapasitet i ytre Lier, spesielt Nøste. Det at Lier kun har 3 kommunale barnehager medfører sårbarhet knyttet til finansieringen av ikke-kommunale barnehager.
- Barnehage er første del av et helhetlig læringsløp. I de statlige føringene er barnehagens stilling som læringsarena styrket. Det settes spesielt fokus på tidlig innsats på barns utvikling i språk og sosialt samspill.
- Lier kommune jobber videre med at alle barnehager skal fylle kravene til pedagogisk bemanning i barnehageloven.

Fokusområder

- Lek som læringsarena
- Språklig kompetanse
- Glade barn i fysisk aktivitet
- God pedagogisk ledelse

Kvalitetsutvikling

«Regjeringens ambisjon er å sikre barnehager av god kvalitet, og til å oppfylle dagens krav til pedagognorm og å øke andelen ansatte med relevant utdanning». Kvalitetsutvikling henger nøye sammen med vurdering og dokumentasjon av barnehagens pedagogiske arbeid. Refleksjon danner grunnlaget for barnehagens utvikling som læringsarena. De kommunale barnehagene skal alle benytte systematisk observasjon gjennom metoden «barnehage vandring» for å følge opp, dokumentere og videreutvikle ønsket god praksis.

Tidlig innsats med vekt på språk og sosial kompetanse

I tråd med nasjonale føringer legger barnehagene vekt på et godt språkmiljø for alle barn. Det er et mål å få barn fra språklige minoriteter tidlig inn i barnehagen. Slik legges det til rette for tidlig språkutvikling og sosial utjevning. Det å mestre sosialt samspill er en forutsetning for videre læring.

Barnehagene i Lier bruker kartleggingsverktøyet TRAS (tidlig registrering av språkutvikling i daglig samspill).

Pedagogisk ledelse

God pedagogisk ledelse av barnegrupper er viktig for barns mestring, utvikling og læring. Dette er avgjørende for et godt samspill mellom barn og voksne. Personalets faglige og personlige kompetanse er barnehagens viktigste ressurs. Det har også betydning for kvaliteten hvordan lederen tilrettelegger, organiserer og strukturerer arbeidet.

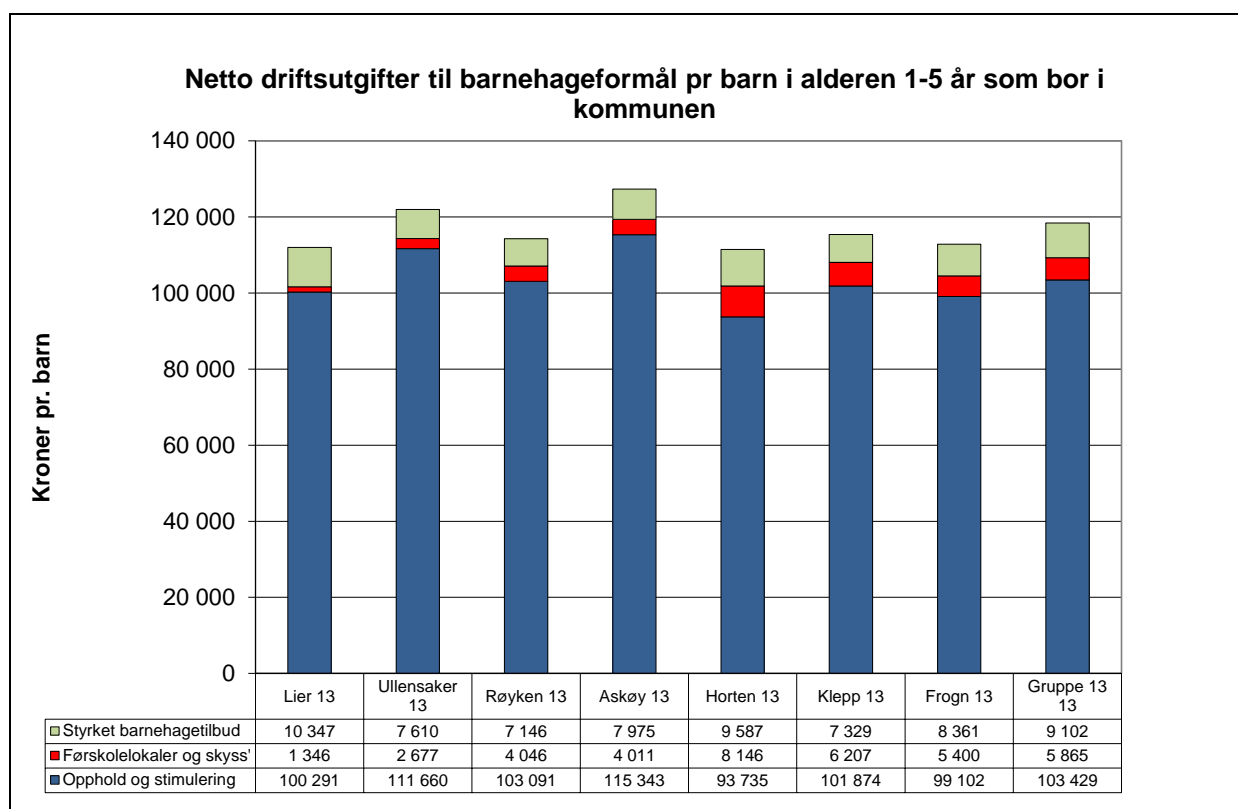
Barnehageutbygging:

Vi hadde 61 barn fra andre kommuner i våre barnehager våren 2014. Dette er plasser som hjemkommunen betaler for. Samtidig kjøper vi også 34 plasser i nabokommuner, flest i Drammen kommune.

Vi har per dato en underkapasitet i Høvik krets. Det forventes fortsatt vekst i denne kretsen i årene som kommer. Vi bør i løpet av kommende HP-periode se på mulighetene for en ny barnehage i ytre del av Lier, Høvik – Lierstranda.

Faktadel/underlag

Utvalget i sammenlikningen under består av de seks kommunene som samlet sett, eks. pleie og omsorg og grunnskole, hadde de laveste kostnadene av kommunene i tjenesteprofilanalysen.

- Lier bruker mest på styrket barnehagetilbud
- Lier har lavest kostnader til lokaler og skyss
- Kun Horten har vesentlig lavere kostnader til opphold og stimulering.

Mål og tiltaksplan – Barnehageområdet

Barns oppvekst	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvalitetsbarnehager som er inkluderende med god allmenn pedagogisk kompetanse. • Barnehagene setter inn nødvendige tiltak for barn og familier med behov for hjelp og støtte. <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lage en plan for hvordan vi kan styrke det allmennpedagogiske arbeidet gjennom veiledning og opplæring. • Utvikle standarder for spesialpedagogiske tiltak. • Implementere gode rutiner for barnehagepersonalet i arbeid med risikoutsatte barn. • Videreføre prosjekt i 1 kommunal- og 2 private barnehager sammen med Sylling – og Oddevall skoler - <i>Livslang bevegelsesglede og sunt kosthold</i>. De 2 andre kommunale barnehagene trekkes inn i deler av prosjektet.
Pedagogisk ledelse	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vi har faglig kompetente pedagogiske ledere <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Medarbeider- og veiledningssamtaler. • Barnehagevandring. <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fortsette med barnehagevandring, som er systematisk observasjon og refleksjon over voksenrollen i møte med barn. • Kontinuerlig arbeid med organisasjonsutvikling og ledelse.
Kommunen som barnehagemyndighet	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sikre god kvalitet i alle barnehager. <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kvalitetsrapportering • Avviksrapportering • Deltakelse på faglig arena barnehage • Tilsyn <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sørge for at hver enkelt barnehage forstår og bruker informasjonen de får fra Lier kommune og sentralt hold. • Tilsyn med barnehager. • Utarbeide ny rutine for tilsyn. • Felles opplæringsplan. • Språkveileder og språknettverk. • Skolere styrere og pedagoger i retningslinjer som kommer. • Kvalitetssikre at samarbeidsrutinene med helse og omsorg fungerer. • Gjennomføre brukerundersøkelse februar 2015.

Økonomi

Driftsbudsjett:

Barnehage	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner			
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018
10 Utgifter	196 265	203 390	203 390	210 593	210 593	210 593	210 593
30 Inntekter	-16 650	-14 849	-14 849	-15 295	-15 295	-15 295	-15 295
Netto ramme	179 615	188 541	188 541	195 298	195 298	195 298	195 298
			Endring pr. år	6 757	0	0	0
			% endring fra forrige år	3,58 %	0,00 %	0,00 %	0,00 %

Rammeendringer:

Barnehage	Endringer i 2015 kr.				Sum
	2015	2016	2017	2018	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst	5 875	0	0	0	5 875
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>5 875</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>5 875</i>
<u>Nye tiltak</u>					
1 Statsb. økt likeverdig behandling (helårseffekt)	1 900	0	0	0	1900
2 Statsbudsj. økt kontant-støtte mindre behov barnehage	-1 178	0	0	0	-1178
3 Statsbudud. økt maksimalpris barnehage	-2 500	0	0	0	-2500
4 Statsbud. moderasjonsordning i barnehage	540	0	0	0	540
5 Statsbudsj. fleksibelt barnehageopptak	484	0	0	0	484
KS endr. Statsbudsj div	2 121	0	0	0	2121
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>1 367</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>1 367</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
6 Nedlegge åpen barnehage	-280	0	0	0	-280
7 Flate kutt	-205	0	0	0	-205
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>-485</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-485</i>
Sum Barnehage	6 757	0	0	0	6 757

Forklaringer:

1. Endring av likeverdig behandling fra 96 til 98 % fra august 2014. Helårsvirkning av endringen i 2015 medfører økt tilskudd til private barnehager på 1,9 millioner kr.
2. Helårsvirkning av at innføring av økt kontantstøtte i 2014 forventes å gi en redusert etterspørsel etter barnehageplasser.
3. Maksimalpris i barnehage øker fra 2.405 til 2.580 kr per måned. Dette fører til en reduksjon av rammetilskudd, og et redusert tilskudd til private barnehager, beregnet til å utgjøre 2,5 millioner kr.
4. Det innføres et nasjonalt minstekrav til redusert foreldrebetaling for familier med lav inntekt. Det er vanskelig å beregne hvor mye denne ordningen vil koste, da den vil omfatte flere familier enn hva dagens moderasjonsordning gjør. Lier sin andel av landets økte rammetilskudd er 0,54 millioner kr.
5. Regjeringen har bevilget penger til et mer fleksibelt barnehageopptak. I Lier blir midlene blant annet brukt til å gi alle barnehagene tilgang til og opplæring i «Hypernet», slik at opptak enklere kan foretas gjennom hele året.
6. Åpen barnehage nedlegges, dette vil gi en besparelse på 0,28 millioner kr. Åpen barnehage har vært et populært tiltak, men vi har ikke lyktes med å nå den ønskede målgruppen, som har vært de minoritetsspråklige.
7. De tre kommunale barnehagene får et flatt kutt på 0,205 millioner kr.

Velferd

Velferdsområdet omfatter omsorgstjenestene og helse- og sosialtjenestene.

Visjon for velferdsområdet

"Et godt liv – livet ut"

Visjonen som ligger til grunn for utforming av tjenestene under velferdsområdet, skal revideres i forbindelse med ny omsorgsplan.

Utfordringer:

- Fragmenterte tjenester
- Implementering av psykisk helse i samhandlingsreformen
- Boligsøkere med særskilt behov for bistand til å skaffe seg permanent bolig
- Oppnå likeverdige levekår for barn og unge
- Forekomst av psykiske lidelser og demens sykdom i befolkningen
- Tilstrekkelig kompetanse hos medarbeiderne

Fokusområder

- Folkehelseperspektivet - helsefremming og forebygging
- Klargjøre organisasjonen som følge av konkurranseutsetting av omsorgstjenester
- Kvalitet og hensiktsmessig struktur på tjenestene
- Aktiv boligpolitikk
- Rekruttere, beholde og utvikle medarbeidere
- Implementering av velferdsteknologi

Folkehelseperspektiv- Helsefremming og forebygging

I tråd med nasjonale føringer bør folkehelse være en førende premiss for kommunens velferdstjenester. For mer informasjon, se omtale av folkehelse under kapittelet om samfunn.

Utvikle organisasjonen som konsekvens av konkurranseutsetting av omsorgstjenester

Konkurranseutsetting av omsorgstjenester forutsetter at tjenesteområdet innfører bestiller-utførermodell, tar i bruk et system for kvalitetsrevisjon og sikrer kapasitet og kompetanse innen oppfølging av eksterne leverandører. Brukerkontorets funksjoner, eksisterende Kvalitetssystem og ansattes kompetanse kartlegges og videreutvikles.

Kvalitet og hensiktsmessig struktur på tjenestene

Lier kommune har relativt lave kostnader på omsorgstjenestene sammenlignet med andre kommuner. Likevel øker utgiftene til disse tjenestene. For å kunne opprettholde omsorgstjenestene på tilnærmet dagens nivå, må vi tenke annerledes rundt måten tjenestene våre organiseres på.

Vi har i dag mange små enheter spredt rundt i kommunen og en samlokalisering av flere av disse enhetene ville gitt oss en bedre ressursutnyttelse.

Mange virksomhetsledere har i dag et stort kontrollspenn, med mange ansatte fordelt på flere lokasjoner. Disse virksomhetene har i tillegg døgnbemanning hele året, noe som gir ekstra utfordringer for virksomhetsleder når det gjelder oppfølging av den enkelte ansatte.

Rekruttere, beholde og utvikle medarbeidere

Demografiske endringer vil medføre lavere tilgang til arbeidssøkere med nødvendig faglig bakgrunn. Reformen og en økende tendens til høye forventninger hos brukerne medfører et økt press på velferdstjenestene, både i omfang og kompleksitet. For å møte disse utfordringene skal kommunen sikre medarbeiderne muligheter for faglig kompetanseheving, egenutvikling og vekst. Kommunen skal rekruttere godt kvalifiserte, motiverte og endringsvillige medarbeidere for å ivareta eksisterende og fremtidige arbeidsoppgaver.

Det pågår et prosjekt med mål å redusere sykefravær, og øke andelen medarbeidere som jobber heltid.

Implementering av velferdsteknologi

Formålet med bruk av velferdsteknologi i Lier kommune er å legge til rette for og å bidra til at kommunens innbyggere kan bo i sine egne hjem lengst mulig, ha en elektronisk kommunikasjon mellom bolig, kommunens pleie- og omsorgstjenester og sykehus, samt at kommunens sykehjem er utstyrt med nødvendig og tilstrekkelig velferdsteknologi. Med begrepet velferdsteknologi menes her brukerrettede teknologier som har til hensikt å understøtte og forsterke brukernes trygghet, sikkerhet, bidra til at pasienten blir mer selvhjulpne, samt forsterke medbestemmelse og livskvalitet.

Omsorgstjenestene

Omsorgstjenestene omfatter følgende virksomheter:

- Rehabiliteringsvirksomheten
- Habiliteringsvirksomheten
- Psykisk helse
- Ytre Lier hjemmetjeneste
- Øvre Lier hjemmetjeneste
- Bofellesskapene Frogner og Bratromveien 7/9/11
- Ytre Lier bofellesskap for funksjonshemmede
- Øvre Lier bofellesskap for funksjonshemmede
- Frogner sykehjem
- Liertun sykehjem
- Nøstehagen bo- og omsorgssenter
- Kjøkkenet (*flyttet fra infrastruktur*)

I arbeidet med Handlingsprogrammet er følgende dokumenter lagt til grunn:

Kommunestyresak 66/2004 "Kommunalt kompetansesenter for demens".
Kommunestyresak 3/2009 "Omsorgsplan 2018".

Lier kommunes omsorgstjeneste er under et stort press, hvor de økonomiske rammene er reduserte. Omstillinger og tiltak er foreslått i handlingsprogrammet.

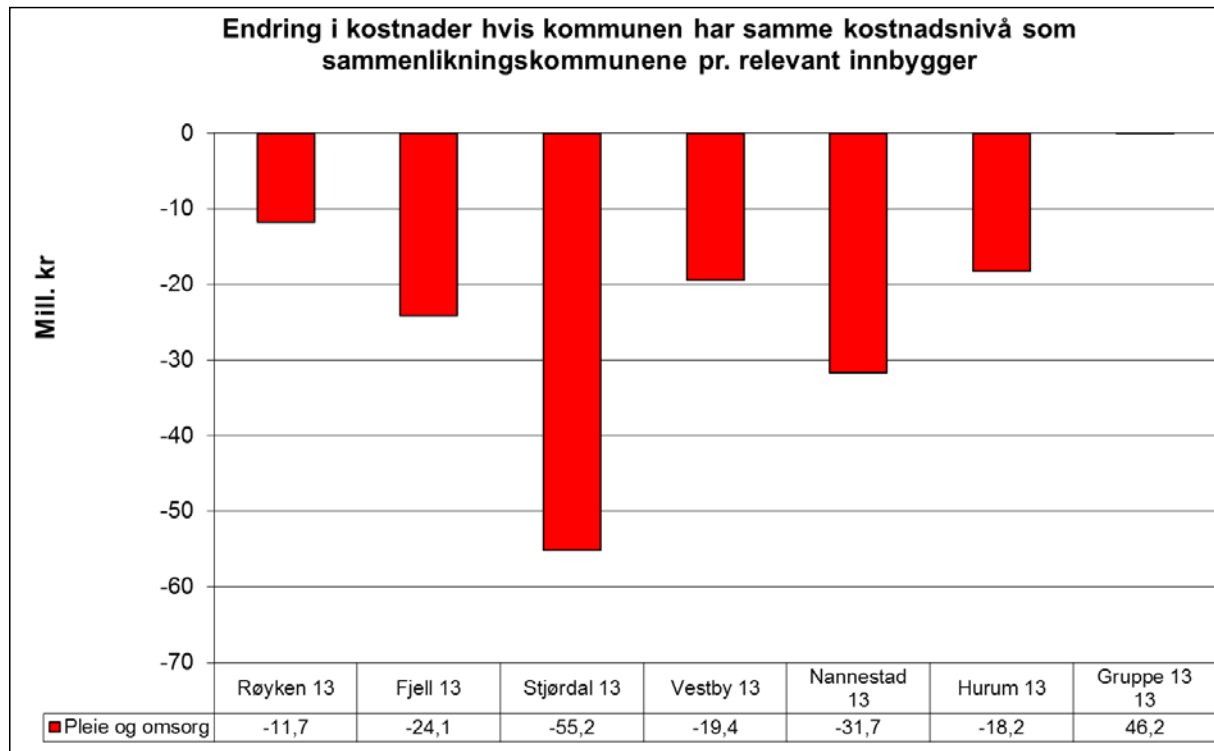
Dette omstillingsarbeidet har i hovedsak konsentrert seg om følgende områder;

- Redusere antall øyeblikkelig hjelp med døgnopphold ved legevakta
- Legge ned Gifstadbakken bofellesskap for mennesker med demens
- Redusere forbyggende team/demensteam
- Redusere tilskudd LHL og tilskudd til brukerorganisasjoner innen psykisk helse
- Se på muligheten for å ta betalt for tjenester utover vedtak
- Organisering av transport til dagtilbud
- Reduksjon på kjøp av plasser
- Struktur på tjenester
- Avlastning helligdager for funksjonshemmede

I 2013 ble det startet opp samarbeid med Vestre Viken HF og Drammen kommune om tjenester til personer med rusavhengighet og psykiske lidelser. Prosjektet videreføres i 2015.

Faktadel/underlag

Utvalget i sammenlikningen under består av de tre kommunene som innen pleie og omsorg hadde de laveste kostnadene av kommunene i tjenesteprofilanalysen. Disse tre kommunene er supplert med tre kommuner som er valgt nettopp fordi de også har lave netto kostnader til pleie og omsorg. Dersom Lier skulle kopiert det gjennomsnittlige kostnadsnivået i kommunegruppe 13, ville kostnadene økt med 46,2 millioner.

- Stjørdal har de laveste korrigerede kostnadene til pleie og omsorg i utvalget. Stjørdal har imidlertid en betydelig andel PU og deler av effekten kan henseile dels på at denne tjenesten er meget kostnadseffektivt drevet i Stjørdal, eller at behovsnøkkelen til KR D er noe upresis mht. PU behovet pr bruker.
- Røyken holdt tredjeplassen i kommuneutvalget fra tjenesteprofilanalysen mht. innsparingspotensial. Handlingsprogrammet er lagt opp til å realisere dette nivået allerede i 2015.
- Pleie og omsorg hadde et uspesifisert kutt på 15 millioner som ikke lot seg realisere i 2014. Dette kuttet har det imidlertid blitt jobbet med og det foreligger nå konkrete tiltak.

Underlag/drøfting

Nytt sykehjem

I beslutningsgrunnlaget er det lagt inn noe økte ressurser fra 2016, men gir ikke rom for å ta i bruk alle de nye plassene fra sykehjemmets ferdigstillelse. Med tanke på stordriftsfordeler og en mer hensiktsmessig drift, bør det vurderes hvorvidt flere av kommunens sykehjemsplasser kan overføres til det nye sykehjemmet.

Behov for boliger med tilknyttet tjenester for personer med psykisk utviklingshemming

I Handlingsprogrammet 2014 – 2017 er det beskrevet at 11 personer i perioden vil være i behov av bolig med tjenester tilknyttet. To av disse har flyttet inn i egen bolig der kommunen yter tjenester. I tillegg til de 9 som ennå ikke er innvilget bolig med tjenester, er det ytterligere 13 personer, slik at behovet for kommende periode er:

	2014	2015	2016	2017	2018	Totalt
Behov for bolig med tjenester	9	5	-	2	8	24

Lier Boligselskap AS har fått en bestilling av rådmannen om å fremskaffe boliger til denne gruppen, men på grunn av en omlegging av Husbankens regler for finansiering av slike boliger, og av mangel på tomteareal, er denne bestillingen ikke løst. Imidlertid har rådmannen i beslutningsgrunnlaget lagt inn en bevilgning på 6 mill. kr fra 2016.

ASVO

Formannskapet i Lier kommune vedtok i sak 3/2012 en fusjonering av Lier ASVO AS og Lier arbeidssenter. Kommunestyret vedtok i sak 100/2012 at Lier arbeidssenter skulle tas inn i Lier ASVO ved en virksomhetsovertagelse. Avtalen om fusjonering og virksomhetsovertagelse ble underskrevet 19/8 2013.

I arbeidet med implementeringen av fusjonen har det vært nødvendig med endringer knyttet til noen forutsetninger i saken. Dette påvirker mulighetene for rasjonalisering og drift av tjenesten innenfor den avsatte rammen.

- Det har vært nødvendig å gjøre endringer i ledsageransvaret. Lier må ta ledsageransvaret for brukere med vedtak etter kap 9.
- Innsparingspotensialet i saken viser seg vanskelig å realisere utfra endrede forutsetninger i bemanningsgrunnlaget.
- Avgivende tjenester i Lier kommune klarer ikke å frigjøre overheadkostnad som følge av overføringen. Det er også utfordringer med å frigjøre ledsagertid i perioden brukeren er inne på ASVO.

Sammen med ASVO arbeides det nå med å finne mulige løsninger for å ivareta intensjonene i saken. Utfra dagens situasjon kan dette synes vanskelig uten endringer i ansvarsforhold og/eller økte rammer. Rådmannen har ikke satt av midler for evt. økte kostnader i handlingsprogrammet, men har økt disposisjonsfondet for å kunne håndtere evt. behov i 2015.

Mål og tiltaksplan – Omsorgsområdet

Verdier for omsorgstjenesten:

I Lier kommune legger vi til grunn verdiene *trygghet, trivsel og respekt* i utvikling og levering av omsorgstjenestene.

Folkehelse	Mål: helsefremming og sykdomsforebygging Se omtale av folkehelse under kapittelet om samfunn Tiltak: <ul style="list-style-type: none"> • Alle som fyller 78 år skal tilbys veiledning om ernæring, fysisk aktivitet og gevinstene ved å oppsøke sosiale møteplasser • Videreutvikle fritidsnettverket for barn og unge med bistandsbehov
Samhandlings-reformen	Mål: God faglig samhandling med spesialisthelsetjenesten slik at pasienten får behandling på riktig nivå. Tiltak: <ul style="list-style-type: none"> • Gi et kommunalt tilbud til alle pasienter med behov, som er utskrivningsklare fra sykehus • Sikre riktig kompetanse i virksomhetene slik at sykdom kan oppdages og behandles på et tidlig tidspunkt, så flest mulig kan behandles i kommunen i stedet for å måtte innlegges ved sykehus
Organisasjonsutvikling	Mål: <ul style="list-style-type: none"> • Utvikle organisasjonen som konsekvens av konkurranseutsetting av omsorgstjenester Tiltak: <ul style="list-style-type: none"> • Etablere et vedtakskontor i tråd med prinsipper for bestiller-utførermodell • Ta i bruk kvalitetssystemet for systematisk kvalitetsrevisjon • Kartlegge og videreutvikle ansattes kompetanse innen oppfølging av eksterne leverandører av omsorgstjenester.
Videreutvikling av kommunens omsorgstjenester	Mål: <ul style="list-style-type: none"> • Økt fokus på kvalitet i tjenestene Tiltak: <ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle kvalitetssystemet i henhold til forskrift om kvalitet i pleie og omsorgstjenestene • Utvikle kvalitetsindikatorer • Utarbeide en faglig kompetansestrategi Indikator: <ul style="list-style-type: none"> • Økt antall oppslag i kvalitetssystemet

Økonomi

Driftsbudsjett:

Omsorg	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner			
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018
10 Utgifter	370 109	359 660	361 000	363 841	371 641	370 891	370 891
30 Inntekter	-66 652	-58 407	-59 147	-58 826	-58 826	-58 826	-58 826
Netto ramme	303 456	301 253	301 853	305 015	312 815	312 065	312 065
			<i>Endring pr. år</i>	3 762	7 800	-750	0
			<i>% endring fra forrige år</i>	1,25 %	2,56 %	-0,24 %	0,00 %

Rammeendringer:

Omsorg	Endringer i 2015 kr.				Sum
	2015	2016	2017	2018	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	1 828	0	0	0	1 828
Pris- og lønnsvekst	10 673	0	0	0	10 673
2 HP 13-16 Frogner sykehj - red. behov	-350	0	0	0	-350
2 Forskyve innsparing til nytt sykehjem står kla	350	0	-350	0	0
3 HP 14-17 Nye Frogner sykehjem - bem. økte	0	2 000	2 000	0	4 000
4 HP 14-17 Drift av boliger til funksjonshemmed	0	6 000	0	0	6 000
5 1. tertial 2015 - Økt kost vask av personaltøy	500	0	0	0	500
6 1. tertial 2015 - Etablering 40 % feltsykepleier	260	0	0	0	260
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>13 261</i>	<i>8 000</i>	<i>1 650</i>	<i>0</i>	<i>22 911</i>
<u>Nye tiltak</u>					
7 Statsbud. redusert egenandel dobbeltrom	200	0	-200	0	0
8 Statsbud. Fjerning av kom. medfinansiering	-25 166	0	0	0	-25 166
9 Statsbud. Rettighetsfesting BPA	1 452	0	0	0	1 452
10 Statsbud. økt egenandel tilskudd ressurskr.	1 040	0	0	0	1 040
KS statsb ingen økning egenand. ressurskr.	-1 040	0	0	0	-1 040
11 Statsbud- økt satsning rus/psykiatri	968	0	0	0	968
KS øremerking rus/psykiatri	-426	0	0	0	-426
12 Liertun sykehj. - Økt bemanning	2 200	0	-2 200	0	0
13 Ytre Lier Bofellesskap - Ny bruker personal	3 565	0	0	0	3 565
13 Tilskudd ressurskrevende Ny bruker	-1 492	0	0	0	-1 492
KS - Støtte frivillige organisasjoner	300	0	0	0	300
KS - Aktivitør sykehjem	600	0	0	0	600
13 Øvre Lier Bofellesskap - Økte tjenester bruker	750	0	0	0	750
13 Tilskudd Ressurskrevende	-375	0	0	0	-375
14 Habilitering - Økning BPA	125	0	0	0	125
15 Komp BPA ordningen	1 000	0	0	0	1 000
16 Bytte av leasingbiler	200	-200	0	0	0
17 Vedtaks kontor - Leder	800	0	0	0	800
17 Vedtaks kontor - Bestiller/innkjøp	800	0	0	0	800
18 Redusering av tidligere års kutt	5 000	0	0	0	5 000
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>-9 499</i>	<i>-200</i>	<i>-2 400</i>	<i>0</i>	<i>-12 099</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
-	0	0	0	0	0
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>
Sum Omsorg	3 762	7 800	-750	0	10 812

Forklaringer:

1. Overføring av rammer og ansvar. 0,1 mill. kr knyttet til psykisk helse barn overføres fra Psykisk helse til Helsetjenesten. Omsorgsområdet tilføres 0,389 mill.kr for bortfall av husleie Lier arbeidssenter (Går inn i kostnadene til ASVO), 1,2 mill. midler til vask av tøy og 0,372 mill. kr i lønnsmidler fra fellestjenester.
2. I HP 13-16 ble budsjettet til Frogner sykehjem styrket, samtidig ble det lagt inn forutsetninger om en innsparing på 0,35 mill. kr når nytt sykehjem skulle være klart. Siden sykehjemmet er forskjøvet i tid flyttes innsparingskravet til 2017.
3. Hp 2014-2017 økning i antall plasser ved nytt sykehjem gir økt behov for bemanning
4. HP 14-17 Flere personer har søkt om kommunal bolig og det legges inn driftsmidler til slike boliger i rammen.
5. Som en konsekvens av pålegg fra arbeidstilsynet må praksis om at ansatte vasker arbeidstøyet hjemme opphøre. I 1. tertial 2014 ble økte vaskerikostnader kompensert for 2014. Rammene økes for kostnadsveksten på 0,5 mill. kr.
6. I 1. tertial 2014 ble kostnadene for etablering av feltsykepleier rettet mot forebyggende arbeid rus/psyk ungdom bevilget opp. Kostnaden ved tiltakene bevilges opp i rammene.
7. I statsbudsjettet er det innført lavere vederlag for personer som ufrivillig må ligge på dobbeltrom i institusjon. For Lier medfører dette et inntektsbortfall på 0,2 mill. kr. som tjenestene blir kompensert for. Summen fordeles på Frogner- og Liertun sykehjem.
8. I statsbudsjettet fjernes ordningen med kommunal medfinansiering av sykehusplasser. Midlene tas ut av rammetilskuddet, og i Lier fjernes budsjettet for medfinansiering.
9. I statsbudsjettet er det lagt inn intensjoner om rettighetsfesting av tjenesten brukerstyrt personlig assistent (BPA). Innholdet og den økonomiske effekten av tiltaket er uklart. I rådmannens forslag settes det av 1,45 mill. kr til tiltaket, tilsvarende beløpet som kommunen blir tilført i rammetilskuddet.
10. Kommunens egenandel ved tilskudd for ressurskrevende tjenester øker med 33.700 kr. utover lønnsvekst. Tjenesten kompenseres for effekten av endringen med 1 mill. kr.
11. I statsbudsjettet er det lagt inn intensjoner om økt satsing på området rus/psykiatri. I rådmannens forslag økes rammene på dette området med 0,67 mill. kr, tilsvarende beløpet kommunen blir tilført i rammetilskuddet.
12. Liertun sykehjem har en svært lav bemanningsfaktor som har ligget nær grensen av det forsvarlige. I 2014 har det vært avvik som har gjort det nødvendig med styrkingstiltak. Rammene økes med 2,2 mill. kr for å øke bemanningen til et mer forsvarlig nivå.
13. Ytre Lier bofellesskap har etablert tjenester for en ny bruker og i Øvre Lier bofellesskap har en bruker fått økte tjenester. Disse tjenestene utløser refusjon for ressurskrevende. Virksomhetene blir kompensert for kostnadsveksten og tilskuddet økes med det mertilskuddet som blir utløst.
14. Økning i BPA timer
15. BPA ordningen har fått noe høyere kostnader enn forutsatt etter endringen til konsesjonsordning. I ordningen har det vært noen gamle lønnsavtaler som er videreført med en høyere timespris enn lagt til grunn i konsesjonsordningen og budsjettet. Området har i tillegg vært noe underfinansiert i forhold til de faktiske kostnadene. Tjenesten kompenseres for avviket.
16. I omorganiseringen av omsorg har etablering av et vedtaks kontor omforent første steg. Vedtaks kontor etableres for å sikre likhet og kvalitet av vedtakene og forberede bestillingskompetanse mot private aktører. Ved vedtaks kontoret er det nødvendig med en økt

kompetanse på bl.a. juss, innkjøp, bestilling og kontrakt. I forslaget legges det inn en ny leder og en bestiller/innkjøper-stilling. Med de omstillingskravene som omsorg har, er det ikke realistisk å få til dette uten tilførsel av midler.

17. Omsorg har uløste innsparingskrav på ca. 15 mill. kr fra tidligere års omstilling. Området har hatt utfordringer med å finne tiltak for å møte disse kravene, og har de siste årene har dette resultert i underskudd. KOSTRA-analyser viser at området drives effektivt og at potensiale for innsparinger er lite. Rådmannen legger opp til å redusere innsparingskravene til 10 mill. kr ved å øke rammene med 5 mill. kr. Under ligger en liste med tiltak som skal løse de 10 mill. kr som står igjen av innsparingskravet.

Tiltak for å løse tidligere års rammereduksjoner

Omsorg har i tidligere handlingsprogram fått innsparingskrav på 15 mill. kr som det ikke er funnet løsning på. I rådmannens beslutningsgrunnlag ligger det inne forslag om å kompensere Omsorg med 5 mill. kr slik at den økonomiske utfordringen reduseres til 10 mill. kr.

Det jobbes nå med å gjennomføre tiltak for å redusere utgiftene i henhold til kravet. Ikke alle tiltak er ferdig utredet, og summene kan avvike noe når de reelle effektene blir klare.

Tiltak	Innsparingspotensiale
Tall i mill. kr	
Legge ned Gifstad bofellesskap	5,00
Ta bort virksomhetslederstillingen på Bratromveien og Frogner bofellesskap	0,80
Helsesjef	0,75
Slå sammen og redusere forebyggende team med 2 årsverk	1,20
Kutte støtte til private/ideelle organisasjoner	0,32
Ta bort avlastningstilbud i høytidene	0,30
Flytte 2 ØH plasser til lindrende enhet	2,50
Øke inntjening ved å ta betalt for tjenester som ikke ligger i opprinnelig vedtak. Gjelder spesielt i bofellesskapene.	0,30
Særavtalene (ekstra betalt for å dele ut medisiner, utvidet rett til å overføre ferie)	1,90
Bedre organisering av transport til dagtilbud	?
Totalt	12,95

Legge ned Gifstad bofellesskap

Bofellesskapet er lite og dyrt i drift. Det er vanskelig å rekruttere kvalifisert personell både pga. størrelsen og beliggenheten. Plassene på Gifstad er vesentlig dyrere enn sykehjemsplassene i kommunen og de andre bofellesskapene for mennesker med demens. Det er kapasitet i kommunen til å gi beboerne på Gifstad et annet tilbud.

Ta bort virksomhetslederstillingen på Bratromveien og Frogner bofelleskap

Dette sees i sammenheng med den pågående omorganiseringen. Stillingen er allerede vakant da virksomhetsleder er ny fagsjef i kommunen.

Helsesjef-stillingen

Dette sees i sammenheng med den pågående omorganiseringen. Stillingen er allerede vakant, da helsesjefen har gått av med pensjon.

Slå sammen og redusere forebyggende team med 2 årsverk

Dette sees i sammenheng med den pågående omorganiseringen, vi ser at det vil kunne være mer hensiktsmessig å sette sammen et ambulerende team med en bredere kompetanse. I tillegg pågår det en større kompetanseoppbygging i kommunen innenfor demens. Vi har 80 deltakere på det 2-årige løpet til Demensomsorgens ABC. Flere av sykepleierne i kommunen har tatt videreutdanning innen demens. Brukerkontoret har ansatt en saksbehandler med kompetanse i demens og lang erfaring med utredninger.

Kutte støtte til private/ideelle organisasjoner

Lier kommune yter tilskudd på 0,315 mill. kr til private/ideelle organisasjoner.

- Landsforeningen for hjerte og lungesyke får 0,2 mill. kr til et dagtilbud etablert i Lier.
- Brukerorganisasjoner innen psykisk helse har et årlig søkbart tilskudd på til sammen 0,115 mill. kr.

Omstillingskravet i det kommunale tjenestetilbudet er relativt krevende, og det anses derfor ikke å være rom for å støtte private/ideologiske organisasjoner videre.

Ta bort avlastningstilbud i høytidene

Tilbudet er lite benyttet i dag og oppleves som det minst belastende for pårørende å ta bort.

Flytte 2 Øyeblikkelig hjelp (ØH) plasser til lindrende enhet Nøstehagen

Dette sees i sammenheng med den pågående omorganiseringen. Lindrende enhet har i lange perioder overkapasitet. I tillegg bruker vi i snitt bare 1 av 3,3 ØH plasser ved Legevakta. Ved en tilbakeføring av 2 plasser til Lier, vil vi med en mindre økning i bemanningen, kunne utnytte kapasiteten ved lindrende enhet fullt ut, til en lavere kostnad enn ved Legevakta og med god kvalitet og større fleksibilitet. Med det menes at vi vil kunne tilby ØH plasser også til pasienter med kognitiv svikt eller forvirringstilstander som skyldes infeksjoner. Disse får i dag ikke benytte seg av ØH plassene ved Legevakta.

Øke inntjening ved å ta betalt for tjenester som ikke ligger i opprinnelig vedtak. Gjelder spesielt i bofelleskapene.

Det utføres i dag en lang rekke tilleggstjenester som ikke nødvendigvis er en del av det opprinnelige vedtaket. Som et ledd i omorganiseringsprosessen, undersøker vi nå om det rent juridisk vil være mulig å ta ekstra betalt for slike tilleggstjenester.

Særavtalene (ekstra betalt for å dele ut medisiner, utvidet rett til å overføre ferie)

Dette er avtaler som påfører oss relativt store årlige utgifter og som er avviklet i mange andre kommuner.

Bedre organisering av transport til dagtilbud

Vi har i dag betydelige utgifter på transport til dagtilbud. Som et ledd i omorganiseringsprosessen, ser vi nå på om vi kan utføre denne transporten billigere i kommunal regi.

Helse- og sosialtjenester

Helse- og sosialtjeneste ytes av følgende virksomheter:

- Barneverntjenesten
- Sosialtjenesten i NAV
- Helsetjenesten
- Voksenopplæringen

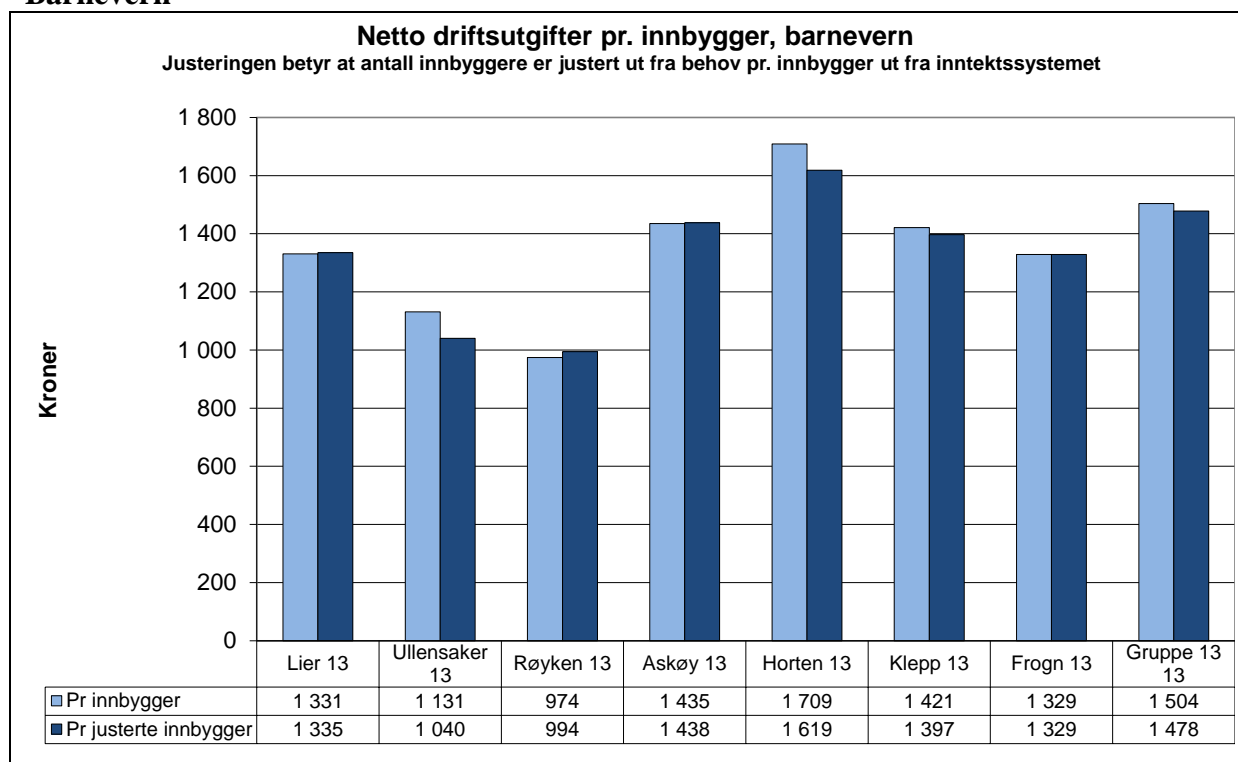
Verdiene kunnskap, trygghet, trivsel og respekt ligger til grunn for utvikling av tjenestene.

Helse- og sosialtjenestes utfordringer og fokusområder omtales i kapittel om utfordringer og fokusområder for velferdsområdet.

Faktadel/underlag

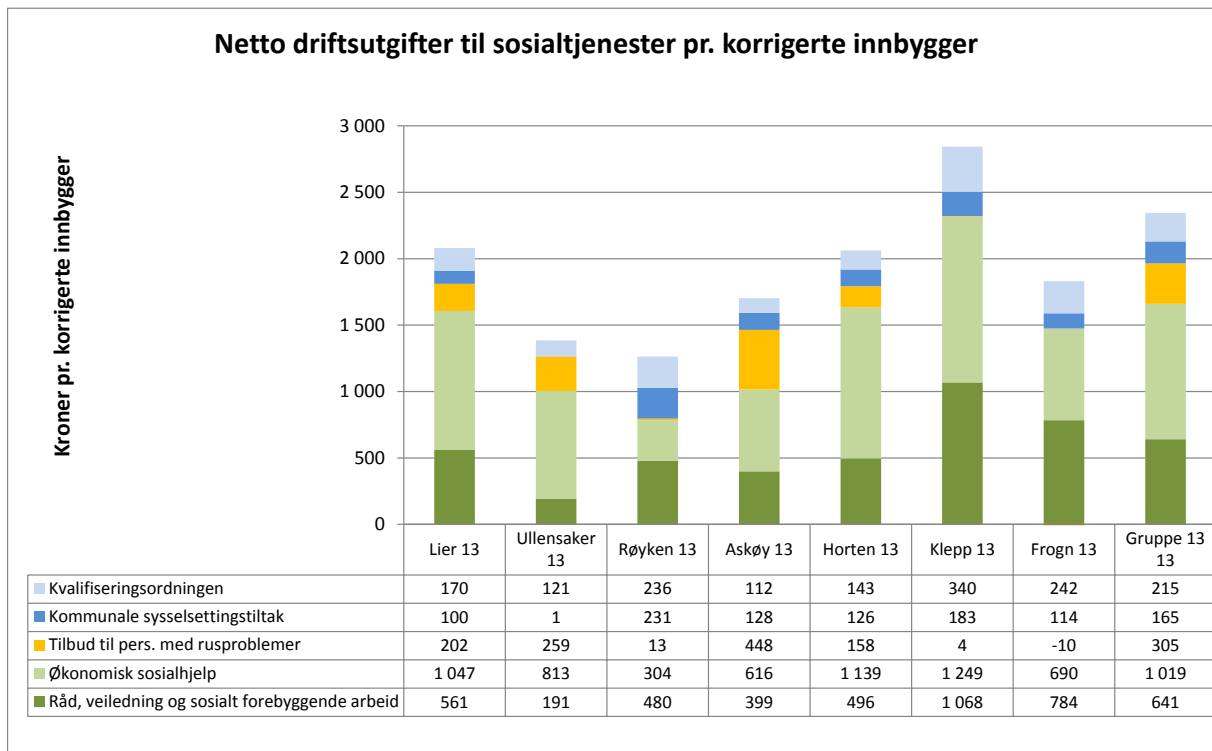
Utvalget i sammenlikningene under består av de seks kommunene som samlet sett, eks. pleie og omsorg og grunnskole, hadde de laveste kostnadene av kommunene i tjenesteprofilanalysen.

Barnevern

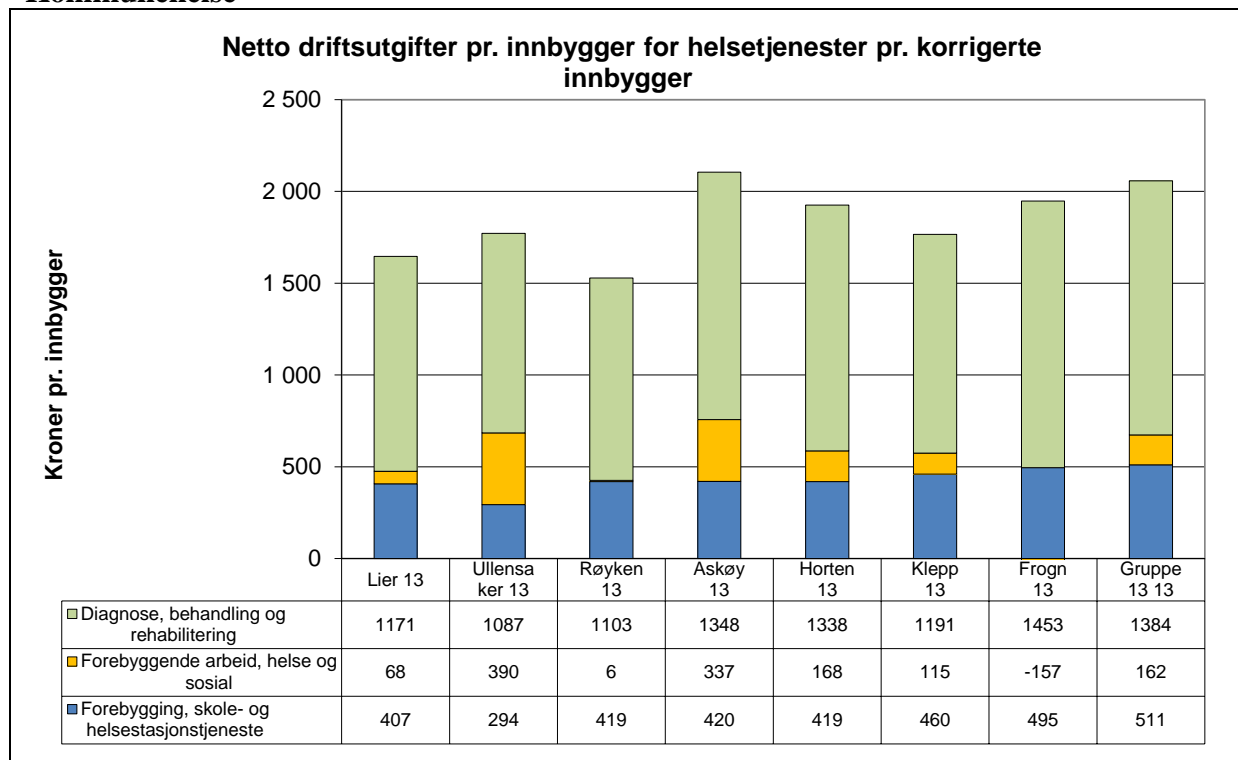
- Ullensaker og Røyken har vesentlig lavere behovskorrigerede kostnader enn Lier til barnevern.
- Lier har noe lavere kostnader til barnevern enn gruppe 13.
- Lier har en lav andel undersøkelser med behandlingstid over tre måneder, på 5,9 % i 2013. (fremgår ikke av figuren over)

Sosialtjenesten/Nav

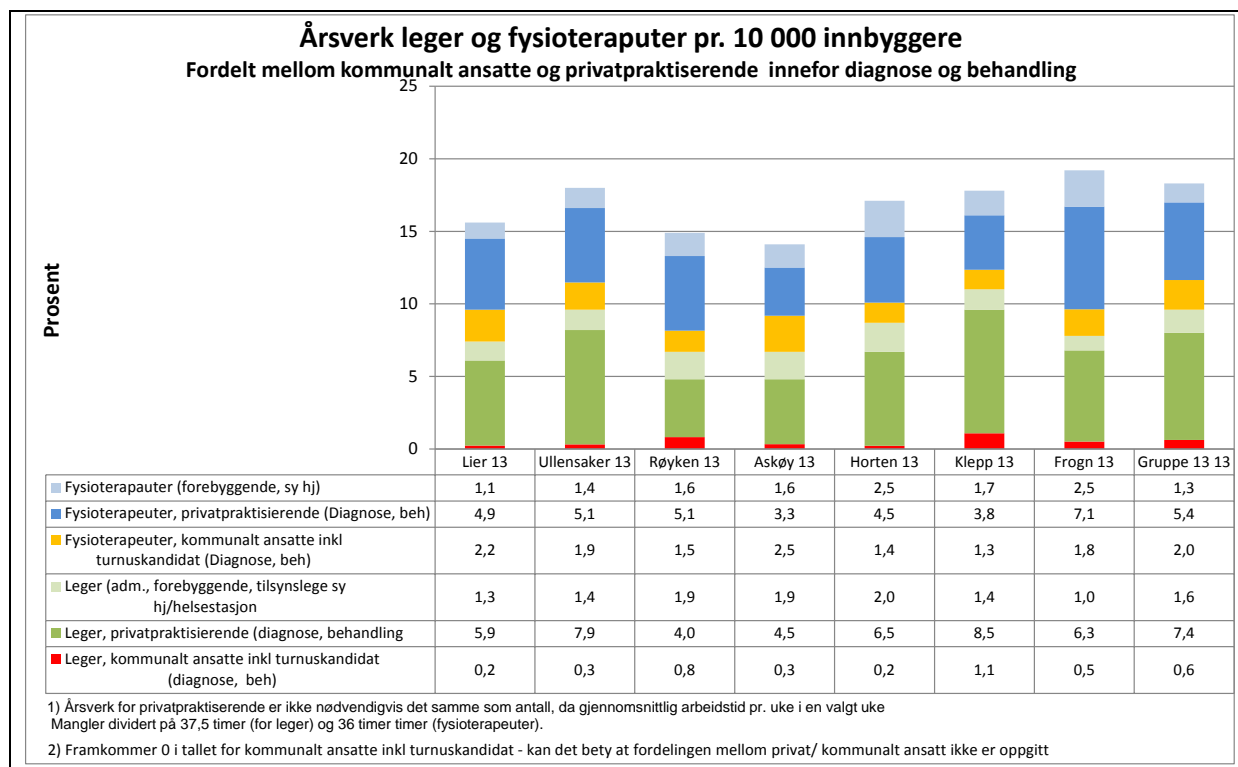

- Behovet i Lier er 90 % av landsgjennomsnittet.
- Stor økning for NAV i 2014 jf. 2 tertialrapport
- Alle fire kommunene i utvalget som hadde lavere kostnader enn Lier i 2013 brukte mindre på økonomisk sosialhjelp i 2013.

Kommnehelse

- Bruker samlet sett litt lite på helse pr. behovskorrigerte innbygger.
- Høy fysioterapidekning

- Lier har en meget lav dekning av kommunalt ansatte leger (diagnose og behandling).

Underlag/drøfting

I arbeidet med Handlingsprogrammet er følgende dokumenter lagt til grunn:

Kommunestyresak 59/2012 "Rusmiddelpolitisk handlingsplan for 2012 - 2016"

Kommunestyresak 3/2012 "Boligsosial handlingsplan for årene 2012 -2014"

Boligsosialt arbeid

Boligsosialt arbeid omfatter kommunens tiltak, virkemidler og tjenester som skal bidra til at vanskeligstilte personer og husstander med behov for bistand kan bosette seg i egen bolig og bli boende. Boligsosialt arbeid kan være rettet mot spesifikke målgrupper eller områder med særlige levekårsutfordringer.

I tillegg til omsorgsboliger for eldre og bofellesskap for funksjonshemmede må også kommunen tildele boliger til flyktninger. Bosetting av flyktninger må også bidra til et godt integreringsarbeid for øvrig.

En annen gruppe mennesker med behov for tilrettelagt bolig eller bistand med å skaffe bolig er mennesker med psykiske lidelser eller sykdom og personer med utfordringer knyttet til rus. Noen har meget lav bo-evne og trenger oppfølging i boligen av boveileder.

Husbanken er en naturlig samarbeidspartner for å lykkes med et godt boligsosialt arbeid. Boligsosial handlingsplan skal rulleres og kommer til behandling i kommunestyret i 2015.

Blå kors

I 2008 ble det inngått en intensjonsavtale mellom Lier kommune og Blå kors om et boligsosialt samarbeid, og i 2010 ble det inngått en driftsavtale. Blå kors skulle bygge, utvikle og drifte en bolig med 20 leiligheter. Målgruppen er personer som trenger individuell, systematisk og langvarig oppfølging for å komme inn på boligmarkedet og bli boende. Samarbeidet og innsatsen skal forebygge ny framtidig bostedsløshet. Kostnadene for drift av boligene skal i sin helhet dekkes av Lier kommune. Etter dette har prosjektet stoppet opp.

Blå kors har ervervet tomt (Bruveien 7) og fått tilsagn om husbank- finansiering for bygging av 15 boliger. I utgangspunktet var det kalkulert inn midler fra en Tv aksjon, disse midlene er nå ikke tilgjengelige for prosjektet. Med dagens økonomisituasjon er det utfordrende å finne midler til drift av tiltaket. Samtidig er det et pr. i dag ikke et prioritert behov for målgruppen av denne tjeneste i kommunen.

Kommunen vil gå dialog med Blå kors drøfte om det fremdeles er fundament for å iverksette planene om prosjektet, evt. se om det er andre samarbeidsformer som kan være i tråd med behovene kommunen har i dag.

Mål og tiltaksplan – Helse- og sosialområdet

Mål for den enkelte virksomhet:

<p>Hjelpetjenester</p> <p>De 4 hjelpetjenester er barnevern, ppt, helse og habilitering</p>	<p>Mål:</p> <p>Videreutvikle tverrfaglige hjelpetjenester til barn og unge gjennom «Liermodellen»</p>
<p>Barneverntjenesten</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Forebygge fremfor å reparere • Gi riktig hjelp til rett tid • Opprettholde en proaktiv og kvalitativ tjeneste • Kompetente medarbeidere <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle samhandling på tvers av virksomhetene i de fire hjelpetjenestene • Identifisere risikofaktorer og behov, samt styrke beskyttende faktorer i familiene vi kommer i kontakt med • Tiltak og endringsarbeid er basert på forskning • Alle barn i barnevernet har blitt hørt og lyttet til utfra alder og modenhet <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Barnevernet er en aktiv deltaker i flere forebyggende tiltak, i henhold til Liermodellen. • Medarbeiderne gjennomfører videreutdanning/kursing basert på virksomhetens opplæringsplan • Barnevernet gjennomfører brukerundersøkelser hvert 2. år
<p>Enslige mindreårige flyktninger</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legge gjennom miljøterapeutisk arbeid til rette for ungdommenes utvikling mot god livskvalitet, og mot å kunne nå sitt fulle potensiale <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etablere et tilbud med språkopplæring og integreringstiltak som er mest mulig tilpasset hver enkelt ungdoms behov.
<p>Helsetjenesten</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gi likeverdig og forsvarlig helsetilbud til befolkningen i henhold til nasjonale anbefalinger for tjeneste <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Utvikle metoder for å fange opp barn/unge med psykiske vansker og tverrfaglig samarbeide med tiltak for disse barn og unge. • Gi lavterskel tilbud og koordinert oppfølging av barn/unge med psykiske vansker

<p>Lier voksenopplæring gir opplæring på 4 områder: norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere; introduksjonsprogram for flyktninger i samarbeid med NAV; grunnskole for voksne og spesialundervisning - tilrettelagt undervisning på grunnskolen område § 4A-2. Voksenopplæringen ivaretar kommunens tilbud til voksne som har lovfestet rett til opplæring.</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bidra til at flyktninger og andre voksne innvandrere kommer ut i arbeid eller utdanning gjennom undervisning og holdningsarbeid. • Deltakere i introduksjonsprogrammet forberedes til å bli aktive i yrkeslivet, videre kvalifisering eller utdanning og mestre sitt liv i Norge. • Gi voksne med rett til grunnskoleopplæring tilbud om grunnskoleopplæring (varighet 1 eller 2 år). • Gi spesialundervisning av en slik kvalitet at opplæringen er individuell, målrettet og tidsbegrenset. <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tilby tilpasset og variert undervisning. • Lærerne følger opp deltakerne og samarbeider med riktige instanser. • Innholdet i introduksjonsprogrammet er arbeidsrettet og tilpasset deltakernes språknivå, bakgrunn og forutsetninger. • Vi jobber med vurdering for læring på alle avdelingene og samarbeider med andre kommunale voksenopplæring. <p>Indikatorer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Deltakere som fullfører opplæringen i norsk og samfunnskunnskap skal oppnå følgende språknivå: muntlig nivå A2 eller over: 90 %, skriftlig nivå A2 eller over: 80 %. • Antall deltakere som deltar i språkpraksis og undervisning i arbeidslivskunnskap • Andel elever som fullfører grunnskoleløp ved Lier voksenopplæring og søker seg til videregående opplæring. • Spesialundervisning: Sakkyndig vurdering ved oppstart, underveis og eventuelt ved avslutning. I tillegg utarbeides individuelle mål for hver enkelt elev som evalueres underveis.
<p>Sosialtjenesten i NAV</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ha redusert gjennomsnittlig stønadsperiode (tiltak el indikator) • Ha gitt brukerne mulighet til å bygge kompetanse og bli selvhjulpne (kan være et mål og et tiltak) • Ha redusert antall sosialstønadsmottakere med barn (tiltak el. indikator) • Ha bidratt til å oppfylle målene i boligsosial- og rusmiddelpolitisk handlingsplan (mål) • Ha redusert antall unge uten arbeid eller aktivitet (tiltak el. indikator)

Økonomi

Driftsbudsjett:

Helse- og sosialtjenester	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner				
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018	
10 Utgifter	150 993	152 359	151 759	164 449	162 349	162 349	162 349	
30 Inntekter	-26 647	-25 780	-25 780	-26 232	-26 232	-26 232	-26 232	
Netto ramme	124 347	126 579	125 979	138 217	136 117	136 117	136 117	
				Endring pr. år	11 638	-2 100	0	0
				% endring fra forrige år	9,19 %	-1,52 %	0,00 %	0,00 %

Rammeendringer:

Helse- og sosialtjenester	Endringer i 2015 kr.				Sum
	2015	2016	2017	2018	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	100	0	0	0	100
Pris- og lønnsvekst	4 079	0	0	0	4 079
2 HP 14-17 Nav - Kjøp av "Pøbel prosjektet for u	0	-800	0	0	-800
3 HP 14-17 KS Liermodellen – lavterskeltilbud	200	0	0	0	200
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>4 379</i>	<i>-800</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>3 579</i>
<u>Nye tiltak</u>					
4 Statsbud. Økt egenandel barnevernsinst.	774	0	0	0	774
5 Statsbud. satsning helsestasjon og skolehels	2 014	0	0	0	2 014
KS Statsb. økt satsing skole/helsest	371	0	0	0	371
6 Helse - Kostnadsdekning til Overgrepsmottak	350	0	0	0	350
7 NAV - Økte sosialhjelpsutgifter	3 000	0	0	0	3 000
KS - Sosialhjelpsutgifter	-300	-200	0	0	-500
8 Voksenopplæringen - Redusert tilskudd	2 850	0	0	0	2 850
8 Voksenopplæringen - Reduserte 1,6 årsverk	-1 040	0	0	0	-1 040
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>8 019</i>	<i>-200</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>7 819</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
9 NAV - 0,5 år målrettet arb mot langtidsmott.	275	0	0	0	275
9 NAV - Innsparing målrettet arb langtidsmott.	-500	-1 000	0	0	-1 500
10 Helsetjenesten - Redusert fysioterapihjemmel	-100	-100	0	0	-200
11 Barnevernstj-Redusert sakkyndig + overtid	-435	0	0	0	-435
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>-760</i>	<i>-1 100</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-1 860</i>
Sum Helse- og sosialtjenester	11 638	-2 100	0	0	9 538

Forklaring:

1. Overføring av midler til psykisk helse barn og unge, fra Psykisk helse (omsorg) til Helsetjenesten
2. Aktivitetsprosjekt for unge sosialhjelpsmottakere etablert i 2014. Prosjektet er tenkt selvfinansiert etter to år av reduksjon i sosialhjelpsutbetalingene.
3. I HP 14-17 la kommunestyret inn 0,3 mill. kr i 2014 økende med ytterligere 0,2 mill. kr i 2015 til Liermodellen - lavterskeltilbud
4. I statsbudsjettet økes egenandelen for barneverninstitusjoner, Barnevernet kompenseres for kostnadsveksten.
5. I statsbudsjettet er det lagt inn intensjoner om satsning på helsestasjon og skolehelsetjenesten. Det settes av tilsvarende beløp som Lier har fått i økt rammetilskudd knyttet til satsningen.

6. Kostnadene for voldtektsmottaket ved legevakten har over tid økt uten at rammene er kompensert tilsvarende. Helsetjenesten kompenseres for å dekke avviket til dagens budsjett.
7. Nav ligger an til et overforbruk på sosialhjelpsutbetalinger på 7-8 mill. kr i 2013. Det er konstatert en sterk vekst i utbetalinger til husleiekostnader samtidig som det har vært en økning i antall mottakere. Nav kompenseres med 3 mill. kr. og må arbeide for å redusere kostnadene.
8. Sammensetningen og antall brukere ved voksenopplæringen har hatt en endring som slår ut på tilskuddene tjenesten mottar. Tilskuddene er beregnet til å reduseres med 2,9 mill. kr i forhold til dagens budsjett. Tjenesten reduserer med 1,6 årsverk. Det har ikke vært mulig å redusere kostnadene tilsvarende bortfallet av tilskudd da undervisningen skjer i klasser. Virksomhetens krav om 1,5 % reduksjon inngår i bemanningsreduksjonen.
9. I Nav settes det inn en ekstra innsats mot langtidsmottakere av sosialhjelp. Tjenesten får tilført 50 % stilling og frigjør en 50 % stilling til dette arbeidet. Målet med tiltaket er å få langtidsbrukere av sosialhjelp over på riktige ytelser. Det forventes at tiltaket skal redusere sosialhjelpsutgiftene med 1,5 mill. kr.
10. Helsetjenestens tiltak for reduksjon på 1,5 % løses ved å reduseres driftstilskudd for privatpraktiserende fysioterapeuter en 100 % hjemmel ved ledighet. Reduksjonen vil få ½ effekt første året.
11. Barnevernets tiltak for reduksjon av 1,5 % løses ved reduksjon av utgifter knyttet til advokatbistand, sakkyndige utredninger og andre utlegg for bistand fra eksterne konsulenter.

Kultur

Tjenesteområdet omfatter:

- Kulturskolen
- Kultur og fritid
- Lier bibliotek

Visjon for kulturområdet

«Kulturtilbud for kropp og sjel – noe som passer for alle»

Kulturvirksomhetene skal følge opp de strategiske og konkrete føringene kommunestyret vedtok høsten 2013 knyttet til meldingen «For kropp og sjel». Meldingen har et 12-års perspektiv, og vil bli fulgt opp og vurdert årlig parallelt med handlingsprogrambehandlingen.

Utfordringer kommende fireårsperiode

- Etablere gode rutiner for samhandling mellom folkevalgte, frivillige og administrasjon for oppfølging av «For kropp og sjel», og sørge for oppfølging og prioriteringer i tråd med denne.
- Etablere Lier kulturscene som en aktiv kulturarena der lokalt kulturliv får utfolde seg og der Liers befolkning får ta del i et utvidet kulturtilbud.
- Ny rammeplan for kulturskolene i Norge; «Mangfold og fordypning» vil utfordre Lier kulturskole med strukturelle endringer og økte utgifter. Rammeplanen innfører gratis storgruppetilbud for barn og et fordypningstilbud, som kommer i tillegg til dagens kulturskoletilbud.
- Alle virksomheter på kulturområdet har fått i oppdrag å finne kutt tilsvarende 1,5 % av lønnsmassen. For biblioteket er det to mulige måter å løse dette på, enten ved kutt i mediebudsjettet eller ved nedbemanning tilsvarende 10 % stilling. Tilveksten av nye medier som bøker, lydbøker osv. er essensielt for et oppdatert og aktuelt bibliotek. For bibliotekets lille personalstamme vil selv et beskjedent kutt i staben merkes godt, og vil gjøre det enda mer utfordrende å følge opp den nye biblioteklovens krav om økt satsing på utadrettet virksomhet og formidling. Derfor synes det som at det beste alternativet vil være at Sylling bibliotek legges ned som folkebibliotek, 10 av stillingsressursen der inndras og de resterende 40 % styrker bibliotekets utadrettede virksomhet. Sylling bibliotek fungerer i dag i all hovedsak som skolebibliotek, og drives mest naturlig videre av Sylling skole som rent skolebibliotek – slik det er ved de fleste andre skolene i Lier. I påvente av iverksetting, noe tid inn i 2015, vil en midlertidig reduksjon i mediebudsjett være akseptabel.
- Rammene for økonomisk støtte til Lier bygdetun er noe redusert iht. tidligere vedtak. Det vil derfor være utfordrende for bygdetunet å opprettholde dagens aktivitet.

Fokusområder

- Gode barne- og ungdomstilbud
- Åpne og aktive arenaer
- Liers kulturarv
- Folkehelse og friluftsliv

Gode barne- og ungdomstilbud

Barn og unge er hovedmålgruppe for kulturvirksomhetene, og det er viktig at tilbudene legges til rette for å nå flest mulig, ikke minst utsatte grupper. Nye kommunale tilbud skal spesielt knyttes til kulturaktiviteter og friluftsliv. Mer prosjektrettet virksomhet gir større fleksibilitet og mulighet til å prøve ut ulike tilbud. Ungdom trekkes med som arrangører og medspillere der dette er mulig. Frivillige tilbud støttes for å sikre allsidig aktivitet.

Åpne og aktive arenaer

Kulturskolens lokaler på Stoppen, bibliotekene, de mange flerbrukslokalene ved skolene og idrettsanleggene skal utnyttes maksimalt for brede organiserte tilbud. Friområder og uterom skal tilrettelegges og brukes aktivt. Lierdagene gjennomføres i 2015 og 2017 som åpne og brede arenaer.

Liers kulturarv

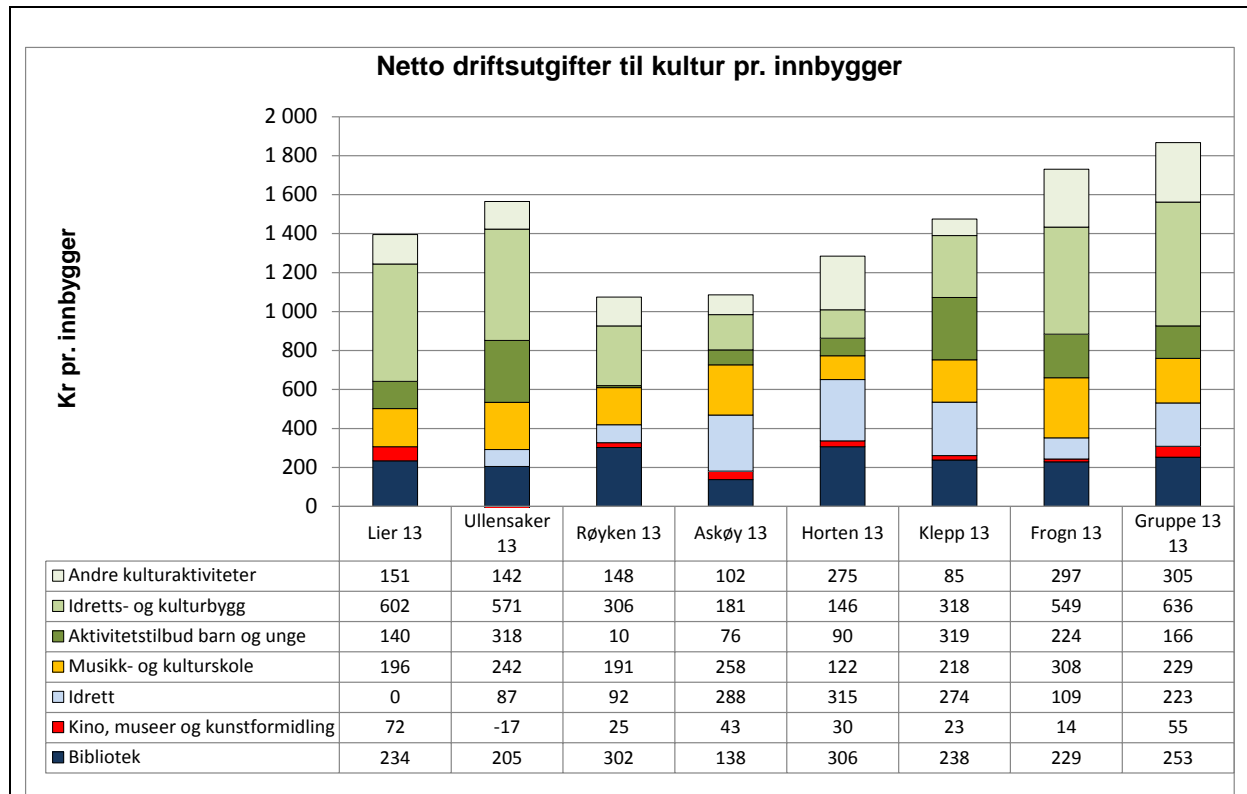
Kulturvirksomhetene skal legge forholdene til rette for økt kjennskap til kulturarven via informasjonstiltak, arrangementer og fysiske tiltak.

Folkehelse og friluftsliv

Kulturvirksomhetene gir tilbud og sikrer muligheter for aktivitet som har positiv effekt for folkehelsen, dvs. både deltakelse/felleskap, kulturopplevelser og fysisk aktivitet. Lier kommune ønsker å framstå som en av landets beste friluftslivskommuner, og vil tilrettelegge anlegg og aktiviteter for allsidig bruk for flest mulig. 2015 er Friluftslivets år.

Faktadel/underlag

Status for tjenester og tilbud i Lier bygger på KOSTRA-tall og på egen-evaluering knyttet til oppfølgingen av «For kropp og sjel». Det vil også bli laget en egen politisk melding.

- Det er stor variasjon i prioriteringene til kultur og idrett i utvalget.
- Lier bruker mest i utvalget, eks. gruppe 13, på idretts- og kulturbygg.
- Lier bruker også mest i utvalget på museer og kunstformidling, men beløpene her er lave i kroner pr innbygger.

Mål og tiltaksplan for kulturområdet

<p>Gode barne- og ungdomstilbud</p>	<p>Mål 1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulturskolen skal videreutvikles for å sikre at den oppfyller kravene i kommende rammeplan «Mangfold og fordypning». <p>Indikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alle ansatte har pedagogisk utdanning. • Kulturskolen har fordypningsprogram i sin portefølje • Mangfold sikret i form av «plass til alle» - ingen barn på venteliste. <p>Tiltak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kulturskolen oppretter søkbare stipendplasser. • Storgruppetilbud med lav eller ingen egenandel. • Utvikle eget fordypningsprogram, eller i samarbeid med nabokommuner. • Videreutdanne ansatte som ikke har pedagogikk i sin utdanning.
<p>Åpne og aktive arenaer</p>	<p>Mål 2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Etablere Lier kulturscene med økt og allsidig kulturaktivitet fra høsten 2015 i tråd med politisk prioritering i juni 2014. <p>Indikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Allsidig og lett tilgjengelig program fra høsten 2015. Liers kulturaktører er hovedbrukere. <p>Tiltak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ansette folk med nødvendig kompetanse og nettverk innen administrativ og teknisk drift. • Etablere driftsrutiner for leie og programbygging. • Gjøre Lier kulturscene kjent blant aktuelle aktører, først lokale, deretter regionale. <p>Mål 3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gjøre hovedbiblioteket i Lierbyen mer synlig, bedre tilgjengelig og mer brukt, med en tydeligere "torg"- og møteplassfunksjon <p>Indikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Antall besøkende til biblioteket <p>Tiltak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Flytte biblioteket til lokaler på gateplan. • Etablere "intimscene"/fleksibelt møterom som gjør det mulig å gjennomføre arrangementer på både dag- og kveldstid. <p>Mål 4</p> <ul style="list-style-type: none"> • Øke tilgjengeligheten til og bruken av Tranby bibliotek utenfor skoletida.

	<p>Indikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Antall besøkende til biblioteket før og etter skoletid • Antall utlån før og etter skoletid <p>Tiltak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legge til rette for ubetjent bruk for publikum utenfor bibliotekets ordinære (betjente) åpningstider, med elektronisk adgangskontroll og videokontroll.
Kulturarv	<p>Mål 5</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vern og bruk av Liers viktigste kulturminner og kulturmiljøer, og økt interesse for og kunnskap om kulturarv og historie. <p>Indikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mindre tap av kulturminner og kulturmiljøkvaliteter over tid. Oppslutning om arrangementer og tiltak. <p>Tiltak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gjennomføre informasjonstiltak. • Tidsreisen og nye undervisningsopplegg som del av den kulturelle skole-sekken skal etableres som faste tilbud for barn/unge ved Lier Bygdetun.
Folkehelse og friluftsliv	<p>Mål 6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Markere Friluftslivets år 2015 som døråpner til økt bruk av friluftslivsmulighetene i Lier for flest mulig. <p>Indikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oppslutning om arrangementer og tiltak. • Bred mediedekning og synlighet. <p>Tiltak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Arrangementer gjennom hele året – vise bredde og muligheter. Bl.a. bred markering via Lierdagene 2015. • Arrangementsbrosjyrer og nettpresentasjoner for å gjøre tilbudene kjent.
Oppfølging av «For kropp og sjel»	<p>Mål 7</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innen 2018 skal Lier ha halvert gapet mellom hva Lier og gjennomsnitts-kommunen bruker til kulturformål med utgangspunkt i status pr. 2013. <p>Indikatorer</p> <ul style="list-style-type: none"> • KOSTRA-tall dokumenterer utviklingen. <p>Tiltak</p> <ul style="list-style-type: none"> • Følge opp prioriterte satsingsområder med konkrete saker og forslag i HP-sammenheng, som grunnlag for økt satsing, jfr. målene over.

Økonomi

Driftsbudsjett:

Kulturtenester	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner			
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018
10 Utgifter	30 487	30 606	30 877	32 302	32 727	32 927	32 727
30 Inntekter	-5 189	-3 816	-3 787	-3 896	-3 896	-3 896	-3 896
Netto ramme	25 298	26 790	27 090	28 406	28 831	29 031	28 831
			<i>Endring pr. år</i>	1 616	425	200	-200
			<i>% endring fra forrige år</i>	6,03 %	1,50 %	0,69 %	-0,69 %

Rammeendringer:

Kulturtenester	Endringer i 2015 kr.				Sum
	2015	2016	2017	2018	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
Overføring mellom ansvar	0	0	0	0	0
Pris- og lønnsvekst	1 232	0	0	0	1 232
1 Lierdagene	150	-150	150	-150	0
2 HP 13-16 Økt inv.tilsk. Bygdetunet (tot. 4 år)	-500	0	0	0	-500
3 HP 14-17 KS Lier Bygdetun – tilskudd	300	0	0	0	300
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	1 182	-150	150	-150	1 032
<u>Nye tiltak</u>					
4 Kulturskolen - Økning i etterspørsel skolekorps.	100	0	0	0	100
4 Kulturskolen - Øke prisene	-300	0	0	0	-300
4 Kulturskolen - Stipendplasser	100	0	0	0	100
4 Kulturskolen - Ny rammeplan	100	0	0	0	100
5 Kulturskolen - Kulturell spaserstokk	200	0	0	0	200
KS - statsb videreføring tilskudd spaserstokk	-100	0	0	0	-100
KS Skolekorps – støtte	100	0	0	0	100
KS Tiltak sosial ekskludering/kultur	100	0	0	0	100
6 Kultur og fritid - Drift Lier kulturscene	500	500	0	0	1 000
7 Kultur og fritid - Inntekter kulturscene	-50	-50	0	0	-100
8 Kultur og fritid - Drift ny kunstgressbane Lier stadion	75	75	0	0	150
9 Kultur og fritid - Økt driftskostnad kunstgress Sylling	0	100	0	0	100
10 Kultur og fritid - Drift nye Hegg skole - økt standard	0	0	100	0	100
KS Kulturscene – økt inntekt	-50	-50	-50	-50	-200
KS Gratis leie haller/baner – tilskudd	6 000	0	0	0	6 000
KS Utleie haller/baner – inntekt	-6 000	0	0	0	-6 000
<i>Sum Nye tiltak</i>	775	575	50	-50	1 350
<u>Innsparing/omstilling</u>					
11 Kulturskolen	-117	0	0	0	-117
12 Lier Bibliotek	-59	0	0	0	-59
13 Kultur og fritid - Kultur	-84	0	0	0	-84
14 Kultur og fritid - Park og idrett	-81	0	0	0	-81
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	-341	0	0	0	-341
Sum Kulturtenester	1 616	425	200	-200	2 041

Forklaring:

1. Justering for Lierdagene som avholdes hvert annet år.
2. I HP 2011-2014 foreslo Kultur og Fritid, som et av sine strukturtiltak, å kutte driftstilskudd til Lier Bygdetun med kr 125`, men samtidig gi et eget investeringstilskudd på kr 2,0 mill. fordelt over fire år. Dette for å styrke bygdetunet ved forutsigbarhet ved at oppbyggingsarbeidet ville gå raskere og åpne for mer inntektsskapende drift. Bestemmelser i regnskapsforskriften gjorde at tilskuddet måtte føres som drift og posten ble derfor økt med 0,5 mill. i årene 2011-2014. Det ekstra tilskuddet utgår fra 2015 og nivået på bevilgningen til Bygdetunet blir på nivå som forutsatt.
3. I behandlingen av gjeldende handlingsprogram ble det lagt inn igjen 0,3 mill. av de 0,5 mill. som utgikk i forrige pkt. med flg. betingelse:
«Det forventes at Lier bygdetun gjennomfører tiltak for å bedre inntjeningen, og i større grad realiserer sitt inntektsmessige potensial. Det skal være en målsetning for bygdetunet å oppnå og opprettholde driftsmessig balanse over tid, og sikre fremtidig drift uavhengig av de til enhver tid gjeldende tilskuddsrammer»
4. Kulturskolen har fra 2015 tre innspill på behov for styrking av rammene. Det foreslås å finansiere flg. endringer med en økning av inntektene i form av økte priser. Det betyr at prisene må økes noe utover kommunal deflator tilsvarende en prisstigning på 8 % i gjennomsnitt. Kulturskolen vil likevel ikke skille seg prismessig fra nabokommunene:
 - Skolekorpene i Lier har for tredje året på rad økning i antall medlemmer. I henhold til «Korpsavtalen» skal skolekorpsmusikantene i Lier få sin opplæring og undervisning til subsidierte priser i kulturskolen på lik linje med andre kulturskoleelever. Den store korpsmedlemsøkningen har sprenget kulturskolens ramme. Kulturskolen mangler tilsammen 70 % stilling for å dekke skolekorpene behov.
 - Ny rammeplan for kulturskolene krever at det utarbeides og tilbys et fordypningsprogram til elever.
 - Kulturskolen har behov for å opprette søkbare stipendplasser for å ikke måtte stenge barn ute fra kulturskolens tilbud på grunn av dårlig familieøkonomi.
5. I statsbudsjettet for 2015 blir det foreslått å avvikle ordningen med tilskudd til Den kulturelle spaserstokken. Lier kommune har så god erfaring med tiltaket at rådmannen ønsker å styrke Kulturskolens rammer med et tilsvarende beløp for å opprettholde dette.
6. Drift av Lier kulturscene iht. tjenesteutvalgets sak 23/2014 forutsetter at det settes av en netto driftsramme på ca. 1 mill. Inkludert i disse driftsrammene ligger opprettelsen av stilling som kultur-tilrettelegger/-promotør samt teknisk kompetanse og kapasitet med hhv. ca. ½ årsverk på hver. Alle inntekter knyttet til scenen skal inngå i driftsbudsjettet, og er synliggjort i tabellen. Det er lagt inn halvårseffekt i 2015 både for kostnader og inntekter.
7. Se pkt. 9
8. Drift av ny 7-er-bane med kunstgress på Lier stadion iht. formannskapetets sak 31/2014 vil koste ca. kr 150.000 i økt og ny drift pr. år fra ferdigstilling. Driftskostnad er både knyttet til sommerdrift og vinterdrift, og basert på at klubbene selv fortsatt dekker kostnader til undervarme og overtid på vinteren, jfr. avtalen for den eksisterende -kunstgressbanen. Banen er planlagt bygget tidlig våren 2015, og det er lagt inn halvårseffekt for 2015.
9. Drift av ny kunstgressbane i Sylling vil komme i perioden da det nå planlegges å skifte ut dagens naturgressbane med kunstgress og samtidig tilrettelegge denne for vinterdrift (av kald bane). Banen vil bygges ut av Sylling IF, men klubben forutsetter kommunal drift etter tilsvarende prinsipper som for kunstgressbanene på Tranby og Lier stadion. Merkostnadene er foreløpig ikke avklart, men vil avklares nærmere i egen sak som planlegges lagt fram høsten 2014.

10. Drift uteanlegg ved nye Hegg skole vil bli langt mer krevende enn driften av det gamle selv om det i planfasen har vært samarbeidet godt om å finne driftsmessig smarte løsninger. Mer utstyr og ny beplantning krever mer «håndarbeid» og tilpasset drift. De første årene vil entreprenøren ha driftsansvaret. I denne perioden mer konkrete erfaringer høstes mht. driftsnivå, og det anslås foreløpig en årlig merkostnad på kr 100.000 som legges inn fra 2017 og må justeres etter erfaringer de første driftsårene og en evt. anbudskonkurranse. Dette omfatter ikke drift/vedlikehold av taket, som uansett bør settes bort til spesialfirma.
11. Kulturskolen div tiltak
12. Sylling bibliotek-kun skolebibliotek, overføre differansen til hovedbiblioteket
13. Flere mindre tiltak
14. Flere mindre tiltak

Infrastruktur – Bygg, Vann og Avløp, Vei

Tjenesteområdet omfatter:

- Anlegg og Eiendom
- Lier drift

Kjøkkenet lå under dette området tidligere er nå flyttet til omsorgsområdet

Tjenesteområdet leverer bygg og bygningstjenester til Lier kommunes formålsbygg. Området har også ansvar for drift og vedlikehold av de kommunale veiene og leverer vann- og avløpstjenester til kommunens innbyggere, og er for tiden preget av strukturendringer på flere områder

Vestviken interkommunale vei-, vann- og avløpsselskap, VIVA Iks, har vært under etablering andre halvår 2014. Budsjett og økonomi for tjenesteområdene vei, vann og avløp vil bli overført til selskapet ved årsskiftet 2014/2015. Dette innebærer også overdragelse av maskiner og utstyr til selskapet, samt overføring av selvkostfond og ansvar for innkreving av gebyrer på vann- og avløpsområdet. Omorganiseringen til selskapsdrift vil være ferdigstilt 1.1.15. Endelig forslag til eierstyringsdokumenter (eierstrategi og forvaltningsavtale) er under utarbeidelse og fremmes for behandling i kommunestyret.

Omorganisering av Lier drift bygningsdrift

Kommunestyret har vedtatt mandat for arbeidet med utredning og etablering av aksjeselskap for tjenestene som er igjen i Lier drift. Spørsmålet om omorganisering og etablering er bestilt utredet parallelt med behandling av handlingsprogrammet. Omorganiseringssaken legges frem for kommunestyret i november og saken om etablering av selskapet legges etter planen frem for behandling i kommunestyret i desember. Saken til vedtak i desember skal også inneholde kostnader knyttet til etableringen av selskapet. På nåværende tidspunkt er størrelsen på innskutt aksjekapital usikker, men antagelig ikke ubetydelig og risikoen rundt dette behandles også nærmere i saken.

Utredning av eiendomsselskap

Formannskapet har bestilt utredning av spørsmålet om etablering av eiendomsselskap for forvaltning av kommunens eiendommer og bygg. Sentrale temaer i utredningen er organisering og innretning av funksjonen som bestiller på bygg- og eiendomsområdet, samt ivareta byggherre rollen.

Utfordringer

I nærmest fremtid vil kanskje all virksomhet på tjenesteområdet være etablert på utsiden av kommunen i ulike selskapsformer. Dette stiller store krav til oppfølging og kontroll så både ressursbruk og kvalitet på tjenestene blir optimal.

Fokusområder

- Strukturendringer
- Planer
- Energi
- Kompetanse og kapasitet
- Trafikk og trafiksikkerhet

Strukturendringer

Det vil kreve en god del kapasitet å få utredet, forankret og implementert systemer og struktur slik at selskapene kan bli gode leverandører av tjenester i Lier kommune. Det vil derfor by på utfordringer å opprettholde tilstrekkelig nivå på aktiviteten på tjenesteområdet.

Planer

Vedlikeholdsbehovet er stort innenfor bygg, vann, avløp og vei. Etterslepet øker. Mye av drikkevannet og avløpsvannet når ikke fram til hhv abonnentene og renseanleggene. I tillegg kommer det fremmedvann inn på ledningsnettet. Det holdes høy takt på fornyelse av VA-infrastrukturen, og behovet for bygningsarealer er økende. Som en kommune i sterk vekst, er det også viktig å sikre kapasitet for fremtidige utbygginger innen for alle områdene. Det stilles derfor store krav til kartlegging, systematisk planlegging og gjennomføring. Det må også planlegges hvordan utrangerte bygg og eiendommer skal utnyttes. Både Temaplan avløp og Tiltaksplan, vedlikehold bygg er modne for revidering. Vedlikeholdsplan vei er straks klar for politisk behandling.

Energi

Lier kommune har hatt stort fokus på energieffektivisering og gjennomført de prosjektene som har hatt størst effekt. Det skal likevel fortsatt jobbes med å følge opp og redusere energiforbruket i våre bygg samt oppføre energieffektive nybygg. Optimalisering av bruken av energi til veibelysning og vann- og avløpsinstallasjoner er også fokusområde.

Kompetanse og kapasitet

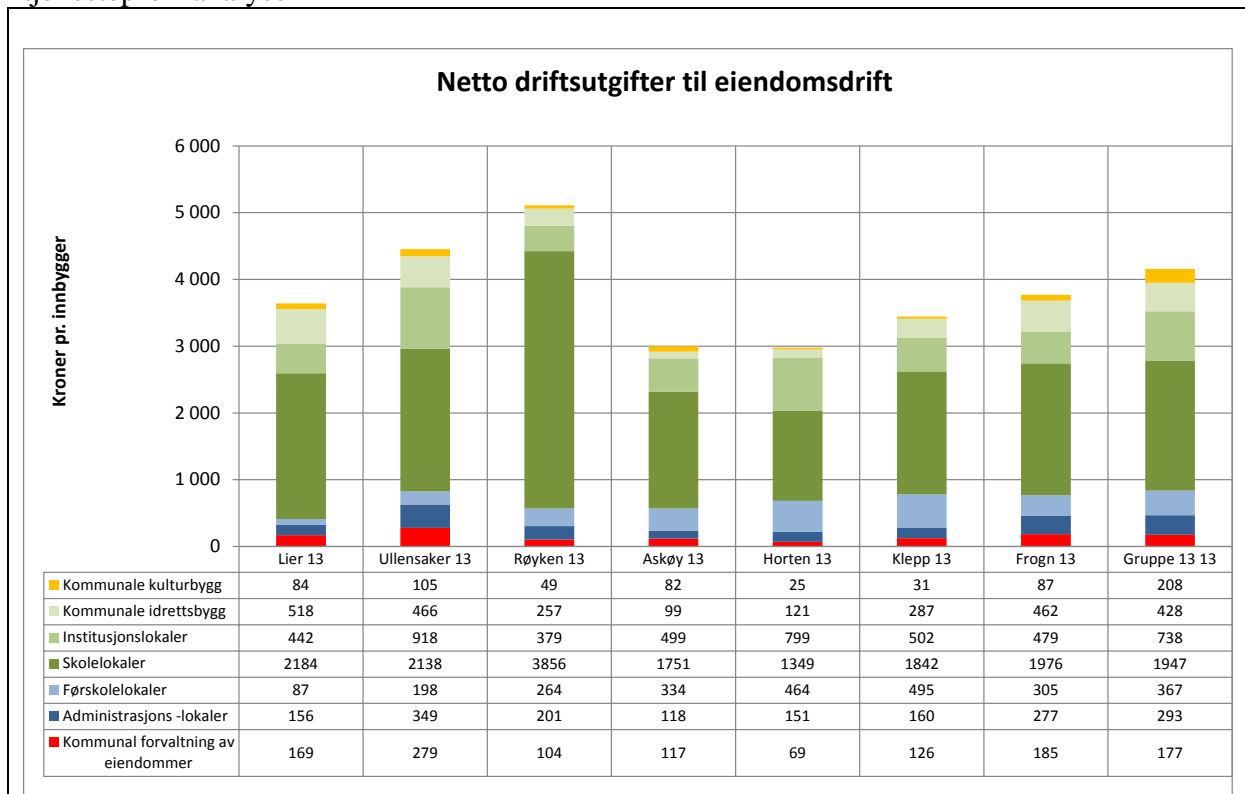
Gjennom en aktiv personalpolitikk skal det innenfor tjenesteområdet være attraktive arbeidsgivere både i virksomhetene og i selskapene kommunen er eier av. Fokus skal være på å rekruttere, beholde og videreutvikle personale med riktig kompetanse og engasjement.

Faktadel / underlag

Tjenesteområdet har ansvaret for over 100 000 m² bygningsmasse, ca. 135 km med kommunale veier, 250 km avløpsledninger, 38 kloakkpumpestasjoner, 3 avløpsrenseanlegg og ca. 160 km vannledninger med tekniske installasjoner.

Bygningsdrift

Utvalget i sammenlikningene under består av de seks kommunene som samlet sett, eks. pleie og omsorg og grunnskole, hadde de laveste kostnadene av kommunene i tjenesteprofilanalysen

- Bruker totalt ca. det tilsvarende som sammenligningskommunene, men det er betydelige variasjoner
- Kostnader til idrettsbygg og skolelokaler er vesentlig høyere enn snittet.
- Se også veiområdet som fremkommer i tjenesteprofilen under Plan/Samfunnskapittelet

Mål og tiltaksplan – Infrastruktur – Bygg, Vann og Avløp, Vei

Strukturendringer	Mål <ul style="list-style-type: none">• Overføre all virksomhet på vei, vann og avløpsområde til Viva Iks• Etablere Lier bygningsdrift A/S• Avklare organisering av kommunens bestiller, byggherre og forvalterrolle på bygg- og eiendomsområdet.
Planer	Mål: <ul style="list-style-type: none">• Revidere Temaplan avløp innen utgangen av 2015• Revidere vedlikeholdsplan/tilstandsrapport kommunale bygg• Implementere vedlikeholdsplan kommunale veier
Energi	Mål: <ul style="list-style-type: none">• Energiforbruket skal reduseres med 20 % i forhold til 2007-nivå innen 2020.
Kompetanse og kapasitet	Mål: <ul style="list-style-type: none">• Ivareta de ansatte slik at kompetanse og kapasitet ikke reduseres på bakgrunn av usikkerhet rundt selskapsetableringer

Økonomi

Driftsbudsjett

Infrastruktur- Bygg, VA vei	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner			
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018
10 Utgifter	204 449	205 734	205 924	151 267	150 349	149 243	149 244
30 Inntekter	-90 724	-82 882	-82 882	-83 041	-83 041	-83 041	-83 041
Netto ramme	113 725	122 852	123 042	68 226	67 308	66 202	66 203
			<i>Endring pr. år</i>	-54 626	-918	-1 106	1
			<i>% endring fra forrige år</i>	-44,46 %	-1,35 %	-1,64 %	0,00 %

Rammeendringer

Infrastruktur- Bygg, VA vei	Endringer i 2015 kr.				Sum
	2015	2016	2017	2018	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	-17 056	0	0	0	-17 056
Pris- og lønnsvekst	3 262	0	0	0	3 262
<u>Vedtatte endringer HP 14-17</u>	0	0	0	0	0
2 AE Redusert energikostnad ved oppgradering	-320	-160	0	0	-480
3 AE Økning GVD-kontingent ut over prisst.	70	0	0	0	70
4 KS - Drift Hegg skole	750	0	0	0	750
5 Siste fase av redusert energikostnad LED	0	0	-160	0	-160
6 Utsatt inntj LED	0	-400	0	0	-400
7 Erstatning Frogner sykehjem - økt areal	0	1 350	0	0	1 350
8 HP 14-17 KS VIVA IKS – rasjonaliseringsgevi	-500	-500	0	0	-1 000
8 Viva - Forskyve kutt	500	500	-1 000	0	0
<u>Sum nye tiltak</u>	<u>-13 294</u>	<u>790</u>	<u>-1 160</u>	<u>0</u>	<u>-13 664</u>
<u>Nye tiltak</u>					
9 Rammereduksjon driftskostnader Vann	-23 148	-797	30	0	-23 915
10 Rammereduksjon driftskostnader Avløp	-18 211	-911	24	1	-19 097
11 Anlegg og Eiendom - Økt husleie nav	500	0	0	0	500
<u>Sum Nye tiltak</u>	<u>-40 859</u>	<u>-1 708</u>	<u>54</u>	<u>1</u>	<u>-42 512</u>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
12 Anlegg og eiendom (inkl. Lier drift 1,5 %)	-473	0	0	0	-473
<u>Sum innsparing/omstilling</u>	<u>-473</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>0</u>	<u>-473</u>
Sum Infrastruktur- Bygg, VA vei	-54 626	-918	-1 106	1	-56 649

Forklaring:

- Husleie arbeidssenteret overføres omsorg
- Vedtatt reduksjoner i energikostnader som følge av investering i LED-belysning som veibelysning. Innsparingen har vært delvis utsatt og kommer inn igjen i pkt. 6.
- Kontingenten til regionsarbeidet, Godt Vann Drammensregionen, øker gradvis utover i perioden på bakgrunn av et prosjekt rundt problematikken Avløpsvann på avveie. Dette som følge av strategier i GVDs felles hovedplan for Vann og Avløp som er vedtatt av kommunestyrene i deltagerkommunene. Kompenseres for prisstigning utover kommunal deflator.
- I kommunestyrevedtaket HP 2012-2015 ble det lagt inn økte driftskostnader for bygging av ny Hegg skole.
- I handlingsprogram 2013-2016 ble investeringsbevilgningen til oppgradering av veilys til LED skjøvet fremover i tid, da prosjektet var forsinket i forhold til forutsetningene i Hp 2012-2015.

Dette gjorde at energibesparelsene også ble forskjøvet. Dette er de siste 160` av innsparingskravet

6. Se pkt. 2 og 5
7. Arealbehovet ved det nye sykehjemmet er nå klart og økning i driftskostnader i forhold til dagens sykehjem er beregnet til 1,35 mill. kr fra 2016. Når det nye sykehjemmet blir tatt i bruk er det usikkert hva som skjer med Frogner sykehjem. Skal det brukes som avlastning ved en evt. rehabilitering av Liertun sykehjem, er det usikkert om dette fører til økning i driftskostnader. Liertun har større arealflate enn Frogner og besparelsen ved minimumsdrift av Liertun er muligens tilstrekkelig til å dekke fortsatt bygningsdrift av Frogner. Dette blir klarere når hvordan rehabiliteringsbehovet for Liertun løses.
8. I KS behandlingen av Hp 14-17 ble det lagt inn en rasjonaliseringsgevinst på 0,5 mill. i forbindelse med etableringen av Viva Iks, økende til 1,0 mill. i 2016. Siden mesteparten av virksomheten i Viva Iks er selvkostfinansiert, må dette tas ut på veiområdet. I behandlingen av saken om etableringen av Viva Iks ble det bestemt å ikke pålegge selskapet innsparingskrav de første årene. Siden denne saken ble vedtatt etter Hp 2014-2017, legges dette inn igjen i rammen og det kommer nærmere tilbake med forventninger om rasjonalisering i selskapet etter hvert.
9. I forbindelse med etableringen av Viva Iks skal alle rammer for vann og avløp nullstilles. Kostnadene ligger på dette tjenesteområdet mens inntektene ligger på fellesområdet.
10. Se pkt. 9
11. Lier kommunes andel av Nav sine lokaler i Fosskvartalet økte betydelig i 2014.
12. Alle innsparinger på tjenesteområdet må tas ut ved å redusere A&E sine rammer til drift, vedlikehold og forvaltning av eiendom. Det er arbeidet frem ulike tiltak i samarbeid med Lier Drift bygningsdrift og Miljøservice.

Plan og samfunn

Plan og samfunn omfatter:

- Samfunnssektoren
- Landbrukskontoret
- Planseksjonen

Utfordringer:

- Press på arealer som innebærer at jordvernet, miljøhensyn og markagrensen blir utfordret av en kontinuerlig etterspørsel etter nye arealer for boliger og næringsaktivitet.
- Strukturmessige endringer i landbruket skaper nye driftsformer
- Økning av matproduksjon i samsvar med nasjonale mål krever forutsigbare rammebetingelser for næringen, samt godt klima i produksjonssesongen
- Kulturbetingede ulikheter i det interkommunale samarbeidet
- Økt forventningspress fra publikum

Fokusområder:

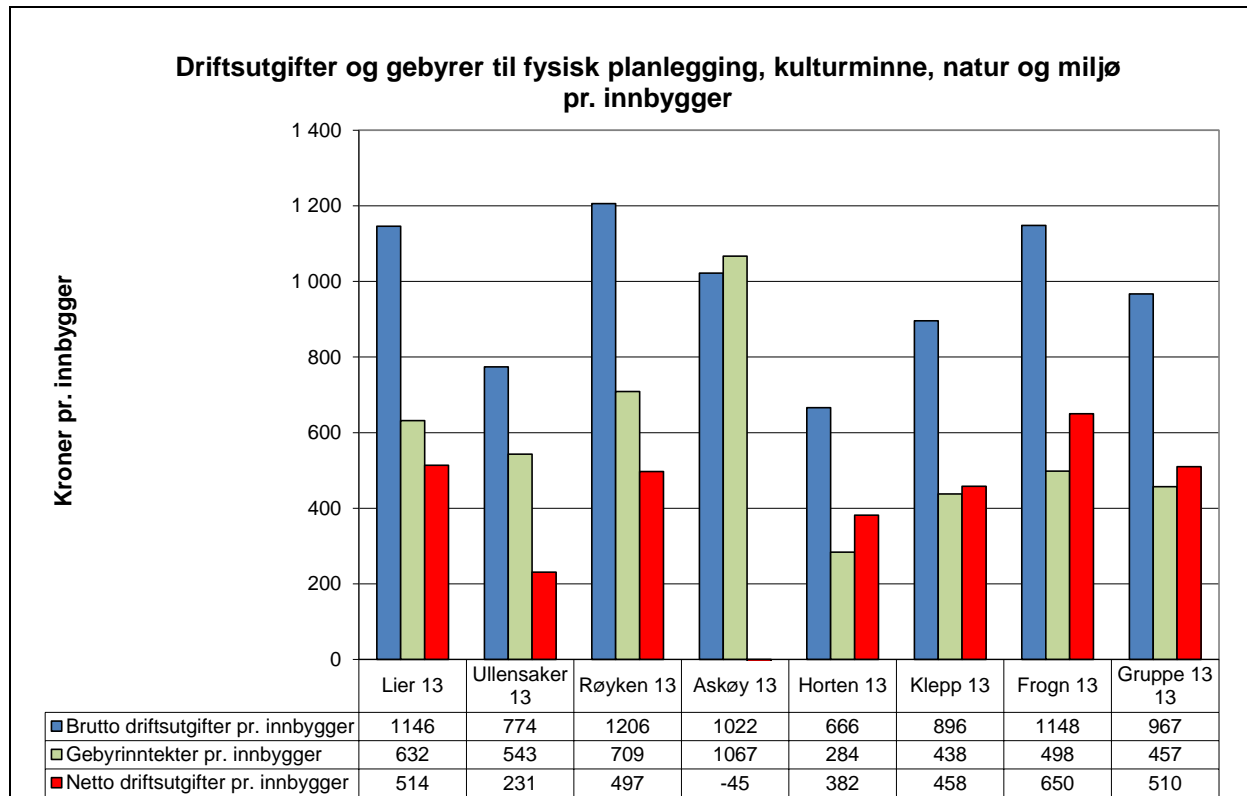
- Næringsutvikling i jord- og skogbruk
- Jordvern, miljø og forurensning
- Videreutvikle en brukervennlig og oppdatert kartportal
- Nettbaserte og brukervennlige innsynsløsninger
- Effektiv og korrekt saksbehandling

Faktadel:

Tjenesteområdet omfatter forvaltningsoppgaver og saksbehandling etter Plan- og bygningsloven, Jordlova, Forurensningsloven, Markaloven, Naturmangfoldloven og andre lovverk. Videre omfatter det opprettelse og vedlikehold av kommunens kartverk og matrikkel, tilskudd og kontroll i landbruket, samt overordnet planlegging og interkommunalt samarbeid.

Plan

Utvalget i sammenlikningene under består av de seks kommunene som samlet sett, eks. pleie og omsorg og grunnskole, hadde de laveste kostnadene av kommunene i tjenesteprofilanalysen

- Lier har relativt høye brutto utgifter pr. innbygger, uten at inntektene dekker mye over halvparten av kostnadene, slik at netto utgifter ligger noe over sammenligningskommunene med unntak av Frogn og Røyken.

Mål og tiltaksplan – Plan og Samfunnsområdet

<p>Næringsutvikling i jord og skogbruk</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Øke den lokale matproduksjonen i tråd med nasjonal målsetting. <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stimulere til fortsatt høy utnyttelse av tilskuddsmidler til drenering av dyrket mark for å bedre produksjonspotensialet. • Høyt fokus på jordvern gjennom videreutvikling av rapportering til politisk om omdisponering og nedbygging av dyrket mark, hvert annet år. • Samarbeide med landbrukets organisasjoner om informasjonsmøte/inspirasjonskveld for unge bønder. • Utrede et matnettverk i nedre Buskerud. • Gjennomføre et seminar om kvalitetsproduksjon av grovfor.
<p>Jordvern, miljø og forurensning</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minske forurensning og avrenning til Lierelva <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontrollere kantsoner langs Liervassdraget gjennom årlig kontroll av tilskuddssøknader, og gi pålegg om utbedring hvis de mangler • Systematisk kontrollere og følge opp alle eiendommer med privat avløpsanlegg og gi pålegg til de som ikke tilfredsstillor normen. • Fortløpende oppfølging av alle henvendelser som knytter seg til miljøkriminalitet som ulovlige fyllinger, hensetting av bilvrak, etc.
<p>Nettbaserte og brukervennlige innsynsløsninger via hjemmesiden til kommunen</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Innsynsløsning knyttet til plansaker (plandialog) og oppmålingssaker (oppmålingsdialog) på plass innen utgangen av 2014 • Innsynsløsning for byggesaker (byggesaksdialog) på plass innen utgangen av 2016 <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Fullføre arbeidet med digitalt planregister, deretter å implementere programvaren i vår kartportal sammen med vår leverandør Norconsult.

<p>Effektiv og korrekt saksbehandling</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alle saker skal behandles innenfor lovpålagte tidsfrister og ha en god kvalitet <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jobbe med effektivisering blant annet gjennom å videreutvikle hjelpemidler som kartverket, flybilder, etc. • Videreutvikle ePhorte (saksbehandlingsverktøyet) og forsterke opplæringen
<p>Brukervennlig og oppdatert kartportal</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oppdatere grunnkartbaser og følge opp forvaltningsavtalen for disse geodatasett bestemt i "Norge digitalt" avtalen <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ajourføring og nykonstruksjon av FKB – Felles kartdatabase (Geovekstprosjekt) • Tilrettelegge for flere temadatasett mot vår Web-innsynsløsning i Lier
<p>Service</p>	<p>Mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Øke brukertilfredsheten <p>Tiltak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bedre hjemmesider hvor brukeren i større grad enn i dag får svar på aktuelle problemstillinger • Sterk fokus på service i virksomheten • Gjennomføre brukerundersøkelser hvert 2. år

Økonomi

Driftsbudsjett:

Plan/samfunn	Regnska	Vedt.	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner			
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018
10 Utgifter	51 975	33 196	32 896	34 765	34 765	34 590	33 890
30 Inntekter	-35 852	-14 838	-14 838	-15 279	-15 279	-15 279	-15 279
Netto ramme	16 124	18 358	18 058	19 486	19 486	19 311	18 611
			<i>Endring pr. år</i>	1 128	0	-175	-700
				6,14 %	0,00 %	-0,90 %	-3,62 %

Rammeendringer:

Plan/samfunn	Endringer i 2015 kr.				Sum
	2015	2016	2017	2018	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	-210	0	0	0	-210
Pris- og lønnsvekst	1 018	0	0	0	1 018
2 HP 13-16 Plansamarbeidet Drammen 70% av	-2 800	0	0	0	-2 800
3 HP 14-17 Frisklivssentral	200	0	0	0	200
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>-1 792</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-1 792</i>
<u>Nye tiltak</u>					
4 Plan - Reguleringsplan RV 23 Linnes-E18	250	0	-150	0	100
4 Plan - Oppfølging Reguleringsplan RV 23 Dag	100	0	0	0	100
4 Plan - Reguleringsplan nytt sykehus	125	0	-125	0	0
4 Plan - Byggesak nytt sykehus	0	0	100	0	100
5 Plan - Endring Pbl - bortfall av gebyr	600	0	0	0	600
KS Planavdelingen – ulovlighetskontroll	600	0	0	0	600
KS Planavdelingen – økte inntekter	-400	0	0	0	-400
KS Landbruk - Biogassprosjekt	50	0	0	0	50
6 Sektor samfunn - Planleggerstilling	700	0	0	-700	0
7 Sektor samfunn - Plansamarbeidet	1 000	0	0	0	1 000
8 Sektor samfunn - Beredsk psykosos. Kriseteo	250	0	0	0	250
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>3 275</i>	<i>0</i>	<i>-175</i>	<i>-700</i>	<i>2 400</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
9 Planseksjonen 1,5 %	-188	0	0	0	-188
10 Landbruksforvaltningen 1,5 %	-80	0	0	0	-80
11 Sektor Samfunn 1,5 %	-87	0	0	0	-87
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>-355</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-355</i>
Sum Plan/samfunn	1 128	0	-175	-700	253

Forklaring:

1. Årsavgift Haukeliveien overføres til Politisk sekretariat
2. I HP 2013-16 er det satt av 2,8 mill. kr årlig i 2013 og 2014 til plansamarbeidet med Drammen om utviklingen Lierstranda og Brakerøya. (Drammen kommune bidrar med 1,2 mill. kr årlig). Bevilgningen til prosjektet er fullført i 2014 og utgår derfor fra 2015.
3. Midler til etablering av frisklivssentral iht. vedtak i tjenesteutvalget i september. Legges inn med 3/4 årsvirkning i 2014 og full årsvirkning fra 2015.
4. Økt stillingsressurs knyttet til gjennomføring riksvei 23 og nytt sykehus.

Regulering av RV 23 Linnes – E18. Dette er et prosjekt som ikke kan gebyrfinansieres men som krever en stor innsats fra kommunen. Erfaringer fra forrige plan viser at dette er arbeidskrevende og det er derfor estimert et 1/3 årsverk (planlegger og jurist) i 2015 og 2016. Fra og med 2017 ligger det inne noe ressurser til oppfølging av forutsatt vedtatt plan.

Oppfølging av reguleringsplanen for Dagslett – Linnes. Denne planen vil kreve en betydelig oppfølgingsaktivitet fra kommunen sin side, og vil heller ikke være mulig å gebyrfinansiere. Summen er et estimat (vanskelig å vurdere omfanget).

Reguleringsplanarbeidet for nytt sykehus på Brakerøya er påbegynt, dette er et samarbeidsprosjekt med Drammen kommune og vi estimerer derfor halv sum sammenlignet med RV 23. Dette er også et tiltak som ikke kan finansieres ved gebyrer.

Behandlingen og oppfølgingen av byggesak for nytt sykehus, som også vil foregå i samarbeidet med Drammen kommune. Prosjektet er estimert til å starte i 2017 og ferdigstilles innen 2022. På lik linje med de overnevnte prosjekter vil dette heller ikke kunne finansieres ved gebyrer.

5. Det foreligger forslag om endring av Plan- og bygningsloven hvor det vurderes å fjerne søknadsplikt for en del av de mindre tiltakene. Dette er estimert til å utgjøre inntil 20 % av volumet. Det betyr en reduksjon i gebyrinntektene til utgjør 1,2 mill., men legger foreløpig inn et forsiktig estimat på halvparten da tallene pr. nå er svært usikre. Utfordringen ligger i at kommunen mest sannsynlig må bruke ressurser også på disse, både når det gjelder veiledning til tiltakshaver, henvendelser fra naboer, oppdateringer av kart/matrikkel, håndtering av klager, etc.
6. På grunn av det pågående arbeidet med trafiksikkerhet, Buskerudbyen m.m. er det behov for økt kompetanse og kapasitet til samferdsels- og transportplanlegging.
7. Videreføring av plansamarbeidet med Drammen krever ressurser også i neste fase. Innsparte midler av bevilgninger gitt i 2013 og 2014 (jfr. note 2) vil dekke videreføringen i 2015-2017. Rådmannen foreslår videreføring fra 2018 med en mill. årlig.
8. På bakgrunn av uttrykte forventninger og faktiske hendelser legger rådmannen til grunn at beredskap og organisering av kriseteam (psykososialt team) styrkes. Samarbeid om vaktordninger med andre kommuner vurderes som ledd i endringene.
9. Planseksjonen, rammereduksjon tilsvarende 1,5 % av lønnsmidlene.
10. Landbruksforvaltningen, rammereduksjon tilsvarende 1,5 % av lønnsmidlene.
11. Sektor samfunn, rammereduksjon tilsvarende 1,5 % av lønnsmidlene

Fellestjenester, ledelse og politikk

Fellestjenester, ledelse og politikk omfatter:

- Kommunekassa
- Rådmannsteamet
- Rådgivningsenheten
- Økonomi, regnskap, statistikk og rapporteringsenheten
- Service, informasjon og dokumentenheten
- HR enheten
- Lier- og Hurum IKT tjeneste

Virksomhetene på området har ansvar for:

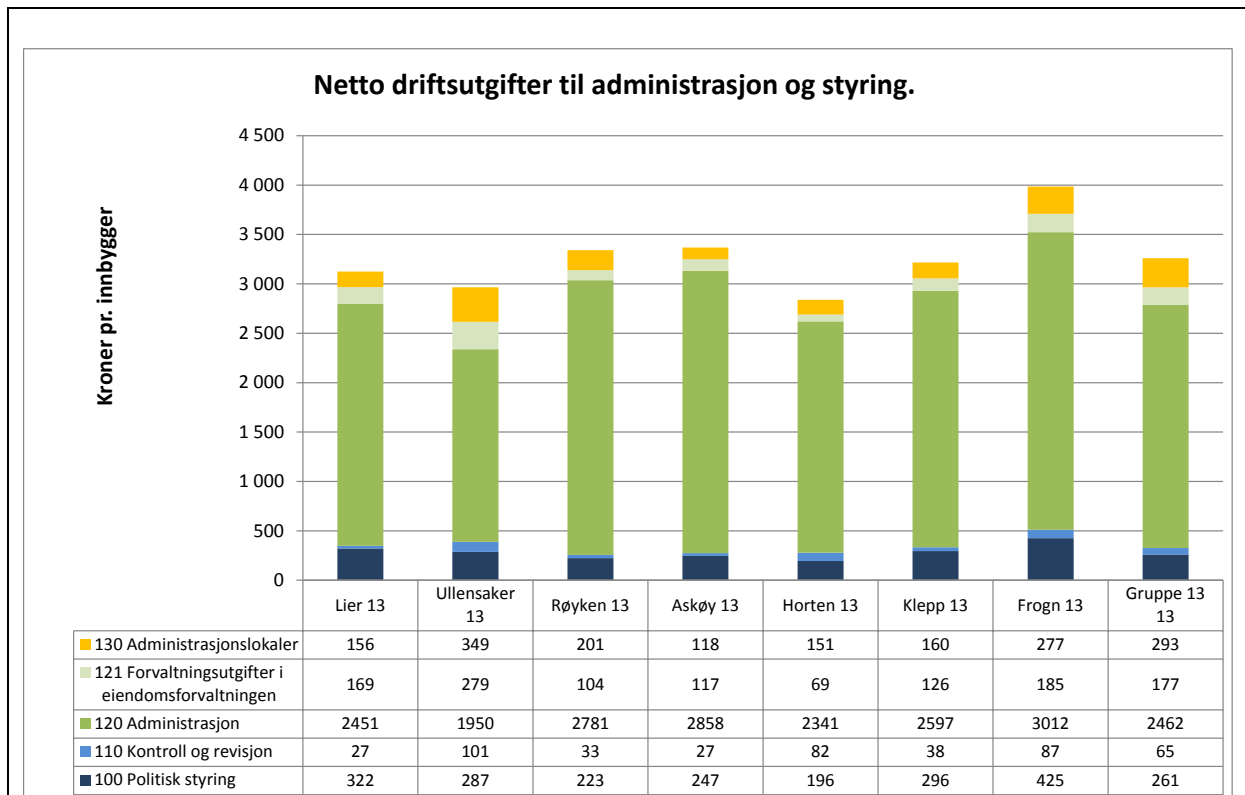
- Tilrettelegge for politiske og administrative beslutnings- og styringsprosesser
- Styringsprosesser i samsvar med årshjulet og produksjon av saker som fremmes for politiske organer
- Administrasjon og driftsstøtte
- Organisasjonsutvikling
- Faglig utvikling innen tjenestoområdene velferd, skole og barnehage
- Drift og utvikling av IKT- infrastruktur og systemer
- Informasjonstjenester og dokumenthåndtering
- Inndrivning av skatter og avgifter, utføre analyse- og utredningsarbeid

Tjenestområdet har ansvaret for implementering av tjenesteovergripende strategier som:

- Arbeidsgiverpolitisk plattform
- Anskaffelsesstrategi
- IKT strategi
- Kommunikasjonsstrategi

Utfordringer

Det utredes om skatteoppkrevingen skal flyttes fra kommunale kemner- og kommunekassererkontorer til statlig skatteetat fra 2016. Dimensjonene rundt dette er foreløpig ukjent.

Faktadel:**Tjenesteprofil:**

- Lier bruker totalt sett noe mindre på administrasjon og politisk styring enn sammenligningskommunene
- Det er utgifter til administrasjon som er den store posten i alle kommunene.
- Det er konstatert feilføringer på administrasjonsområdet ved at flere årsverk som skulle vært ført på tjenesteområdene, er ført på administrasjon.

Økonomi

Driftsbudsjett:

Fellestjenester, ledelse og	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner			
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018
10 Utgifter	78 667	80 784	83 211	85 379	84 661	84 961	83 811
30 Inntekter	-11 003	-6 552	-9 052	-6 648	-6 648	-6 648	-6 648
Netto ramme	67 664	74 232	74 159	78 731	78 013	78 313	77 163
			<i>Endring pr. år</i>	4 499	-718	300	-1 150
			<i>% endring fra forrige år</i>	6,06 %	-0,91 %	0,38 %	-1,47 %

Rammeendringer:

Fellestjenester, ledelse og politikk	Endringer i 2015 kr.				Sum
	2015	2016	2017	2018	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	-322	0	0	0	-322
Pris- og lønnsvekst	2 553	0	0	0	2 553
2 Valg hvert annet år	850	-850	850	-850	0
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>3 081</i>	<i>-850</i>	<i>850</i>	<i>-850</i>	<i>2 231</i>
<u>Nye tiltak</u>					
3 Service enheten - Nytt godtgj.reglm folkev	1 000	1 282	0	0	2 282
4 Service enheten - Overg nytt komm styre	100	0	-100	0	0
5 Service enheten - Dig sakspapirer, red kost	-150	0	0	0	-150
6 Service enheten - Økning valgkostn div mome	400	-400	300	-300	0
7 Service enheten - Avvikling OFM	-500	0	0	0	-500
8 Rådmannsteam - Fagsjer Omsorg	800	0	0	0	800
KS - Etablering læringsbedrift	400	0	0	0	400
KS Adm tjenester/stab/støtte – redusert beho	0	-750	-750	0	-1 500
<i>Sum Nye tiltak</i>	<i>2 050</i>	<i>132</i>	<i>-550</i>	<i>-300</i>	<i>1 332</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
9 Kommunekassa	-77	0	0	0	-77
10 Rådmannsteamet	-102	0	0	0	-102
11 IKT enheten	-97	0	0	0	-97
12 RÅDGIVNINGSENHETEN	-97	0	0	0	-97
13 ØKONOMI, INNKJØP, STATISTIKK OG RAPI	-116	0	0	0	-116
14 SERVICE, INFORMASJON OG DOKUMENTE	-88	0	0	0	-88
15 HR ENHETEN	-55	0	0	0	-55
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>-632</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-632</i>
Sum Fellestjenester, ledelse og politikk	4 499	-718	300	-1 150	2 931

Forklaring:

1. Diverse overføring til andre virksomheter.
2. Kommunevalg i 2015 og stortingsvalg i 2017.
3. I oktober 2014 ble det vedtatt nytt godtgjøringsreglement for folkevalgte. Forskjellen mellom ny og gammel ordning beregnes til i overkant av 2,2 mill.
4. Ved overgang til nytt kommunestyre er det behov for noe ressurser til opplæring osv.
5. Digitale sakspapirer er nå innført og det forventes en innsparing på ca. kr. 150`i trykke- og distribusjonsutgifter.
6. Posten for valgavvikling er underbudsjettet og i forbindelse med nye systemer i stemmetellingen behøves innkjøp av noe utstyr i 2015.

7. Overformyndieriet er nå overtatt av Staten ved Fylkesmannen og rammen for dette tas ut.
8. Omsorgsområdet er i sterk utvikling med nytt sykehjem, prosjekter og strukturendringer. Det er behov for en fagsjef til å styre de viktige prosessene.
9. -15. Det jobbes med å finne tiltak for å innfri krav om innsparing tilsvarende 1,5 % av lønnsmidlene i de interne enhetene.

6.3 Organisasjon og medarbeidere

Utfordringer

- Statlig styring fører til flere og forsterkede oppgaver for kommunene, uten tilsvarende økonomisk kompensasjon. Behovet for fleksibilitet i disponering av ressursene øker.
- Befolkningens forventninger til kommunenes tjenestetilbud øker, samtidig som brukernes behov er mer komplekse og antall ressurskrevende brukere øker.
- Et viktig utviklingsområde for kommunale tjenester fremover, vil være samhandling og koordinering av tjenestene.
- Kommunene står overfor et krevende omstillingsarbeid.

For å møte utfordringene skal kommuneorganisasjonen utvikles med fokus på følgende faktorer:

- Menneskene – både de som skal ha tjenestene og de som skal yte tjenestene, systemet og organisasjonen.
- Dyktige ledere og medarbeidere er forutsetninger for å kunne realisere kommunens mål om gode tjenester. Helhetlig kompetanseutvikling blir vesentlig.
- For å utnytte ressursene optimalt og kunne håndtere økte krav til økonomisk styring, trenger kommunen gode system for styring, kvalitet og kontroll.

Kommuneplanens overordnede målsetning er:

”Kommuneorganisasjonen skal være åpen, verdidrevet og samfunnsansvarlig.”

Utvalgte nøkkeltall:

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Antall virksomhetsledere	46	43	42	46	46	46	46
Antall aktive årsverk pr. 1. jan	1 025	1 035	1 140	1 126	1 120	1 212	1 196
Antall ansatte pr. 1. jan	1 327	1 334	1 523	1 518	1 450	1 562	1 564
Medarbeidertilfredshet	4,4	4,5	-	4,5	4,6	4,6	-
Medarbeiderengasjement	4,3	4,3	-	4,2	4,3	4,3	-
Tilfredshet med nærmeste leder	4,5	4,5	-	4,4	4,6	4,6	-

Fokusområder

Kommunens arbeidsgiverpolitiske plattform, vedtatt høsten 2012, er førende for satsing på organisasjon og medarbeidere.

Kompetente og engasjerte medarbeidere

For å gjøre kommuneorganisasjonen og medarbeidere i stand til å handle i tråd med kommunens verdigrunnlag, er det avgjørende å bygge en kultur der medarbeidere er trygge på å ta avgjørelser som samsvarer med kommunens visjon, verdier og målsetninger.

Økt konkurranse i rekruttering av kvalifiserte medarbeidere gjør det nødvendig å fremstå som en attraktiv arbeidsgiver for å sikre tilfang av kompetent personell. Kommunen skal ha en helhetlig og klar strategi for forvaltning og utvikling av sine medarbeidere.

Antall lærlinger skal i løpet av perioden økes til 1 pr 1000 innbyggere, dvs. 25 lærlinger totalt innen utgangen av 2015. Lærlingordningen og en økning av antall lære plasser vil bidra positivt i forhold til fremtidig rekruttering, samtidig som kommunen ivaretar et viktig samfunnsansvar i forhold til unge arbeidstakere. Det blir stilt samme krav til lærlingene som andre medarbeidere, og de som blir tilbudt plass skal være kvalifisert for plassen.

Lier kommune vil følge opp jobbstrategien og stille tiltaksplasser til disposisjon for ungdom og voksne under 30 år med nedsatt funksjonsevne. Innsatsen skal bidra til å senke barrierer i overgang mellom utdanning og arbeid. Det forventes at dette tiltaket skal bidra til at flere får en varig forankring i arbeidslivet etter en periode på tiltak. Det etableres et tett samarbeid med NAV Lier om oppfølging og veiledning av tiltakene.

Lier kommune deltar i et prosjekt i samarbeid med KS, fylkesmannen, NAV og tre andre kommuner kalt «Menn Helse». Målgruppen for prosjektet er menn som er i et NAV-tiltak og er i aldersgruppen 26 – 55 år. Hensikten er å rekruttere flere menn til omsorgsyrker gjennom et utdanningsløp på 2 år som skal føre til fagbrev og jobb. Lier kommune vil stille 5 plasser til disposisjon.

Ledere som kan, tør og vil

Viktige suksessfaktorer for at kommunen skal lykkes med sine omstillingsprosesser, er at ledere har tilstrekkelig kompetanse og fokus på involvering og økt engasjement blant sine medarbeidere, samt styrket økonomistyring og -kontroll. Fortsatt fokus på lederrollen og utvikling av denne er nødvendig for at kommunen skal kunne yte sine tjenester på en best mulig måte. Introduksjon av nye ledere er viktig i så måte.

Arbeidsglede og nærvær

I Lier kommunes HMS/IA-plan er det prioriterte mål å styrke lederoppfølging, systematikk for sykefraværshåndtering samt å gjennomføre konkrete tiltak i samarbeid mellom medarbeider og leder. For å oppnå dette er det vesentlig å sørge for tett og målrettet samarbeid mellom tillitsvalgte og ledelse på alle nivåer.

For at kommunen skal lykkes, må samtlige aktører bidra aktivt; arbeidsgiver, arbeidstaker, NAV, fastlegene og bedriftshelsetjenesten.

Nyskaping

Organisasjonsutvikling

Brukerne og pårørende etterspør i økende grad samhandling og koordinering av tjenester. Et godt samspill mellom de ulike tjenesteområder/virksomheter er sentralt for å kunne gi en tjenesteyting som er robust, kostnadseffektiv og av tilfredsstillende kvalitet. For kommunen blir det dermed stadig viktigere å ha en organisasjonsstruktur som sikrer økt handlingsrom og fleksibilitet og samtidig ivareta helheten.

Kvalitetsarbeidet

Kommuneorganisasjonen skal opptre helhetlig og forutsigbart og gi innbyggerne trygghet for at alle får de tjenestene de har krav på. Det fordrer at tjenestene innen de enkelte tjenesteområdene er tydelig definert, og at medarbeidere og brukere må kjenne hvilke kvalitetsstandarder som gjelder.

Brukerdialog og medvirkning

Forventninger og krav til virksomhetene er stadig økende fra brukere og pårørende. Lier kommune vektlegger og vil legge til rette for at kommunens tjenester skal utvikles i dialog med disse gruppene. Gjennomføring av brukerundersøkelser og oppfølging av resultat i dialog med brukergruppene gir viktig informasjon og tilbakemelding i arbeidet med å videreutvikle tjenestene.

Mål og tiltaksplan

Kompetente og engasjerte medarbeidere	Mål: <ul style="list-style-type: none"> • Oppdaterte strategier på rekruttering og kompetanseutvikling foreligger. • I tråd med jobbstrategien har Lier kommune til enhver tid disponibelt tiltaksplasser for unge voksne under 30 år og har etablert et godt samarbeid med NAV Lier. • Lærlingeordningen styrkes i kommende periode slik at kommunen er på nivå med KS målsetting om 1 lærling pr 1000 innbyggere i løpet av 2015. • Intern kommunikasjon som sikrer god forståelse av kommunens mål og organisasjonsprosesser, Gjennomføre medarbeiderundersøkelser annethvert år, neste i 2015
Ledere som kan, tør og vil	Mål: <ul style="list-style-type: none"> • Lederutviklingsprogram som kombinerer interne lederarenaer og annen kompetanse for ledere. • Introduksjonsprogram for nye ledere • Tilstrekkelig økonomikompetanse hos virksomhetsledere er sikret gjennom opplæring og oppfølging.
Arbeidsglede og nærvær	Mål: <ul style="list-style-type: none"> • Nærværet i Lier kommune skal ligge på 94 % innen utgangen av 2015 • Etablert «tilretteleggingsråd» med ansvar for langtidssykefravær på tvers av virksomhetene. • Prioriterte virksomheter har fått styrket bistand på prosess og gjennomføring av lokale tiltak for økt arbeidsglede og redusert fravær. •
Nyskaping	Mål: <ul style="list-style-type: none"> • For å sikre handlingsrom, kvalitet og fleksibilitet i tjenester og service, gjennomgås og vurderes organisasjons- og ledelsesstrukturen. • Alle virksomheter har innført kvalitetssystemet. • Alle virksomheter har lokale "brukerutvalg" som organ for brukermidvirkning og brukerdialg.

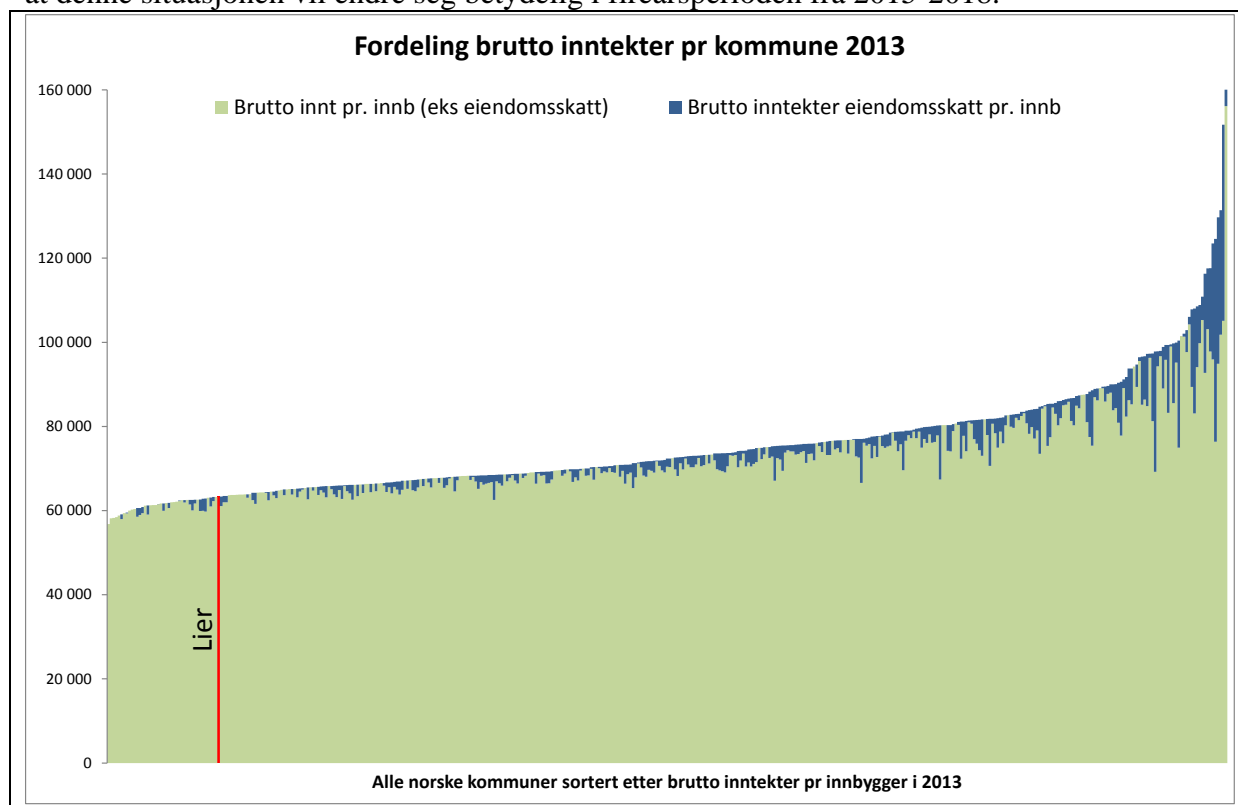
6.4 Økonomi og investering

Innledning

I handlingsprogrammet for 2015-2018 ønsker rådmannen å styrke kommuneøkonomien. Det er et overordnet mål at Lier kommune skal kunne gå ut av fireårsperioden med en sterkere økonomisk stilling, enn kommunen går inn i fireårsperioden med.

Forutsetninger

Lier Kommune har moderate brutto inntekter. I 2013 lå kommunen på en 386 plass mht. brutto inntekter pr innbygger, av landets 428 kommuner. Det betyr at rådmannen har svært begrensede ressurser til kommunal tjenesteproduksjon. Det er dessverre ikke grunnlag for å si at denne situasjonen vil endre seg betydelig i fireårsperioden fra 2015-2018.

I figuren over fremgår det klart hvilken utfordring Lier har med å få inntektene til å strekke til. Lier har noen stordriftsfordeler som selvfølgelig hjelper, men flere kommuner har andre fordeler, som redusert arbeidsgiver avgift mm. I figuren over fremgår det også hvor store inntektene fra eiendomsskatt var for de ulike kommunene i 2013. Det er ikke lagt opp til at man skal kunne lese kommune under x-aksen.

Uspesifiserte kutt i første budsjett år

I innværende handlingsprogram for 2014-2017 ble det budsjettert med betydelige uspesifiserte kutt allerede det første året. Disse kuttene viste det seg for vanskelig å realisere. Rådmannen har derfor søkt å spesifisere alle kutt til de ulike tjenestene. Dette er spesielt avgjørende for det første året i fireårsperioden. Det har også vært et mål å minimere uspesifiserte kutt utover i fireårsperioden. Ikke minst har det vært avgjørende å kunne

dokumentere at alle forslag til kutt er innenfor en realiserbar ramme og hensiktsmessige foredlet over tid og mellom tjenesteområdene.

Innsparingspotensial

I oversikten under har rådmannen identifisert et teoretisk innsparingspotensial Lier kunne realisert, om vi kopierte ulike kommuner. Kommunene i utvalget er kommuner Lier har sammenliknet seg med over tid. Et teoretisk innsparingspotensial er beregnet på tre områder: Pleie og omsorg, grunnskole og øvrige tjenester.

Kommune	Brutto inntekter 2013	Behov 2013	Brutto inntekter pr korr innbygger	Millioner i potensiell innsparing		
				PLO	Grunnskole	Øvrige tj.
Lier	61 326	98 %	62 898	0	0	0
1 Ski	64 870	97 %	67 223	57	-13	15
2 Frogn	62 156	95 %	65 359	45	1	6
3 Nittedal	56 372	97 %	58 236	45	-17	44
4 Ullensaker	62 082	96 %	64 467	50	-42	-20
5 Øvre Eiker	60 724	99 %	61 649	10	-8	31
6 Nedre Eiker	59 489	97 %	61 077	56	-39	26
7 Røyken	58 237	96 %	60 475	-12	24	-18
8 Horten	61 710	99 %	62 523	14	-26	-7
9 Klepp	62 005	97 %	64 055	71	-5	3
10 Sola	63 006	96 %	65 631	78	6	71
11 Os	93 336	122 %	76 631	7	81	138
12 Fjell	55 686	99 %	56 534	-24	50	13
13 Askøy	63 628	101 %	63 060	21	-31	-10
14 Stjørdal	67 514	102 %	66 516	-55	7	57
Gj. Sitt alle				26	-1	25
Minst av de tre med mest potensiale				-12	-31	-10
Andel av kommunene som indikerer innsparingspotensiale				21 %	50 %	29 %

Minst av de tre med mest potensiale

I oversikten over beregnes det hvor store endringer i netto kostnader Lier ville hatt om vi hadde hatt tilsvarende kostnader som kommunene i utvalget, forutsatt til behovet i Lier. Det er imidlertid en forskjell på dette og hva som vil kunne la seg realisere ved en omstilling. Derfor presiserer rådmannen at det er et teoretisk innsparingspotensial. I de fleste tilfeller vil det være mulig å realisere lavere kostnader enn hva vi finner i sammenlikningskommunene, men den eller de kommunene som har de aller laveste kostnadene kan være umulig å kopiere. Rådmannen har derfor sett ekstra nøye på de ulike kommunene med de tredje laveste netto kostnadene på de tre ulike områdene. Summen av en innsparing i denne størrelsesorden blir 53 millioner kroner. Det er ca. 10 millioner kroner over hva rådmannen anser for nødvendig å spare i Lier.

Pleie og omsorg har jobbet med et uspesifisert kutt på 15 mill. kr over tid. Sett i relasjon til mulighetsområdet har rådmannen i beslutningsgrunnlaget bevilget opp 5 mill. kr for å redusere omstillingskravet til 10 mill. kr. Mye takket være den jobben som er gjort her over tid, har rådmannen kunnet spesifisere hvordan det skal realiseres en innsparing på dette nivået allerede i 2015.

For grunnskole er mye av potensialet knyttet til å realisere stordriftsfordeler på de største skolene. Prognosene for utviklingen av elevtall på de ulike skolene gir også mer fordelaktige rammebetingelser og er med på å danne grunnlag for å kunne realisere 23 av de 31 millionene indikert som potensialet for innsparing i skolen, i løpet av fireårsperioden. De 8 millionene som ikke kuttes av det teoretiske potensialet, vil kunne la seg realisere om man i tillegg la ned enkelte skoler og/eller endret skolekretsene. Dette ligger ikke i rådmannens forslag.

Øvrige tjenester har et potensiale for reduserte netto kostnader på 10 millioner. Rådmannen har ikke gått inn i noen detaljert fordeling av dette kuttet. I 2015 får alle disse enhetene et flatt kutt på 1,5 % av lønnsbudsjettet. Fra 2016 ligger det et ytterligere kutt på 6 millioner. Rådmannen har da ett år på seg til å analysere hvordan dette kuttet best kan fordeles og realiseres. Rådmannen er imidlertid allerede nå rimelig trygg på at dette vil være innenfor en utfordrende, men realistisk ramme.

Styrking av kommuneøkonomien

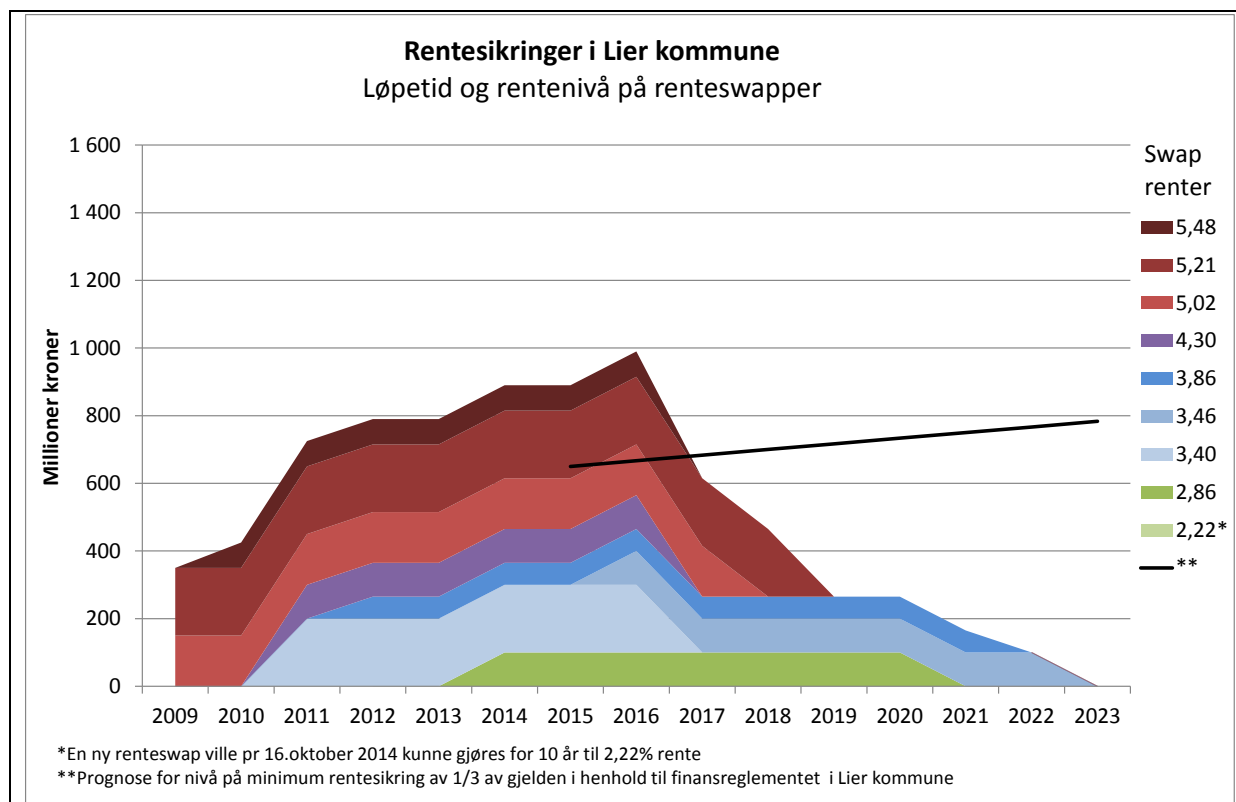
Netto driftsresultat er budsjettert til ca. 2 % i hele fireårsperioden. Dette er i tråd med nye signaler fra Teknisk beregningsutvalg til ny anbefaling for netto driftsresultat, etter at merverdikompensasjonen fra investeringer ikke lenger skal føres som driftsinntekter.

Disposisjonsfondet er viktig å styrke for å møte uforutsette økonomiske utfordringer og sikre handlingsrom for politiske prioriteringer. I tillegg burde disposisjonsfondet dekke akkumulert premieavvik på ca. 100 mill. kr og/eller en økonomisk konsekvens av en kritisk hendelse i henhold til ROS analysen (også 100 millioner). I KOSTRA har SSB fra 2013 inkludert akkumulert premieavvik i beregningen av arbeidskapital. Konsekvensen er at arbeidskapitalen i Lier fremstår som lavere enn tidligere og på et meget lavt nivå sammenliknet med gjennomsnittet for norske kommuner. Konklusjonen er at vi i flere år har hatt en økonomi som ikke har vært bærekraftig. Dette må vi gjøre noe med i årene som kommer.

Finanskostnader og finansiell risiko

Finansiell risiko handler overordnet om ikke å komme i en finansiell stressituasjon. Der kommunen ikke kan håndtere sine løpende forpliktelser. Det vil si at det er ikke kun potensielt større finanskostnader som gir risiko, men også evnen til å bære evt. høyere finanskostnader. De viktigste faktorene i vurderingen av risiko for en finansiell stressituasjon er:

- Gjeldens størrelse dvs. gjeldsgraden.
- Andelen gjeld indirekte sikret pga. kobling til selvkostområder
- Rentesikringer på kort og lang sikt
- Disposisjonsfond
- Avdragsnivå over minimumsavdrag
- Rentefond
- Budsjettert netto driftsresultat
- Budsjettoppnåelse (økonomistyring og realistisk budsjettering)
- Kommunale garantier

Lier kommune har på kort sikt en meget høy sikringsgrad. Sikringene er gjort på vesentlig høyere rentenivåer enn hva markedet tilbyr i dag. Dette gir høyere finanskostnader enn vi ellers ville hatt. Imidlertid er situasjonen i det korte bildet svært annerledes enn situasjonen om kun få år. I løpet av 2016 vil andelen av gjelden som er sikret falle til under en tredel av totalgjelden, jf. bestemmelsen om rentesikring i finansreglementet. I etterkant av vedtatt finansreglement, er det vedtatt at det ikke skal inngås nye rentebindingsavtaler. Rådmannen forholder seg til dette siste vedtaket. For rådmannen er det derfor i denne situasjonen avgjørende å begrense veksten i gjeldsgrad, øke netto driftsresultat til 2 %, sikre en realistisk budsjettering, herunder minimere uspesifiserte kutt, og å øke disposisjonsfondet.

Konsekvenser av 1 % høyere rente

Tall i hele tusen	2015	2016	2017	2018
Dagens rente	63 138	62 645	63 167	63 852
En % høyere rente hvert år	73 937	76 537	77 749	78 191
Differanse	10 799	13 892	14 582	14 339

Investeringer

Det er i handlingsprogramperioden planlagt investeringer eksklusiv vann og avløp for 423 mill. kr. For vann og avløp er det planlagt investeringer i perioden på ca. 213 mill. kr.

Usikkerhet i budsjettforutsetningene

Budsjettet er lagt utfra de beste prognosene som foreligger da budsjettet ble utarbeidet. Det er flere elementer det knytter seg usikkerhet til:

Rådmannens topp ti risikofaktorer i budsjettet:

- Befolkningsutvikling, herunder utvikling i objektivt behov for tjenester
- Effektivitet, dvs. samsvar mellom objektivt behov og innvilgede tjenester
- Produktivitet, kostnadsutvikling i tjenesteproduksjonen
- Skatteinntang – jf. Svikt i 2014
- Realisering av uspesifiserte kutt
 - Grunnskole ikke kompensert for elevveksten
 - 1,5 % av lønnsrammen for div. tjenester
- Realisering av spesifiserte kutt
 - Pleie og omsorg
- Omorganiseringer ink. Konkurransetsetting
 - Asvo
 - Viva
 - Lier drift
 - Anlegg og eiendom
 - Privatisering av sykehjem
- Utbygging og gebyrinntekter
- Renterisiko
- Politiske vedtak

Grep for å håndtere usikkerhet

Rådmannen har i beslutningsgrunnlaget økt avsetningene til disposisjonsfond med 5 mill. kr ved å redusere overføringer til investering tilsvarende. Dette påvirker ikke netto rentekostnad. Dette er en marginal avsetning, men styrker evnen til å håndtere usikkerhet utover i fireårsperioden.

Økonomiske forutsetninger

I Lier kommune er det satt målsetninger for en «sunn» økonomi, disse forutsetningene skal ligge til grunn i økonomiarbeidet i kommunen.

- Netto driftsmargin på 2 %
- Disposisjonsfond på 3 % av driftsinntekter (ca. 45 mill. kr)
- Egenfinansiering av investeringer på 25 %
- Gjeldsbelastning som ikke er større enn landsgjennomsnittet

Økonomiske nøkkeltall:

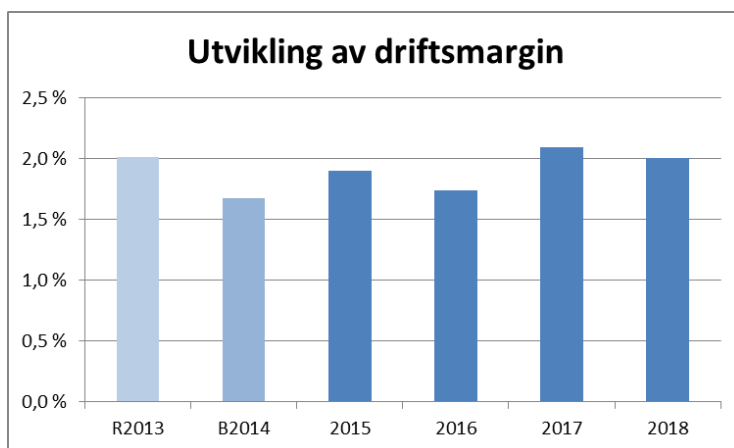
Tall i hele tusen	2015	2016	2017	2018
Netto driftsresultat	28 138	25 763	31 151	29 753
Driftsmarging	1,9 %	1,7 %	2,1 %	2,0 %
Disposisjonsfond	62 721	78 484	94 635	109 388
Disposisjonsfond i % av inntektene	4,2 %	5,3 %	6,4 %	7,4 %
Egenfinansiering av investering	10 000	10 000	15 000	15 000
Andel egenfinansiering (eks. selvkost)	4 %	14 %	54 %	26 %

1) Disposisjonsfond uten bindinger. Inngående balanse er 44,5 mill. kr

Driftsresultat/driftsmargin

Netto driftsresultat uttrykker hvilke midler som ikke er blitt benyttet i driftsregnskapet, og som gjenstår til bruk for avsetninger og investeringer. Det må ikke forveksles med begrepet regnskapsmessig overskudd.

Driftsmargin er et uttrykk for netto driftsresultat i % av inntektene (driftsmargin). Teknisk beregningsutvalg kommer med anbefalinger på hvor stor driftsmarginen bør være. Frem til nå har anbefalingene vært 3 %. Dette nivået ligger som mål i kommuneplanen. Med endringene hvor refusjon for merverdiavgift føres i investeringsregnskapet, tidligere driftsregnskapet, vil driftsmarginanbefalingen bli lavere. Det er varslet nye anbefalinger i 2014, disse forelå ikke når Handlingsprogrammet ble skrevet. Etter de signalene som har kommet er det mye som tyder på at anbefalingen vil ligge på 2 %. Rådmannen har lagt dette til grunn i arbeidet med Handlingsprogrammet.

I rådmannens beslutningsgrunnlag er det lagt opp til en gjennomsnittlig driftsmargin på 1,9 %, med 2 % i de 2 siste årene i budsjettperioden

Bruk av netto driftsresultat

Tall i hele tusen	2015	2016	2017	2018
Overføring til investeringer	10 000	10 000	15 000	15 000
Avsetninger til disposisjonsfond	18 138	15 763	16 151	14 753
Netto driftsresultat	28 138	25 763	31 151	29 753

Netto driftsresultat er disponert ved overføring til investeringer og avsetninger til disposisjonsfondet.

Disposisjonsfond

Lier kommune har et meget lavt disposisjonsfond. Disposisjonsfondet er kommunens reserve til å dekke underskudd, for ikke å havne under administrasjon mht. investeringer (ROBEK). For kommuner som Lier, som periodiserer pensjonskostnadene, reduseres arbeidskapitalen med akkumulert premieavvik. Med lavt investeringsnivå i 2017 og 2018 vil også ubrukte lånemidler reduseres. Lier risikerer derfor at arbeidskapitalen kan bli svært lav. Fremover må kommunen være forberedt på å bære en betydelig kostnad knyttet til inndekning av premieavviket. Med økt disposisjonsfond legger rådmannen opp til at kommunen skal kunne bære større finansiell risiko. Med økt disposisjonsfond vil kommunen kunne redusere bruken av finansielle

sikringsinstrumenter. Disposisjonsfondet bør også kunne dekke økonomiske konsekvenser av en kritisk hendelse i henhold til ROS. I en helhetsvurdering av ovenfor nevnte forhold, ser rådmannen et behov for å bygge opp disposisjonsfondet til 100 millioner.

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017	2018
Avsetning til disposisjonsfond		18 138	15 763	16 151	14 753
Disposisjonsfond totalt	44 583	62 721	78 484	94 635	109 388
I % av inntekter	3,0 %	4,2 %	5,3 %	6,4 %	7,4 %
Disposisjonsfond uten bindinger	30 745	48 883	64 646	80 797	95 550
I % av inntekter	2,1 %	3,3 %	4,4 %	5,4 %	6,4 %

I beslutningsgrunnlaget er det lagt opp til avsetning på totalt 64,8 mill. kr til disposisjonsfond i handlingsprogramperioden. Disposisjonsfond uten bindinger vil i utgangen av perioden utgjøre 96 mill. kr. Dette er under forutsetning av at det ikke er behov for bruk eller strykninger av planlagte avsetninger.

Egenfinansiering av investeringer på 25 %

Det er et mål i kommuneplanen om egenandelfinansiering av investeringer på 25 %. Dette forutsetter at kommunen må ha driftsmargin og/eller betydelige avsetninger før en kan gjennomføre investeringer. Dette er også en utfordring knyttet til store svingninger i investeringsnivå.

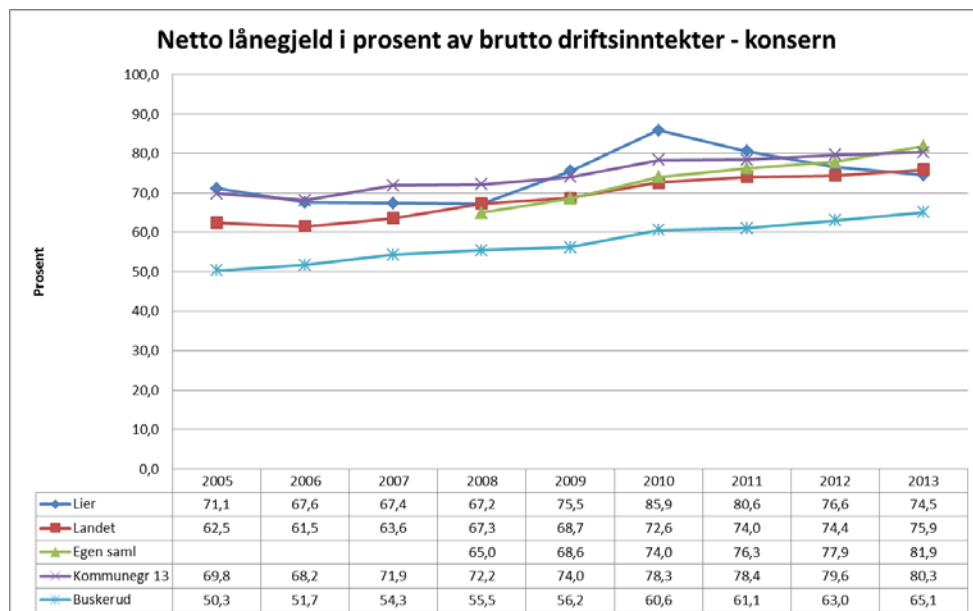
I handlingsprogramperioden er det lagt opp investeringer på 423 mill. kr (ekskl. investeringer på vann og avløpsområdet), av denne investeringen har kommunen 11,8 % egenfinansiering, resten må løses ved låneopptak eller salg av investeringsobjekter. For de to siste årene i handlingsprogrammet er det budsjettert med egenfinansiering over 25 %. Erfaringsmessig må en forvente at investeringsbeløpene øker ved rulleringen av handlingsprogrammet.

Investeringsnivå og gjeldsbyrde

For å ha en form for handlingsregel ble det innført et intensjonsmål i Handlingsprogram 2012-2015.

Liers gjeldsgrad skal ikke ligge over landsgjennomsnittet.

Gjeldsgrad defineres som Netto lånegjeld (langsiktig gjeld, eksklusive pensjonsforpliktelser, fratrukket totale utlån og ubrukte lånemidler) i % av brutto driftsinntekter

Buskerud har noen kraftkommuner som gjør at gjeldsandelen i fylket er relativt lav i forhold til et landsgjennomsnitt.

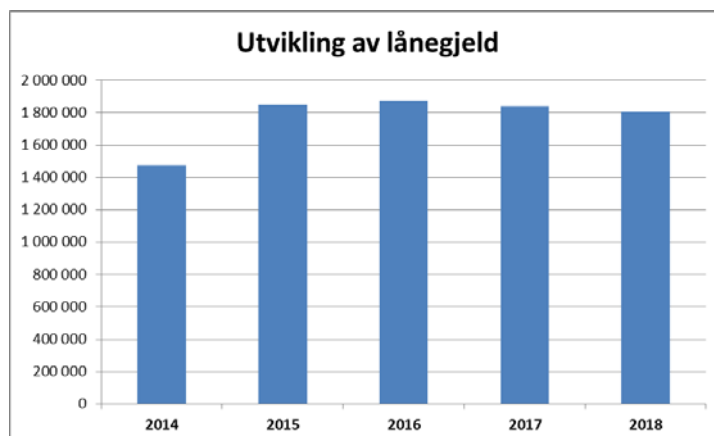
I 2008 hadde Lier kommune gjeldsandel på nivå med landet, litt i overkant av egen sammenligningsgruppe. Etter dette økte lånegjelden kraftig frem til 2010 hvor Lier hadde høyest gjeldsandel av alle sammenligningsgruppene (171 mill. kr høyere gjeld enn samme gjeldsgrad som landet). Fra 2010 økte avdragsinnbetalingene og investeringsgjennomføringen var moderat. Gjeldsandelen sank og i 2013 ligger Lier under egen sammenligningsgruppe og landet. Gjelden er 117 mill. kr lavere sammenligningsgruppen og 22 mill. kr lavere enn landets gjeldsgrad. Fra 2014 og utover aktiveres de store investeringene med Nye Frogner sykehjem og Hegg skole. Dette vil medføre en kraftig økning av gjeldsgraden.

Utvikling i lånegjelda, rente- og avdragsutgifter

Lånegjelda

Utviklingen i lånegjelda vil ha betydning for hvordan rente- og avdragsutgiftene vil vokse i årene fremover.

I rådmannens beslutningsgrunnlag øker lånegjelden i perioden med 22,6 %.

Tall i mill. kr.	2014	2015	2016	2017	2018	Totalt
Gjeld pr. 01.01		1 473 000	1 847 585	1 870 809	1 836 598	
Opptak av lån		446 935	106 645	52 391	62 283	668 254
Avdrag		-72 350	-83 421	-86 602	-92 922	-335 295
Ny lånegjeld	1 473 000	1 847 585	1 870 809	1 836 598	1 805 959	1,22604141
Endring i lån		25,4 %	1,3 %	-1,8 %	-1,7 %	

I opptaket av lån for 2015 ligger det utsatte låneopptak på 170 mill. kr. (50 mill. kr fra 2013 og 120 mill. kr fra 2014). Dett har vært utsettelse pga. forskjøvet gjennomføring av prosjekter.

Renter og avdrag

I beslutningsgrunnlaget er nye lån tatt opp med 25 års nedbetalingstid.

Renter og avdrag på lån utgjør i dag ca. 122 mill. kr. Frem til 2018 vil renter og avdrag øke til 157 mill. kr. Dette skyldes både økte renter og avdrag. Flere fastrentekontrakter med høye renter går ut i perioden. Rentekostnaden øker likevel som noe følge av endringer i rentemarkedet og betydelig økte investeringer, samtidig øker avdragene som følge av at låneopptaket er større enn nedbetalingene.

Frie inntekter

Frie inntekter består av skatt og rammetilskudd fra staten.

De siste årene har Lier budsjettet med et skatteanslag som ligger 5 mill. kr over det statsbudsjettet legger til grunn i beregningen av frie inntekter. Dette har vist seg å være i tråd med de faktiske inntektene. Rådmannen beregner også for 2015 en vekst i frie inntekter på 5 mill. kr ut over statsbudsjettets anslag.

I statsbudsjettet er det lagt opp til en vekst i kommuneøkonomien på samme nivå som de siste årene. Lier får en relativt høy oppgavekorrigert vekst på 6,9 % (snittet i Buskerud er på 5,1 %). En av hovedårsakene til at vekst prosenten er høy er endringer i veksttilskuddet som utløser et tilskudd på 8,4 mill. kr for Lier kommune. Veksten skal i hovedsak dekke lønns- og prisvekst, vekst i pensjonskostnadene, demografiske endringer, statens satsninger som er innlemmet i rammetilskuddet.

Under er en oversikt over noen av justeringene som er justert for i rammeoverføringene til kommunene:

- Satsing på helsestasjon og skolehelsetjeneste
- Satsing på rus/psykiatri
- Fleksibelt barnehageopptak
- Økt maksimalpris barnehage
- Moderasjonsordning i barnehage
- Økt egenandel i statlige barnevernsinstitusjoner
- Avvikling av kommunal med-finansiering (samhandlingsreformen)
- Rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse
- Økt egenandel - tilskudd ressurskrevende tjenester

I rådmannens beslutningsgrunnlag er det tatt høyde for disse endringene. Punktene er beskrevet under rammeendringene for tjenesteområdene.

Skatteutjevning

Skatten innbyggerne i Lier betaler ligger om lag 10 % over landsgjennomsnittet. Kommuner med høyere skatteinntekt enn landsgjennomsnittet må dele 60 % av skatten over snittet med kommuner som ligger under snittet.

Generelle statstilskudd

Kommunen mottar følgende kompensasjonstilskudd knyttet til investeringer:

- Rentekompensasjon for skolebygg (husbankrente)
- Investeringskompensasjon for reform 97 (rente oppgitt i statsbudsjettet)
- Kompensasjon for boliger og institusjoner, eldresatsingen (husbankrente)
- Kompensasjon for boliger, opptrappingsplanen for psykisk helse (husbankrente)
- Kompensasjon for investeringer i kirkebygg (husbankrente)

Beslutningsgrunnlaget er oppdatert med beregninger basert på dagens rentenivå. I vedlegg 1 «sentral budsjettering» vises summene som er budsjettert på ordningene.

Integreringstilskudd

Integreringstilskuddet blir på samme nivå som budsjett for 2014. Beregningen har lagt til grunn en bosetting på ca. 22 personer inkl. familiegjenforeninger. Satsene som utløser tilskudd samsvarer med satsene i statsbudsjettet.

Ressurskrevende tjenester

Det er en egen refusjonsordning knyttet til kommunens ressurskrevende tjenester innenfor omsorgsområdet. Staten kompenserer en andel av utgiftene når tjenesten for en bruker kommer over en viss sum.

Staten refunderer 80 % av lønnsutgiftene over egenandel. I statsbudsjettet for 2015 er egenandelen økt med 33.000 kr utover forventet lønnsvekst. Dette medfører en økt egenandel for Lier på 1 mill. kr. Egenandelen prisjusteres hvert år og er for 2014 1,01 mill. kr.

Budsjettforutsetninger

Deflator – lønns og kostnadsvekst

Kommunene blir i inntektssystemet kompensert for en beregnet kostnadsvekst (deflator), Deflatoren er et uttrykk for kommunens forventede økning i utgifter, og består av lønnsvekst (utgjør ca. 2/3) og prisvekst (utgjør ca. 1/3).

Rammene er i beslutningsgrunnlaget justert for en deflator på 3,0 %, med en lønnsvekst på 3,3 % og prisvekst på 2,1 %. Dette samsvarer med statsbudsjettets forutsetninger.

Priser og gebyrer

I rådmannens beslutningsgrunnlag er generelle priser og gebyrer økt med 3,0 %, jamfør kommunens kostnadsvekst på 3,0 % (deflator).

Mange av kommunes priser og gebyrer er styrt av regelverk eller selvkostprinsipp. Alle satser finnes i den vedlagte oversikten over avgifter, gebyrer og egenbetalinger (vedlegg 6).

Pensjon og Premieavvik

Kommunen betaler årlig inn pensjonspremie til sine pensjonsleverandører. Samtidig beregnes netto pensjonskostnader på grunnlag av et sett kriterier som fastsettes av Kommunal- og regionaldepartementet. Den beregnede pensjonskostnaden har frem til nå vært lavere enn hva kommunen betaler i pensjonspremie. Differansen mellom innbetalt premie og netto pensjonskostnad betegnes som premieavvik, og skal inntekts- eller utgiftsføres i regnskapet. Premieavviket er innført for at kommunene skal få en jevnere utvikling av pensjonskostnader ført i regnskapet. Premieavviket det enkelte år fordeles over 10 år (15 år før 2011). Ordningen med å utgiftsføre et lavere beløp enn vi betaler kan medføre en likviditetsutfordring for kommunene, og kommunene skyver pensjonskostnadene ut i tid.

Beregningen av pensjonskostnader for 2015 gir en vekst på 1,7 mill. kr. utover lønnsveksten. Veksten skyldes og strammere beregningsparametere. I statsbudsjettet kompenseres økte pensjonskostnader som en del av veksten i de frie inntektene. Akkumulert premieavvik forventes å være på ca. 110 mill. kr ved inngangen av 2015.

Renter

Rådmannen har justert rentebanen fra handlingsprogrammet 2014-2017 i tråd med prognoser fra Kommunalbanken. Rentebanen er lagt på et middels nivå.

For nye lån er det tatt utgangspunkt 25 års avdragstid. I beregningen av rentekostnader på lån er det lagt inn forutsetninger om følgende rente på lånene uten rentebindinger:

- 2015 2,20 %
- 2016 2,20 %
- 2017 2,70 %
- 2018 3,00 %

Selvkostområdene

Lier kommune har valgt å fullfinansiere alle kommunens kostnader innen vann, avløp, renovasjon og feiing gjennom huseieravgifter. Avgiftsgrunnlagene består av både kapitalutgifter og driftsutgifter. Det føres eget selvkostregnskap hvor over- og underskudd i ordningene avregnes mot selvkostfond.

Forslag til renovasjonsgebyr er utarbeidet av Renovasjonsselskapet for Drammensregionen IKS (RfD). Forslag til priser for feiing og tilsyn med fyringsanlegg er utarbeidet av Drammensregionens brannvesen IKS (DRBV). Satsene vedtas som del av handlingsprogrammet.

Oversendt dokumentasjon fra selskapene legges frem som egne meldinger parallelt med handlingsprogrammet.

Gjennomsnittskostnad for en husstand :

	HP 2014	2015	2016	2017	2018
Vann (150m ³)	2 176	2 445	2 536	2 629	2 676
Avløp (150m ³)	3 501	4 637	4 828	4 962	5 013
Renovasjon (standard)	2 415	2 439	2 439	2 439	2 439
Feiing (1 pipeløp, hvert 2. år) *	218	229	229	229	229
Sum	8 310	9 749	10 031	10 258	10 357
Endring i kr.		1 440	282	228	99
Endring i %		17,32 %	2,89 %	2,27 %	0,96 %
Kostnader i kr. pr. enhet					
Vann (pr. m ³)	11,84	13,50	13,97	14,46	14,64
Fastledd vann	400	420	440	460	480
Avløp (pr. m ³)	20,67	28,11	29,25	30,01	30,22
Fastledd avløp	400	420	440	460	480

* Årlig gjennomsnittskostnad

Priser eks. mva

Gjennomsnittskostnad for en husstand etter KS vedtak:

	HP 2014	2015	2016	2017	2018
Vann (150m ³)	2 176	2 340	2 431	2 524	2 571
Avløp (150m ³)	3 501	4 487	4 678	4 812	4 863
Renovasjon (standard)	2 415	2 439	2 439	2 439	2 439
Feiing (1 pipeløp, hvert 2. år) *	218	229	229	229	229
Sum	8 310	9 495	9 776	10 004	10 102
Endring i kr.		1 185	282	228	99
Endring i %		14,26 %	2,96 %	2,33 %	0,98 %
Kostnader i kr. pr. enhet					
Vann (pr. m ³)	11,84	12,80	13,27	13,76	13,94
Fastledd vann	400	420	440	460	480
Avløp (pr. m ³)	20,67	27,11	28,25	29,01	29,22
Fastledd avløp	400	420	440	460	480

* Årlig gjennomsnittskostnad

Priser eks. mva

Kostnadene for en gjennomsnittshusstand økes med 14,26 % fra 2014 til 2015.

Vann og avløp:

Prisen på vann og avløp har forholdsvis store endringer i 2015. Prisstigningen for en gjennomsnittshusstand er på 24,8 % (20,3 % etter KS vedtak) Dette har tre årsaker:

1) Overskudd på selvkostområdene fra et år settes inn på selvkostfond til fradrag i senere år. Lier kommune har de siste årene dekket kostnadsvekst ved bruk av selvkostfond og fondet er nå oppbrukt.

2) Fra 2015 og utover blir avskrivninger av investeringer høyere enn de har vært før.

3) Bruken av vann har gått ned, det fører også til mindre avløpsvann som abonnentene betaler for. Prisen for vann er stabil og distribusjonskostnadene er tilnærmet uavhengig av mengde. Når det da totalt selges færre liter vann, blir prisene per liter høyere.

Når disse tre faktorene inntreffer samtidig gir det et bråere hopp i avgiftene enn ønskelig. Lier kommune har allikevel et lavere avgiftsnivå i 2015 enn planlagt i Temaplan avløp.

Renovasjon:

- Standard renovasjonsgebyr for Lier kommune økes med 1,0 % for 2015.
- Øvrige renovasjonsgebyrer settes som prosentvise satser av standardgebyret.
- Prisene på tilleggstjenester skal være de samme som i de andre kommunene i Drammensregionen og foreslås uendret.

Feie- og tilsynsgebyrer

- Gebyr for feiing og tilsyn øker i gjennomsnitt med 2,1 % fra 2014-2015
- Gebyr for behandling av fyrverkerisaker øker med 3 %

Alle satser finnes i den vedlagte oversikten over avgifter, gebyrer og egenbetalinger (vedlegg 4).

Overføringer til kirke, gravlunder og andre trossamfunn

Overføringer til andre trossamfunn

Kommunene utbetaler tilskudd til trossamfunn, utover Den Norske kirke, utfra innbyggere som er registrerte medlemmer. Det er en sentral registrering av trossamfunn og medlemmer, og tilskuddsbeløpet baserer seg på overføring pr. medlem til Den norske kirke. Tilskuddsordningen er lovregulert.

Den norske kirke

Den norske kirke har fått utsettelse på et kutt i strukturprosjektet på 0,25 mill. kr som kommer inn fra 2015.

Kirken har tidligere vært en del av felles investeringspott for maskiner og utstyr. I og med at denne potten utgår etableres en løpende investeringspott for Kirkens maskiner og utstyr på 0,82 mill. kr i samsvar med tidligere års fordeling.

Drammen brannvesen (DRBV)

Fordelingsnøkkelen mellom eierkommunene ble i henhold til planen justert i 2014. Som forventet fikk Lier kommune en økning i eierandelen. Eierandelen økte fra 14 til 15,9 %. Budsjettet er justert i forhold til de faktiske utgiftene.

Eierskap og selskapsstyring

Lier kommune har eierandeler i en rekke interkommunale selskap, er deleier i Drammen havn (ikke selskapsorganisert), Eidos Eiendomsutvikling AS, Tranby Varme og Servicesentral AS og eier fullt ut Lier ASVO AS, Lier boligselskap AS og Lier Everk AS. I tillegg er det etablert interkommunale samarbeidsordninger, bl.a. vertskommunesamarbeid, for å sikre tilstrekkelig kompetanse og kapasitet innen felt der Lier kommune alene blir for liten.

Kommunestyret har tildelt formannskapet rollen som eierorgan. Basert på vedtak og tydelige politiske signaler legger rådmannen til rette for en økt oppmerksomhet knyttet til eierstyring og vurdering av eierinteressene i hel- og deleide selskaper. Ønsket om intensivert oppfølging av selskapene skal ivaretas av eierorganet; rådmannen bidrar til at grunnlaget er tilstrekkelig. Bruk av egne krefter og ekstern bistand avklares mellom eierorganet og rådmannen.

Eierorganet

Kommunestyret har besluttet at formannskapet skal være kommunens eierorgan, senest bekreftet i sak 068/2009 om eierskapsmelding.

Selskapenes informasjon til eier formidles til eierorganet, kommunens representant(er) i interkommunale selskap orienterer om aktiviteten i representantskapene og formannskapet forelegges saker til avgjørelse eller innstilling for kommunestyret som er knyttet til eierskap i selskapene.

Rådmannen og hans stab er eierorganets rådgivere og saksbehandlere der organet selv anmoder om det.

Forutsetningen om årlig vurdering

Kommunestyrets intensjon er en årlig vurdering av kommunens interesser i selskapene og hvordan de ivaretas. Prinsipielt gjelder dette alle de selskapene kommunen har eierandeler i, men så vel antall selskaper som eierform og antallet eiere kan representere en utfordring.

Det må utarbeides rutiner som sikrer at eierskapet fremstår som reelt i styringssammenheng, også der Lier kommunes eierandel er liten.

Prosedyrer for konsultasjon, rapportering og årlig evaluering/vurdering vil bli tatt opp på generelt grunnlag, men må nødvendigvis også vurderes i en revidert eiermelding.

Utbytte, kommunale garantier og avkastning på lån

De fleste selskapene der kommunen er eier er etablert ut fra et samfunnsmotiv og derfor arbeider få av dem mot finansielle mål som bidrar til å føre kapital tilbake til eierne.

To av kommunens selskap (Eidos Eiendomsutvikling AS og Lier Everk AS) har likevel delt ut utbytte til eierne. Det er selskapets generalforsamling som fatter beslutning om utbytte og evt. størrelsen på det. Beløpet er derfor ikke kjent ved ferdigstillingen av årsbudsjettet og vil være gjenstand for et historisk betinget anslag.

Kommunestyrets vedtak i Handlingsprogram og økonomiplan 2013 - 2016 forutsetter et utbytte fra kommunalt eide selskaper på 10,5 millioner kroner. I rådmannens beslutningsgrunnlag for perioden 2015 – 2018 videreføres dette nivået. Det er nødvendig å foreta en vurdering av selskapenes rammebetingelser og finansieringen av dem, naturlig knyttet til gjennomgang av eierstrategiene og selskapenes formål. Rådmannen legger frem en egen sak om kommunal garanti knyttet til eget selskap der det er forutsatt å forestå erverv av eiendom til kommunale formål.

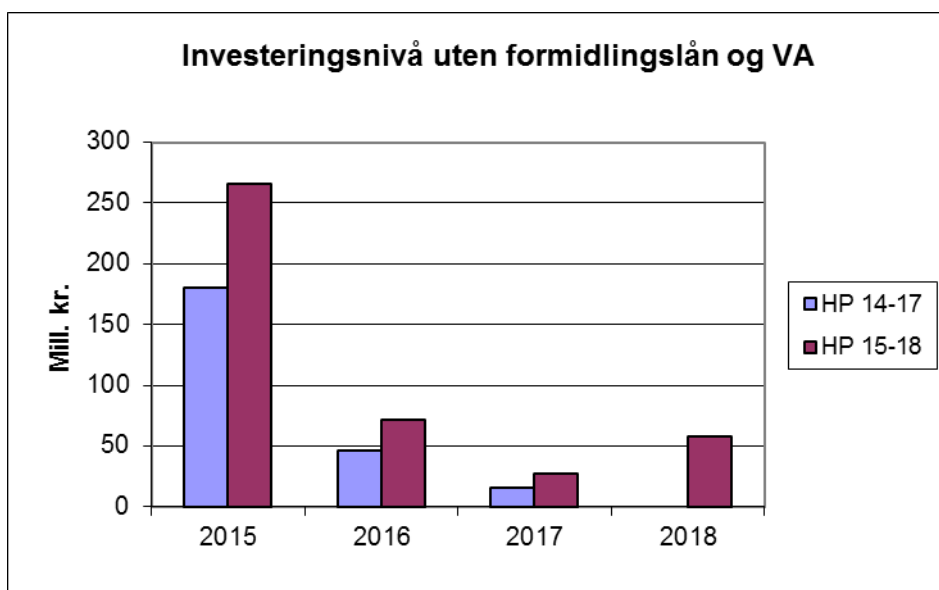
Investeringer

Fire hovedkategorier:

1. *Store investeringer* som hver for seg har svært stor betydning for gjeldsnivå, kapitalutgifter og driftsutgifter.
2. *Mindre investeringer* knyttet til vedlikehold/rehabilitering, utstyr mv. som hver for seg utgjør lite, men samlet kan bety en belastning på gjeld og driftsbudsjett.
3. *Vann og avløp* som finansieres ved gebyrer etter *selvkost*prinsippet.

Vedtaket i HP 2014-2017 er i hovedsak videreført med prisjustering. Det er noe økning i form av nødvendige oppgraderinger innenfor skole og vei-området. I tillegg er Va-sanering av Engersandområdet forsert i forhold til oppsatt plan pga. Ticons utbyggingsplaner. Det har ikke vært nødvendig å skyve på andre viktige saneringsprosjekter, men samlepotene til Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap samt klimaendringer, brukerinteresser og vannkvalitet er redusert. Totalt sett ligger nivået på VA investeringer nå på planlagt nivå.

Ny vann og avløpsløsning for Kanadaområdet er lagt inn i investeringstabellen, men uten beløp. Dette prosjektet vil, når det kommer til gjennomføring, enten skyve på saneringsprosjekter i andre områder eller føre til økt låneopptak på Va-området.

Prosjekter som er med i perioden:

- Nytt Sykehjem
- Hegg skole, rehabilitering/nytt bygg
- Ressurser for boligsosiale formål
- Mindre investeringer
- Vann og avløp
- Tiltaksplan vedlikehold bygg
- Frogner gravlund

Tiltaksplan bygningsvedlikehold

Anlegg og eiendom har i flere år arbeidet med å etablere et system for systematisk statusbeskrivelse av kommunens bygningsmasse. Dette for å ha et bedre planleggingsgrunnlag i forhold til investeringer, vedlikehold, og forvaltning av kommunens eiendommer.

Første tilstandsrapport ble lagt frem i 2007, Samtidig utførte KS et tilsvarende prosjekt blant landets kommuner, og sammenlignet med KS sin rapport, lå Lier Kommune den gangen på landsgjennomsnittet når det gjelder vedlikeholdsetterslep på kommunale bygg.

Siden den første rapporten har Lier kommune hatt en betydelig økning i ny bygningsmasse samtidig som kun mindre arealer av eldre dato har gått ut. Lier kommune har, og har hatt, høyt investeringsnivå. Ny Heiahall er ferdigstilt, to store prosjekter er under utførelse med bygging av Fosshagen sykehjem og ny Hegg skole. Hovedtyngden av bygningsmassen består allikevel av eldre bygg som i årene fremover vil ha behov for betydelige midler for å møte dagens og fremtidens krav og forventninger. Oppdatering av tilstandsanalysen fra 2011 viser at behovet for investeringer er økende i forhold til rapporten fra 2007, selv når man ser bort fra nybygg. Det arbeides med å oppdatere tilstandsanalysen og revidere tiltaksplanen på nytt.

Mindre investeringsprosjekter

Anlegg og Eiendom har en årlig befaring ved alle kommunale bygg, sammen med virksomhetslederne, for å fange opp behov og innspill vedr bygnings- og utomhusmessige tiltak. På bakgrunn av Tilstandsrapport kommunale bygg samt virksomhetsbefaringene, spilles nye vedlikeholdsprosjekter over 2,0 mill.kr inn som særskilte bevilgninger i Handlingsprogrammet.

For å sikre forutsigbare rammebetingelser, og forhindre ytterligere økning i vedlikeholdssetterslepet, settes av en fast løpende bevilgning tilstrekkelig til å ivareta mindre tiltak med et kostnadsnivå under 2,0 mill.kr, samt ikke planlagt vedlikehold, som oppstår gjennom året. Nivået på bevilgningen ligger på behovet i tilstandsanalysen fra 2011. Beløpet prisjusteres årlig.

Finansiering av investeringen med salg

I behandlingen av tidligere handlingsprogram er det i vedtak lagt inn forutsetninger om salg på 25 mill. kr som skal finansiere deler av investeringene. I beslutningsgrunnlaget er denne finansieringen videreført, men er ikke konkretisert på salgsobjekter. Realismebetraktninger gjør at inntektene er flyttet til slutten av handlingsprogramperioden.

2016 : 5 mill. kr

2017 : 10 mill. kr

2018 : 10 mill. kr

Oversikt over investeringsprosjektene som ligger til grunn for rådmannens beslutningsgrunnlag.

Investeringsprosjekter (uten selvkostområdet)

Tall i 1000 kr.

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 15-18	2015	2016	2017	2018
Skolebygg								
1	8503 Hegg skole (inkl. mva, forsk spillemidler og andre tilskudd)	avsl. 350 000	262 500	87 500	107 100		-19 600	
2	8506 Egge skole. Ventilasjonsanlegg	avsl. 12 500		12 500	4 000			8 500
3	8507 Oddevall skole. Ventilasjonsanlegg	avsl. 7 500		7 500	7 500			
4	8508 Tranby skole. Tilrettelegge for miljøverksted	avsl. 3 700		3 700	3 700			
5	8509 Lekeapparater Egge skole	avsl. 1 000		1 000	500	500		
Sykehjem								
6	9450 Utstyr institusjonskjøkken	løp.		920	230	230	230	230
7	9486 Erstatning for Frogner	avsl. 281 830	264 990	16 840	16 840			
8	9497 Justering ihht sak 44/2014 i FS, inventar	avsl. 24 000		24 000	12 000	12 000		
Diverse Omsorg								
9	9498 Ihht sak 44/2014 i FS, velferdsteknologi	avsl. 8 000		8 000	4 000	4 000		
Idrett/friluftsliv								
10	8410 Kommunedelp lan idrett/friluftsliv	løp.		2 240	560	560	560	560
11	8510 Økt ramme for anleggsinvesteringer	løp.		2 000	500	500	500	500
12	8511 Egen ramme for maskininvesteringer	løp.		2 000	500	500	500	500
13	8512 Sikring av tunnel på turvei	avsl. 1 600		1 600			800	800
14	8501 Heiahall Inkl. mva og forsk. Tippemidler	avsl. 37 290	47 290	-10 000		-10 000		
15	9489 Forskuttering av tippemidler Lierhallen	avsl. 0	3 000	-3 000	-3 000			
16	9495 Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier	løp.		2 080	520	520	520	520
Kultur								
17	8437 Kulturinvesteringer	løp.		2 240	560	560	560	560
18	8513 Utskifting, oppgraderinger/ombygginger Biblioteket	avsl. 300		300	300			
Kirke/gravlunder								
19	8409 Kirkeinvesteringer	løp.		12 800	3 200	3 200	3 200	3 200
20	8438 Kirkegårder	løp.		3 600	900	900	900	900
21	Frogner gravlund	avsl. 8 000		8 000	4 000	4 000		
22	Maskinpark kirken	løp.		0	0	0	0	0
Avfall								
23	9146 Sylling Fyllplass. Tilleggsfinansiering	avsl. 4 800	4 000	800	800			
Trafikksikkerhet								
24	9254 Trafikksikringstiltak	løp.		6 080	1 220	1 620	1 620	1 620
Veg								
25	9509 Refusjon fra St. vv for Nordal	avsl. -8 100		-8 100			-8 100	
26	9253 Fast dekke løpende investering	løp.		6 720	1 680	1 680	1 680	1 680
27	9290 Veg og gatelys	løp.		2 240	560	560	560	560
28	9504 Sanering Reistadlia	avsl. 2 480	110	2 370	2 370			
29	9526 Reistadlia, veistreknninger som ikke berøres av VA-prosjektet	avsl. 3 000		3 000	1 500	1 500		
30	9508 Sanering Nøste Oppgradering vei	avsl. 1 850	0	1 850		1 850		
31	9305 Veily oppgradering	avsl. 18 460	8 360	10 100		4 490	5 610	
32	9309 Utbedrig S.Eggevei og Baneveien	avsl. 11 060	5 660	5 400	1 350	1 350	1 350	1 350
33	9511 Utbedring av bruer ihht rapport av desember 2012	avsl. 5 120	1 000	4 120	1 030	1 030	1 030	1 030
34	9273 Mindre anlegg vei	løp.	4 480	4 480	1 120	1 120	1 120	1 120
35	9512 Jensvollveien, masseutskifting og drenering	avsl. 3 050	1 500	1 550	1 550			
36	9319 Oppryddingsprosjekt i forhold til grenser / eier	avsl. 1 280	630	650	650			
37	9532 Oppryddingsprosjekt i forhold til grenser / eier forskyvning			0	-650	650		
36	9527 Eikseterveien mellom Vestsidveien og Sognaveien	avsl. 5 000		5 000	1 250	1 250	1 250	1 250
38	9528 Grøttegata, oppgradering	avsl. 4 000		4 000	2 000	2 000		
39	9529 Årkvislaveien, oppgradering	avsl. 4 000		4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
40	9531 Sanering Engersand	avsl. 2 000		2 000	1 000	1 000		
Felles maskinpark								
41	9530 Maskiner og kjøretøy utgår ifbm Viva se innspill Pif	løp.		0	0	0	0	0
Kart og oppmåling								
42	9520 Kartverk	løp.		1 620	405	405	405	405
43	9522 Utstyr planseksjon	løp.		420	105	105	105	105
IKT-tjenester								
44	8200 IKT handlingsplanen	løp.		19 840	4 460	4 460	5 460	5 460

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 15-18	2015	2016	2017	2018
Bygg felles								
45	9303 Oppgradering ihht tilstandsanalyse og tiltaksplan	løp.		66 440	16 610	16 610	16 610	16 610
46	9238 Enøk-tiltak iht utredninger (ikke videreført i påvente av nærmere utredning)	avsl.	11 070	9 490	1 580			
Administrasjonslokaler								
47	9244 Rådhuset - Oppgradere undertavler	avsl.	2 150	0	2 150	2 150		
Annet								
48	9951 Boligpolitiske virkemidler	løp.	31 150	10 230	20 920	5 230	5 230	5 230
49	9952 Tomtekjøp (avsetning)	avsl.			50 000	50 000		
50	9953 Sikkerhetsavsetning (kommunen er selvsurandør)	løp.			4 000	1 000	1 000	1 000
51	8004 Egenkapital KLP	løp.			11 660	2 915	2 915	2 915

Finansiering av investeringer (uten selvkostområdene)

Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 15-18	2015	2016	2017	2018
Totalt investeringer uten selvkostområdene				420 710	264 645	71 445	27 015	57 605
52	9997 Mva inntekt (regelendring fra 2014)			-62 806	-39 740	-11 040	-2 954	-9 072
53	9997 KS vedtak - Salg virksomheter (forskyvning)			-25 000		-5 000	-10 000	-10 000
54	9997 Bruk av lån			-282 904	-214 905	-45 405	939	-23 533
55	9997 Overføring fra drift			-50 000	-10 000	-10 000	-15 000	-15 000
Totalt				0	0	0	0	0

Det legges opp til å ta opp formidlingslån på 25 mill. kr

Investeringsprosjekter selvkostområdet

Tall i 1000 kr.

Utvalg / Område / Prosjekt		Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 15-18	2015	2016	2017	2018
Vann								
56	* 9000 Mindre anlegg vann	løp.		9 880	2 470	2 470	2 470	2 470
57	* 9712 Sanering Reistadlia	avsl.	19 430	10 280	9 150	5 150	4 000	
58	* 9719 Lierkroa / Husebysletta	avsl.	4 280	2 220	2 060	2 060		
59	* 9505 Sanering Nøste - Drammen	avsl.	15 190	540	14 650	2 060	6 390	6 200
60	* 9730 Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap/priv.	avsl.	48 860	14 400	34 460	4 260	4 360	12 450
61	9742 Sanering ledningsnett Tveita	avsl.			3 610		520	3 090
62	9747 Sanering Engersand	avsl.	15 000		15 000	0	6 000	9 000
63	9748 Skolejordet / Vivelstad	avsl.	1 000		1 000			1 000
64	Kanada	avsl.	0		0			
Avløp								
65	* 9100 Mindre anlegg avløp	løp.			19 720	4 930	4 930	4 930
66	* 9712 Sanering Reistadlia	avsl.	40 000	22 670	17 330	11 330	6 000	
67	* 9719 Lierkroa / Husebysletta	avsl.	7 780	4 690	3 090	3 090		
68	* 9505 Sanering Nøste - Drammen	avsl.	27 140	540	26 600	4 120	11 240	11 240
69	* 9739 Tiltak overvann Sjøstad	avsl.	4 250	540	3 710	3 710		
70	* 9734 Klimaendringer/brukerinteresser/vannkval	avsl.	35 230	13 140	22 090	30	2 270	6 390
71	9743 Kap.økning og mod. av pumpestasjoner på Lierskogen.	avsl.	3 000	500	2 500	2 500		
72	9742 Sanering ledningsnett Tveita	avsl.	6 500		6 500		500	6 000
73	9736 Sylling renseanlegg	avsl.	14 000	10 800	3 200	3 200		
74	9747 Sanering Engersand	avsl.	15 000		15 000	0	6 000	9 000
75	9748 Skolejordet / Vivelstad	avsl.	3 000		3 000			3 000
76	9744 Revidering av Temaplan avløp	avsl.	500		500	500		
Totalt selvkost				213 050	49 410	54 680	70 770	38 190
77	8999 Bruk av lån va			-213 050	-49 410	-54 680	-70 770	-38 190
Totalt selvkost				0	0	0	0	0

Totalt opptak av lån

Prosjekt	HP				
	15-18	2015	2016	2017	2018
Lån investering	-282 904	-214 905	-45 405	939	-23 533
Lån VA	-213 050	-49 410	-54 680	-70 770	-38 190
Totalt låneopptak	-495 954	-264 315	-100 085	-69 831	-61 723

Forklaring:

1. I kommunestyrebehandlingen av HP 2012-2015 ble prosjektet Ny Hegg skole vedtatt. Skolen ferdigstilles våren 2015 og skal være klar til skolestart august 2015. I flg. sak 22/2013 i Formannskapet økes kostnadsrammen på prosjektet fra 350 mill. til 368 mill. kr. En forventning om tilskudd og tippemidler gjør at det ikke er nødvendig å øke bevilgningen, men det må forskutteres 19,6 mill. kr i 2015 som forventes tilbakebetalt i 2017. Prisstigning ligger allerede inne i det valgte tilbudet, så det er ikke behov for å prisjustere prosjektrammen.
2. En rapport fra Rambøll viser at Egge og Oddevall skole ikke har tilfredsstillende ventilasjonsanlegg. På Egge skole er tilbyggets skjebne uviss, så denne tas ikke med i første omgang. Fra 2018 er det lagt inn midler til oppgradering av tilbygget, herunder også ny ventilasjon, samt generell rehabilitering. Arbeidet vil også innbefatte noe oppgradering av branncellebegrensede vegger i gamle skoledelen.
3. Se pkt. 2
4. Tilrettelegging for Miljøverkstedet i lokalene til Tranby skole foregår i to faser. Fase 1 som ble gjort i 2014 bestod i mindre tilrettelegginger og omgjøring. Fase 2 som er planlagt utført i 2015

- gjør større inngrep i eksisterende arealer. Arbeidene som er gjort i 2014 er forskuttert av anlegg og eiendom og skolen.
5. Det har blitt utført befarings/kontroll av skolens klatrestativ og lekeapparater, ved Miljø-consult AS, vurdert opp mot gjeldende regelverk for sikkerhet. Inspeksjonen konkluderer med mange ankepunkter. Lekeapparatene har en rekke feil og mangler som kan føre til alvorlige konsekvenser.
 6. Løpende bevilgning til utstyr, institusjonskjøkken videreføres som i tidligere handlingsprogram.
 7. I HP 2011-2014 ble det vedtatt å sette av midler til bygging av nytt sykehjem som erstatning for Frogner sykehjem. Etter at nytt romprogram ble vedtatt i Kommunestyret 5/2-13 har sykehjemmet nå en kostnadsramme på ca. 400 mill. En forventning om tilskudd gjør at bevilget ramme på ca. 285 mill. er tilstrekkelig. Det skal heller ikke være nødvendig med forskuttering, da tilskuddet vil komme til utbetaling ved ferdigstillelse.
 8. I Formannskapetets møte 28/8-2014 ble det vedtatt at inventar for nytt sykehjem godkjennes innenfor en ramme på 24 mill. kroner, og behandles som eget prosjekt parallelt med byggeprosjektet.
 9. I samme sak ble det vedtatt at velferdsteknologi i det nye sykehjemmet er en forutsetning og skal samsvare med de valg som foretas for kommunens øvrige helse- og omsorgstjenester. Det legges inn 4,0 mill. i 2015 med særskilt vekt på trygghetspakker for hjemmeboende og utprøving i institusjonene. I 2016 legges det også inn 4,0 mill. til innføringen av trygghetspakker for hjemmeboende og teknologi i institusjoner videreføres. Nytt sykehjem prioriteres i den utstrekning velferdsteknologi ikke er en del av konkurranseutsetting av innholdsdrift eller allerede er på plass i bygget etter kravspesifikasjon i anbudskonkurransen.
 10. Løpende bevilgning til Kommunedelplan idrett/friluftsliv videreføres som i tidligere økonomiplaner
 11. Rammen for anleggsinvesteringer knyttet til Kultur og fritid har stått relativt stille i mange år, først fra 2013 ble rammen økt noe for prisstigning. Anleggskostnadene har imidlertid økt enda mer, og anleggene som er planlagt/vedtatt i kommunal plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet vil vanskelig la seg gjennomføre uten økte rammer.
 12. Park og Idrett har delt en felles løpende investeringsbevilgning med Lier Drift og Kirken. I forbindelse med etableringen av Viva iks vil denne utgå fra kommunens investeringsbudsjett fra 1/1-2015, og Park og Idrett tildeles egen pott tilsvarende omtrent andelen av den større fellespotten.
 13. Tunnelen på gamle Drammensbanen mellom Gullaugkleivene og Haga/Røyken, må sikres mot at steiner raser fra taket. Undersøkelser ble foretatt på forsommeren 2014, og disse beregnet sikringsarbeidet til å kunne koste 1,7-2,3 mill. Det kan tenkes noe eksterne tilskuddsmidler til tiltaket, men nivået er usikkert.
 14. Heiahallen ble vedtatt delvis finansiert med forskuttering av tippemidler i 2013 som forventes tilbakebetalt i 2016.
 15. For Lierhallen er det også er gitt tilsagn om tippemidler til dette prosjektet, men disse kommer ikke til utbetaling før i 2015.
 16. Gjennom arbeidet med Kommunal plan for idrett, friluftsliv og fysisk aktivitet, vedtatt sommeren 2013, fremkom det et behov for oppgraderinger og videreutvikling av friområder og turstier. Lier kommune vokser, og krav og forventninger til standard er økende. I Kulturmeldingen, vedtatt i november samme år, er dette også et av kultursektorens sju satsningsområder. Det foreslåtte beløpet er ment å gå til en kvalitetsheving av de mest brukte friområdene.

17. Løpende bevilgning til kulturinvesteringer videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
18. For å øke tilgjengeligheten til bibliotekene, samt overgang til selvbetjent utlån i Lierbyen, er det behov for noe investeringsressurser til nødvendige bygningsarbeider, materialer og innkjøp av systemer for adgangskontroll og videoovervåking.
19. Løpende bevilgning til Kirkeinvesteringer videreføres som i tidligere handlingsprogram.
20. Løpende bevilgning til Kirkegårder videreføres som i tidligere handlingsprogram.
21. I 2014 ble det lagt inn 1 mill. kr til utvidelse av Frogner gravlund og i 2015 og 2016 er det lagt inn til sammen 8,0 mill.
22. Kirken har delt en felles løpende investeringsbevilgning med Lier Drift og Pif. I forbindelse med etableringen av Viva iks vil denne utgå fra kommunens investeringsbudsjett fra 1/1-2015, og Kirken tildeles egen pott tilsvarende omtrent andelen av den større fellespotten.
23. Endrede krav fra Fylkesmannen har ført til behov for nye løsninger i rør og rørstørrelse ved renseseparken, Sylling fyllplass, og prosjektet blir noe dyrere enn forventet. I tillegg til økte rørkostnader, fører det også med seg ekstra arbeid med innkjøring og arbeid med mer masser.
24. Løpende bevilgning til trafiksikkerhetstiltak
25. Lier kommune har forskuttert midler for Statens Vegvesen til gangvei mellom Lyngås og Nordal. Midlene skal tilbakebetales fra 2017.
26. Løpende bevilgning til faste dekker videreføres som i forrige handlingsprogram. Midlene benyttes til veier som trenger forsterkning i tillegg til asfaltering. Ren reasfaltering finansieres av vedlikeholdsmidler.
27. Løpende bevilgning til veg og gateløp videreføres som i forrige handlingsprogram.
28. Bevilgningen til sanering Reistadlia videreføres som vedtatt i Temaplan avløp.
29. Veistandarden i Reistadlia er dårlig etter lang ventetid på VA-prosjektet. Det er ønskelig å få ordnet alle veiene slik at hele feltet er oppgradert.
30. Det skal gjennomføres en va-sanering i området mot grensa til Drammen. Det ble gitt bevilgning til oppgradering av veisystemet i forbindelse med Hp 2009-2012, men prosjektet har blitt forskjøvet i tid til gjennomføring i 2016.
31. I følge vedtak i sak 32/2011 i Formannskapet, skal det utarbeides en plan for oppgradering av veilys til LED-lys i Lier kommune og det ble bevilget til sammen 17,0 mill. kr i Hp perioden 2012-2015. Pga. kapasitetsproblemer er prosjektet forsinket i forhold til opprinnelig plan og bevilgningen i 2015 avventes og statusrapport legges frem for politisk behandling.
32. Bevilgningen til utbedring av Søndre Eggevei og Baneveien videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
33. En rapport fra desember 2012 viser et utbedringsbehov på 10 mill. kr for de kommende år for bruer i Lier kommune. En årlig bevilgning på 1,0 mill. kr til bruutbedringer videreføres.
34. Løpende bevilgning til Mindre anlegg vei, videreføres som vedtatt i tidligere Handlingsprogram.
35. Gjenstående strekninger mellom Høvik til E-18 og fra E-18 til trafikkstasjonen inkl. gangvei på var i svært dårlig forfatning, og et eget prosjekt som vil ferdigstille Jensvollveien med gangvei i god stand for mange år var ønskelig. Det har blitt gjort store utbedringer på strekningen forbi Høvik skole. I 2015 står strekningen mellom Lierstranda og E-18 for tur.
36. I 2012 ble det gjennomført en matrikulering av umatrikulert offentlig veigrunn etter statlig krav. Under disse arbeidene kom det fram at mye av den kommunale veigrunnen ligger på private eiere. Spesielt i gamle utbyggingsområder ligger det små og større parseller på tidligere eiere. Dette er et viktig arbeid som bl.a. vil lette hverdagen ved drifting av veinettet når kommunen selv

- er eier. Prosjektet er i startfasen og ingen midler er brukt av tidligere bevilgning. Bevilgning 2015 kan flyttes til 2016.
37. Dette er et trafikksikkerhetstiltak og er oppført i prioriteringslista. Tiltaket er imidlertid så stort at det vil ta alle disse midlene over flere år for å få realisert. Kostnadsoverslaget tilsier et totalt investeringsbehov på 5,0 mill. kr, men fordeles over fire år.
 38. Veien har sterkt økende trafikk som følge av utbyggingen på Egge. Det er sterkt skrånende terreng og terrenget er i bevegelse. Geoteknisk konsulent har befart veien og rapport forventes ferdig med det første. Det bør også settes av midler til et forprosjekt for vurdering av ny tverrvei mellom Egge og Tranby. Før oppstart vil det legges frem egen sak vedr trafikkdempende tiltak.
 39. Drenering og utbedring tilsvarende arbeidet som ble utført i Eikseterveien. Veien har flere partier som er svært bløte og det er økende trafikk på veien hele året.
 40. På grunn av Ticon sin utbygging på Engersand, forseres VA prosjektet i forhold til framdrift satt opp i Temaplan avløp, dermed må også midler til utbedring av den delen av veien som ikke kan belastes VA prosjektet settes av.
 41. Løpende bevilgning til maskiner og kjøretøy utgår i forbindelse med etableringen av Viva iks
 42. Løpende bevilgning til kartverk videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
 43. Løpende bevilgning til utsyr, planseksjonen videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
 44. Løpende bevilgning til IKT handlingsplanen videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram. Fra 2017 økes beløpet med 1,0 mill. for også å ivareta velferdsteknologi
 45. Dette er midler til akutte/uforutsette hendelser og mindre investeringstiltak som ikke er satt opp som egne poster i investeringstabellen. I henhold til tilstandsanalyse bygg ble det vedtatt i Formannskapetets sak 9/2011 at Rådmannen fremmer plan for tilstrekkelig systematisk vedlikehold av kommunens bygningsmasse, samt å ta inn det rapporterte vedlikeholds- etterslepet og hindre en økning. De foreslåtte bevilgningene gjenspeiler prosjekter beskrevet i tilstandsrapporten.
 46. Det er tidligere lagt inn midler til Enøk tiltak tom 2015. Rapportene som ble utarbeidet har vist tiltak som gir gode energieffekter. Mange av tiltakene som er beskrevet i rapportene er gjennomført. Dette er de tiltakene som er mest lønnsomme. Det er imidlertid fortsatt igjen tiltak som bør vurderes ut fra lønnsomhet. Det foreslås nå å avvente ytterligere bevilgninger til utredning av kost/nytte er foretatt.
 47. El tavlene i Rådhuset er gamle og må oppgraderes til dagens standard for å holde sikkerheten i det elektriske anlegget.
 48. Investeringsramme til kjøp, eller bygging av boliger som ledd i gjennomføringen av boligpolitisk strategi. Før midlene tas i bruk, legges det frem en sak til politisk behandling forslag til plan over disponering av midlene.
 49. Det settes av midler om eventuelle tomtkjøp skulle bli aktuelt.
 50. I forbindelse med at kommunen er selvassurandør på noen områder og ved spesielle uforutsette hendelser, er det fra tid til annen behov for en ressurspott da kostnadene gjerne er av en viss størrelse som det kan være utfordrende å finne midler til når de oppstår.
 51. Egenkapitalinskudd til KLP. Eierkommunene skyter årlig inn et egenkapitaltilskudd. Innskuddet kan ikke lånefinansieres og må dekkes med overføring fra driftsbudsjettet.
 52. Fra 2014 skulle merverdiavgiften fra investeringer inntektsføres i investeringsregnskapet.
 53. I Hp-2014-2017 ble det lagt inn en forventning om salg av eiendommer tilsvarende 25 mill. på bakgrunn av tidligere vedtak. Det er ikke realistisk å forvente muligheter for å avhende

bygningssmasse før senere i perioden. Beløpets størrelse er også usikkert og er avhengig av hvilke eiendommer som kan selges og på hvilken måte

54. Planlagt låneopptak.
55. Overføringer fra driftsregnskapet, egenfinansiering av investeringer.
56. Løpende bevilgning til mindre anlegg vann videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
57. Bevilgningen til sanering Reistadlia videreføres som vedtatt i Temaplan avløp, men pga. midlertidige kapasitetsproblemer har prosjektet blitt forskjøvet. I melding til Formannskapet i møte 5/6-2014 ble det gjort rede for at prosjektet har større ressursbehov enn vedtatt. Bevilgningen skal dekke opp for nytt høydebasseng øverst i Reistadlia og kostnader på prosjektering, prosjektledelse/byggeledelse. Bevilgningen til Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap reduseres tilsvarende
58. Bevilgningen til sanering av området ved Lierkroa/Husebysletta videreføres som vedtatt i Temaplan avløp, men pga. midlertidige kapasitetsproblemer er prosjektet noe forsinket i forhold til opprinnelig plan.
59. Bevilgningen til sanering av området Nøste-Drammen videreføres i 2016 som vedtatt i Temaplan avløp, men forskyves noe i forhold til tidligere plan.
60. Bevilgningen til Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap etc. er redusert og disponeres til andre prosjekter (bla Reistadlia, Engersand) slik at rammene for Temaplan avløp overholdes.
61. Oppgradering av ledningsanlegget ble lagt inn ved forrige revisjon av Temaplan avløp. Det er utarbeidet et nytt forprosjekt og kostnaden er justert ut fra dette.
62. På grunn av Ticon sin utbygging på Engersand, forseser VA prosjektet i forhold til framdrift satt opp i Temaplan avløp. Rammen til Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap reduseres slik at total rammene for Temaplan avløp overholdes.
63. Skolejordet/Vivelstad legges inn i 2018 som vedtatt i Temaplan avløp.
64. I gjeldende Temaplan avløp, ble tilknytting av Kanadaområdet til offentlig vann og avløpsnett vurdert og forkastet. Det har kommet nye opplysninger til som gjør at det er aktuelt å ta prosjektet inn ved rullering av planen høsten 2015, eller utenom Temaplan avløp. Begge alternativer med igangsetting tidligst fra 2016. I miljøutvalgets møte i oktober skal saken behandles på nytt. Kostnadene er store og usikre og det er i skrivende stund ikke lagt inn beløp i investeringsbudsjettet. En større del av kostnadene kommer på vannområde, men når prosjektet legges inn vil det utløse store kostnader også på avløpsområdet. Skulle dette prosjektet komme til utførelse, må andre planlagte vann og avløpsprosjekter skyves en del ut i tid.
65. Løpende bevilgning til mindre anlegg avløp videreføres som vedtatt i tidligere handlingsprogram.
66. Se pkt. 56
67. Se pkt. 57
68. Se pkt. 58
69. I henhold til Temaplan avløp skal overvann fjernes fra spillvann i nedslagsfeltet til Sjøstad renseanlegg i 2015.
70. Bevilgningen til Klimaendringer/brukerinteresser/vannkval er redusert og disponeres til andre prosjekter (bla Reistadlia, Engersand) slik at rammene for Temaplan avløp overholdes.
71. Ny utredning viser for liten kapasitet i forhold til planlagt utbygging i området. Stasjonene må oppgraderes før planlagt utbygging kan gjennomføres.
72. Oppgradering av ledningsanlegget ble lagt inn ved forrige revisjon av Temaplan avløp.
73. I forbindelsen med byggentreprise har det kommet på høyere kostnader enn forventet. Begge takene på både Sylling og Sjøstad hadde lekkasjer, og for å få et bygg som skal holde i mange år

var det riktig å bytte disse. Det samme gjelder for vinduer der råte ble avdekket. Prosjektet har vært mye mer krevende enn forutsatt, så også behovet for bistand fra konsulenter har blitt en del høyere.

74. Se pkt. 62

75. Se pkt. 62

76. Forrige revisjon av Temaplanen ble gjennomført i 2009 / 2010. Planen bør revideres ut fra nye forutsetninger.

77. Planlagt låneopptak på selvkostområdene

Vedlegg til investeringene

- Oversikt over endringene fra vedtatt investeringsplan i HP 14-117 (vedlegg 2)

Regjeringens forslag til statsbudsjett 2015

Fra regjeringens budsjettforslag for 2014 kan følgende nevnes:

Kommuneøkonomi

- Vekst i samlede inntekter 6,2 mrd. Kr
- Vekst i frie inntekter 4,4 mrd. kr (kommunene 3,9, Fylkeskommunene 0,5)
- Anslått pris- og kostnadsvekst gir en deflator på 3,0 % med en lønnsvekst 3,3 %.

Inntektssystemet

- Div. justeringer i forhold til tidligere års vedtak og helårseffekter
- Vekst grense satt ned til 1,6 % (gj.snittlig årlig befolkningsvekst siste 3 år)
- Kommunal medfinansiering av spesialisthelsetjenesten avvikles
- Egenandelen for tilskudd ressurskrevende tjenester økes med 37 000 kr. utover lønnsvekst.
- Økt egenandel til statlige institusjoner barnevern
- Økt makspris barnehager og innføring av moderasjonsordning

Omsorg og Helse

- Økning i tilskuddsordninger heldøgnsbemannede omsorgsplasser og dagaktivitetstilbud eldre
- Intensjon om rettighetsfesting av Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)
- Økning i frie inntekter til Helsestasjons- og skolehelsetjeneste
- Økning i frie inntekter til rus og psykisk helse
- Tilskuddet til utleieboliger økes

Barnehage og skole

- Videreutdanning for lærere
- Kompetanseheving for barnehageansatt
- Bedre sosial profil på foreldrebetalingen i barnehagen
- Rentekompensasjonsordningen for skole- og svømmeanlegg

Andre områder

- Gjennomføring av lokaldemokratiundersøkelse
- Kommunereformen - ingen nye signaler
- Ny tilskuddsordning for klimatilpassing i kommunene

Samferdsel

Det er satt av midler til:

- Midler til planlegging Riksvei 23 Linnes – kryss med E18
- Midler til å videreføre arbeidet med å øke kapasiteten for godstrafikken til og fra Holmen i Drammen
- Det er satt av midler til utbedringer av Fosskolltunnelen E 18.

Regjeringens forslag til statsbudsjett er hensyntatt i rådmannens beslutningsgrunnlag.

Vedlegg 1 – Sentral budsjettering

Den sentrale budsjetteringen er kommentert under økonomikapittelet. Tabellen avviker fra de øvrige økonomitabellene. Venstre side av tabellen viser det faktiske budsjettet, mens høyre side viser endringene fra året før.

	Budsjett HP 12-15				Endringer fra året før				
	2015	2016	2017	2 018	2015	2016	2017	2018	Totalt
700 Fellesområdet									
Skatt og rammetilskudd									
Skatteinntekter	-741 944	-741 944	-741 944	-741 944	-34 686	0	0	0	-34 686
Rammeoverføring fra staten (just KS vedtak)	-517 682	-517 682	-517 682	-517 682	-17 919	0	0	0	-17 919
Tilskudd									
Integreringstilskudd	-17 710	-17 710	-17 710	-17 710	0	0	0	0	0
Lønn									
Pensjonsinnskudd/premieavvik	-19 724	-19 724	-19 724	-19 724	-5 109	0	0	0	-5 109
Amortisering premieavvik	11 769	11 769	11 769	11 769	205	0	0	0	205
Avsetning pensjon	11 588	11 588	11 588	11 588	6 604	0	0	0	6 604
Lønnsreserve (Avsatt til lønnsoppgjør 2015)	15 910	15 910	15 910	15 910	-10 590	0	0	0	-10 590
					0	0	0	0	0
Rente- og avdrag									
Renteutgifter, låneomkostninger	63 138	62 645	63 167	63 852	4 367	-493	522	685	5 081
Avdragsutgifter	72 350	83 421	86 602	92 922	12 538	11 071	3 181	6 320	33 110
Renteinntekter	-7 000	-7 000	-7 000	-7 000	0	0	0	0	0
Rentekomp. sykehjem/omsorgsbol.	-2 026	-1 993	-1 959	-1 926	9	33	34	33	109
Rentekomp. skolebygg	-1 865	-1 699	-1 534	-1 368	1	166	165	166	498
Rentekomp. Kirkebygg	-331	-323	-309	-292	-103	8	14	17	-64
Renteinntekter, Lier Everk	-2 100	-2 100	-2 100	-2 100	0	0	0	0	0
Renteinntekter, Lier boligselskap	-480	-480	-480	-480	0	0	0	0	0
Renteinntekter RFD	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Inv., tilskudd Reform 97	-1 417	-1 390	-802	-802	25	27	588	0	640
Tjenestekjøp									
Drammen brann og feievesen	16 198	16 198	16 317	17 494	1 692	0	119	1 177	2 988
Oljevern/vern for akutt forurensing	53	53	53	53	0	0	0	0	0
Viva - veidrift	15 500	15 500	15 500	15 500	15 500	0	0	0	15 500
Vann og avløp									
Inntekter VIVA Kapitalkost Vann	-8 660	-9 811	-10 884	-10 884	-8 660	-1 151	-1 073	0	-10 884
Inntekter VIVA Kapitalkost Avløp	-19 064	-19 989	-22 196	-22 197	-19 064	-925	-2 207	-1	-22 197
Årsavgifter vann					26 701	0	0	0	26 701
Engangsavgifter (tilknytningsavgifter m.v.) vann					695	0	0	0	695
Bruk av fond vann					1 715	0	0	0	1 715
Årsavgifter Avløp					35 662	0	0	0	35 662
Engangsavgifter (tilknytningsavgifter m.v.) Avløp					722	0	0	0	722
Bruk av bundne fond Avløp					-1 746	0	0	0	-1 746
Utbytte									
Utbytte fra selskaper	-10 500	-10 500	-10 500	-10 500	0	0	0	0	0
Annet									
KS Miljøutvalget – informasjonstiltak	200	200	200	200	0	0	0	0	0
Struktur (eks. skole/omeosg) inkl. inntektsøkning		-6 000	-6 000	-6 000	0	-6 000	0	0	-6 000
Netto driftsresultat									
Overføring til investering	10 000	10 000	15 000	15 000	-5 000	0	5 000	0	0
Disposisjonsfond Just KS vedtak	16 878	14 503	15 191	13 843	7 091	-2 375	688	-1 348	4 056
Sum 700 fellesområdet	-1 116 919	-1 116 558	-1 109 527	-1 102 478	10 650	361	7 031	7 049	25 091
702 Overføring til kirke	11 977	11 977	11 977	11 977	161	0	0	0	161
701 Mva fra investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totalt sentral budsjettering	-1 104 942	-1 104 581	-1 097 550	-1 090 501	10 811	361	7 031	7 049	25 252

* Det avsettes totalt av 64,8 mill. kr til disposisjonsfond i handlingsprogramperioden. Disposisjonsfondet vil i utgangen av perioden utgjøre 109 mill. kr hvorav 95,5 mill. kr ikke har bindinger.

Vedlegg 2 - Vedtatte investeringer HP 2014-2017 med endringer

Det er lagt inn prisjustering på prosjektene. Periodeforskyvninger og nye prosjekter er med rød skrift.

Investeringsprosjekter uten selvkostområdene

Tall i 1000 kr.

Prosjekt	Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 15-18	2015	2016	2017	2018
Skolebygg							
8503 Hegg skole (inkl. mva, forsk spillemidler og andre tilskudd)	avsl. 350 000	262 500	87 500	107 100		-19 600	
xxxx Egge skole. Ventilasjonsanlegg	avsl. 12 500		12 500	4 000			8 500
xxxx Oddevall skole. Ventilasjonsanlegg	avsl. 7 500		7 500	7 500			
xxxx Tranby skole. Tilrettelegge for miljøverksted	avsl. 3 700		3 700	3 700			
xxxx Lekeapparater Egge skole	avsl.		1 000	500	500		
Sykehjem							
9450 Utstyr institusjonskjøkken	løp.		890	220	220	220	230
Prisstigning			30	10	10	10	
9486 Erstatning for Frogner	avsl. 281 340	264 990	16 350	16 350			
Prisstigning			490	490			
Justering 9486 Erst.Frogner, økt areal KS 050213.	avsl.		67 000		67 000		
Statlige investeringstilskudd ertstatning for Frogner sykehjem	avsl.		-67 000		-67 000		
Justering ihht sak 44/2014 i FS, inventar	avsl. 24 000		24 000	12 000	12 000		
Diverse Omsorg							
xxxx lhht sak 44/2014 i FS, velferdsteknologi	avsl. 8 000		8 000	4 000	4 000		
Idrett/friluftsliv							
8410 Kommunedelplan idrett/friluftsliv	løp.		2 180	540	540	540	560
Prisstigning			60	20	20	20	
xxxx Økt ramme for anleggsinvesteringer	løp.		2 000	500	500	500	500
xxxx Egen ramme for maskininvesteringer	løp.		3 200	800	800	800	800
KS Maskinpark – park/idrett			-1 200	-300	-300	-300	-300
xxxx Sikring av tunnel på turvei	avsl. 1 600		1 600			800	800
8501 Heiahall Inkl. mva og forsk. Tippemidler	avsl. 37 290	47 290	-10 000		-10 000		
9489 Forskuttering av tippemidler Lierhallen	avsl. 0	3 000	-3 000	-3 000			
9495 Oppgradering/videreutvikling friområder/turstier	løp.		2 020	500	500	500	520
Prisstigning			60	20	20	20	
Kultur							
8437 Kulturinvesteringer	løp.		2 180	540	540	540	560
Prisstigning			60	20	20	20	
xxxx Utskifting, oppgraderinger/ombygginger Biblioteket	avsl. 300		300	300			
Kirke/gravlunder							
8409 Kirkeinvesteringer	løp.		10 560	2 620	2 620	2 620	2 700
KS Kirkeinvesteringer			2 000	500	500	500	500
Prisstigning			240	80	80	80	
8438 Kirkegårder	løp.		3 510	870	870	870	900
Prisstigning			90	30	30	30	
Frogner gravlund	avsl. 8 000		8 000	4 000	4 000		
xxxx Maskinpark kirken	løp.		3 280	820	820	820	820
KS Maskinpark kirken			-3 280	-820	-820	-820	-820
Avfall							
9146 Sylling Fyllplass. Tilleggsfinansiering	avsl. 4 800	4 000	800	800			
Trafikksikkerhet							
9254 Trafikksikringstiltak	løp.		6 330	1 570	1 570	1 570	1 620
Prisstigning			150	50	50	50	
Justering 9254			-400	-400			

Prosjekt	Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 14-17	2015	2016	2017	2018
Veg							
9509 Refusjon fra St. vv for Nordal	avsl.	-8 100	-8 100			-8 100	
9253 Fast dekke løpende investering	løp.		6 570	1 630	1 630	1 630	1 680
<i>Prisstigning</i>			150	50	50	50	
9290 Veg og gatelys	løp.		2 180	540	540	540	560
<i>Prisstigning</i>			60	20	20	20	
9504 Sanering Reistadlia	avsl.	2 410	110	2 300	2 300		
<i>Prisstigning</i>			70	70			
Reistadlia, veistrekninger som ikke berøres av VA-prosjektet	avsl.	3 000	3 000	1 500	1 500		
9508 Sanering Nøste Oppgradering vei	avsl.	1 800	0	1 800	1 800		
<i>Prisstigning</i>			50	50			
9305 Veily sopp gradering	avsl.	18 170	8 360	9 810	5 450	4 360	
<i>Prisstigning</i>			290	160	130		
Veily sopp gradering forskyvning			0	-5 610		5 610	
9309 Utbedring S.Eggevei og Baneveien	avsl.	10 940	5 660	5 280	1 310	1 310	1 310
<i>Prisstigning</i>			120	40	40	40	
9511 Utbedring av bruer ihht rapport av desember 2012	avsl.	5 030	1 000	4 030	1 000	1 000	1 000
<i>Prisstigning</i>			90	30	30	30	
9273 Mindre anlegg vei	løp.	4 390	4 390	1 090	1 090	1 090	1 120
<i>Prisstigning</i>			90	30	30	30	
9512 Jensvollveien, masseutskifting og drenering	avsl.	3 000	1 500	1 500	1 500		
<i>Prisstigning</i>			50	50			
9319 Oppryddingsprosjekt i forhold til grenser / eier	avsl.	1 260	630	630	630		
<i>Prisstigning</i>			20	20			
Oppryddingsprosjekt i forhold til grenser / eier forskyvning			0	-650	650		
xxxx Eikseterveien mellom Vestsidveien og Sognaveien	avsl.	5 000	5 000	1 250	1 250	1 250	1 250
xxxx Grøttegata, oppgradering	avsl.	4 000	4 000	2 000	2 000		
xxxx Årkvislaveien, oppgradering	avsl.	4 000	4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
xxxx Sanering Engersand	avsl.	2 000	2 000	1 000	1 000		
Felles maskinpark							
9530 Maskiner og kjøretøy	løp.		9 420	3 140	3 140	3 140	0
Felles maskinpark utgår ifbm Viva se innspill Pif	løp.		-9 420	-3 140	-3 140	-3 140	0
Kart og oppmåling							
9520 Kartverk	løp.		1 590	395	395	395	405
<i>Prisstigning</i>			30	10	10	10	
9522 Utstyr planseksjon	løp.		420	105	105	105	105
IKT-tjenester							
8200 IKT handlingsplanen	løp.		17 450	4 330	4 330	4 330	4 460
<i>Prisstigning</i>			390	130	130	130	
Økning i forhold til velferdsteknologi			2 000			1 000	1 000
Bygg felles							
9303 Oppgradering ihht tilstandsanalyse og tiltaksplan	løp.		65 000	16 130	16 130	16 130	16 610
<i>Prisstigning</i>			1 440	480	480	480	
9238 Enøk-tiltak iht utredninger (ikke videreført i påvente av nærm	avsl.	11 020	9 490	1 530	1 530		
<i>Prisstigning</i>			50	50			
Administrasjonslokaler							
9244 Rådhuset - Oppgradere undertavler	avsl.	2 090	0	2 090	2 090		
<i>Prisstigning</i>			60	60			
Annet							
9951 Boligpolitiske virkemidler	løp.	31 150	10 230	20 920	5 230	5 230	5 230
xxxx Tomtekjøp (avsetning)	avsl.		50 000	50 000			
xxxx Sikkerhetsavsetning (kommunen er selvasurandør)			4 000	1 000	1 000	1 000	1 000
8004 Egenkapital KLP	løp.		11 660	2 915	2 915	2 915	2 915
Totalt			420 710	264 645	71 445	27 015	57 605
9997 M va inntekt (regelendring fra 2014)			-62 806	-39 740	-11 040	-2 954	-9 072
9997 KS vedtak - Salg virksomheter (forskyvning)			-25 000		-5 000	-10 000	-10 000
9997 Bruk av lån			-282 904	-214 905	-45 405	939	-23 533
9997 Overføring fra drift			-50 000	-10 000	-10 000	-15 000	-15 000
Totalt			0	0	0	0	0

Investeringsprosjekter selvkostområdene

Tall i 1000 kr.

Utvalg / Område / Prosjekt	Bev. Totalt	Bev. Tidl.	HP 15-18	2015	2016	2017	2018
Vann							
* 9000 Mindre anlegg vann			9 670	2 400	2 400	2 400	2 470
<i>Prisstigning</i>			210	70	70	70	
* 9712 Sanering Reistadlia	19 280	10 280	9 000	5 000	4 000		
<i>Prisstigning</i>			150	150			
* 9719 Lierkroa / Husebysletta	4 220	2 220	2 000	2 000			
<i>Prisstigning</i>			60	60			
* 9505 Sanering Nøste - Drammen	14 940	540	14 400	2 000	6 200	6 200	
<i>Prisstigning</i>			250	60	190		
* 9730 Hovedplan vann, lekkasjetap/beredskap/priv.	63 400	14 400	49 000	8 830	11 850	14 930	13 390
<i>Prisstigning</i>			1 070	260	360	450	
Disponeres til andre prosjekter	-15 610		-15 610	-4 830	-7 850	-2 930	
9742 Sanering ledningsnett Tveita			3 500		500	3 000	
<i>Prisstigning</i>			110		20	90	
Sanering Engersand	15 000		15 000	6 000	9 000		
KS engersand Vann			0	-6 000	-3 000	9 000	
Skolejordet / Vivelstad	1 000		1 000				1 000
Kanada	0		0				
Avløp							
* 9100 Mindre anlegg avløp			19 160	4 790	4 790	4 790	4 790
<i>Prisstigning</i>			560	140	140	140	140
* 9712 Sanering Reistadlia	39 670	22 670	17 000	11 000	6 000		
<i>Prisstigning</i>			330	330			
* 9719 Lierkroa / Husebysletta	7 690	4 690	3 000	3 000			
<i>Prisstigning</i>			90	90			
* 9505 Sanering Nøste - Drammen	26 360	540	25 820	4 000	10 910	10 910	
<i>Prisstigning</i>			780	120	330	330	
* 9739 Tiltak overvann Sjøstad	4 140	540	3 600	3 600			
<i>Prisstigning</i>			110	110			
* 9734 Klimaendringer/brukerinteresser/vannkval	49 730	13 140	36 590	1 100	9 090	13 000	13 400
<i>Prisstigning</i>			690	30	270	390	
Disponeres til andre prosjekter			-15 190	-1 100	-7 090	-7 000	
9743 Kap.økning og mod. av pumpestasjoner på Lierskogen.	3 000	500	2 500	2 500			
9742 Sanering ledningsnett Tveita	6 500		6 500		500	6 000	
9736 Sylling renseanlegg	14 000	10 800	3 200	3 200			
xxxx Sanering Engersand	15 000		15 000	6 000	9 000		
KS engersand Avløp			0	-6 000	-3 000	9 000	
xxxx Skolejordet / Vivelstad	3 000		3 000				3 000
9744 Revidering av Temaplan avløp	500		500	500			
Totalt selvkost			213 050	49 410	54 680	70 770	38 190
8999 Bruk av lån			-213 050	-49 410	-54 680	-70 770	-38 190
Totalt selvkost			0	0	0	0	0

Vedlegg 3 – Handlingsrommet

Det er krevende ut fra dokumentet å se hvilket reelt handlingsrom man har for omprioriteringer. Dette ønsker rådmannen å synliggjøre for å gi politikerne valgmulighet ved å synliggjøre elementer man kan justere.

Reduksjon av rammene på tjenesteområdene

Dersom man velger å kutte i rammene til tjenesteområdene vil dette kunne brukes innenfor andre tjenesteområder eller til finanskostnader. Det ligger allerede inne forutsetning om reduksjoner i rammene for perioden, dette vil komme på toppen av disse kuttene.

Tall i hele tusen	2015	2016	2017	2018
Nettorammer på tjenesteområdene	1 084 378	1 084 017	1 077 286	1 070 287
1% ytterligere reduksjon utgør	10 844	10 840	10 773	10 703
Netto driftsresultat	38 982	36 603	41 924	40 456
Netto driftsresultat	2,6 %	2,5 %	2,8 %	2,7 %

Avdragsprofilen

Ved å justere avdrag på lånene til minimum kan det frigjøres midler til bruk i driften. Det være seg innenfor tjenesteområdene eller til finanskostnader. Konsekvensen er at økonomien i kommunen på sikt vil bli mer presset ved at fremtidige avdrag og renter øker.

Tall i hele tusen	2015	2016	2017	2018
Avdrag i Handlingsprogrammet	72 350	83 421	86 602	92 922
Minimumsavdrag	46 606	59 020	64 806	66 998
Differanse	25 744	24 401	21 796	25 924

Avdragene er redusert med 15 mill. kr i salderingen (10 mill. kr i 2018). Minimumsavdraget er hva kommunen minimum må betale etter kommuneloven.

Reduksjon netto driftsresultat

Det er mål om et netto driftsresultat over tid på minst 2.

Netto driftsresultat i perioden:

Tall i hele tusen	2015	2016	2017	2018
Overføring til investeringer	10 000	10 000	15 000	15 000
Avsetninger til disposisjonsfond	18 138	15 763	16 151	14 753
Netto driftsresultat	28 138	25 763	31 151	29 753
Netto driftsresultat i % av inntekter	1,9 %	1,7 %	2,1 %	2,0 %

Å fjerne handlingsrommet er å redusere netto driftsresultat til 0. Konsekvensen er at vi ikke får sette av midler til disposisjonsfondet og vi må lånefinansiere investeringene. Dette er også strykingsmulighetene ved at kommunen overforbruker i forhold til budsjett.

Reduserte overføringer til investeringer

Konsekvensen av å bruke egenkapitalen vi skulle brukt på investeringer til drift er ytterligere låneopptak som medfører høyere renter og avdrag. I rådmannens beslutningsgrunnlag er overføringene redusert med 5 mill. kr i 2016 og 2017 (Dette for å styrke disposisjonsfondet).

Tall i hele tusen	2015	2016	2017	2018
Investeringer eks. Selvkostområdene	265 265	72 065	27 635	58 225
Egenfinansiering av investeringer	10 000	10 000	15 000	15 000
Sum	3,8 %	13,9 %	54,3 %	25,8 %

Inntekspotensialet fra eiendomsskatt

I 2014 hadde 341 kommuner innført eiendomsskatt. Den generelle skattesatsen skal ligge mellom 2 og 7 promille av taksten på eiendommen. Den gjennomsnittlige generelle skattesatsen er i 2014 på 5,8 promille. Eiendomsskatt skal det første året innføres med 2 promille og kan økes med inntil 2 promille i året opp til 7 promille av verdi på eiendommene. Lier kommune har ikke utført noen grundig analyse av inntektsgrunnlaget. Kommunen har stor valgfrihet ved fastsettelse av verdiberegningsmetode.

Det er ikke anledning til å innføre eiendomsskatt på landbrukseiendommer.

Landbrukseiendommer er derfor holdt utenfor i beregningen. I oversikten under er boligverdier, befolkningstall og dekningsgraden på arbeidsplasser er lagt til grunn for rådmannens anslag. Beregningen vises avrundet til hele millioner.

Tall i hele tusen	2015	2016	2017	2018
Bruk Verker/bruk/næring	10 000	20 000	30 000	35 000
Boliger og fritidseiendommer	28 000	58 000	88 000	105 000
Sum	38 000	78 000	118 000	140 000

I oversikten over har rådmannen lagt til grunn en forsiktig verdivurdering. Kommunens inntekter er beregnet ut fra at en bolig på 120 m² i gjennomsnitt får en eiendomsskatt på 2 200 kroner i 2015 og 7 700 kroner i 2018. Både kommunal inntekt og skatt pr eiendom er beregnet i nominelle priser, dvs. eks. prisstigning. Det er anledning til å differensiere eiendomsskattesatser på verker/bruk/næring og boliger.

Redusert avsetning til disposisjonsfondet

Konsekvensene av ikke å sette av midler til disposisjonsfondet er mindre handlingsrom når uforutsette ting skjer i kommuneøkonomien. Det kan eksempelvis være høyere rente i perioden enn vi har budsjettert. Anbefalt størrelse på disposisjonsfondet er 3 % av inntektene.

Ved utgangen av 2014 vil Lier ha et disposisjonsfond på rundt 44 mill. kr. En stor del av fondet er koblet til konkrete formål, bla utgjør avsetninger for å ivareta forpliktelsens ved over- og underskuddsordningen på 9,3 mill. kr Av fondet er det 30,7 mill. kr som ikke er knyttet til konkrete formål.

Tall i hele tusen	2014	2015	2016	2017	2018
Avsetning til disposisjonsfond		18 138	15 763	16 151	14 753
Disposisjonsfond totalt	44 583	62 721	78 484	94 635	109 388
I % av inntekter	3,0 %	4,2 %	5,3 %	6,4 %	7,4 %
Disposisjonsfond uten bindinger	30 745	48 883	64 646	80 797	95 550
I % av inntekter	2,1 %	3,3 %	4,4 %	5,4 %	6,4 %

Vedlegg 4 - Oversikt over avgifter, gebyrer og egenbetalinger

Noen av prisene styres av forskrifter og kan endre seg etter at handlingsprogrammet er trykket. Se Lier kommunes nettsider for de siste oppdaterte prisene. *Prisene er justert for endringer iht. vedtaket og forskrifter (markert med rød skrift).*

Type	Betalingssatser 2014	Betalingssatser 2015
1. Heldagsbarnehage	Satser pr måned	Satser pr måned
Inntektskategori:		
0 – 213113*	kr 722,-	kr 744,-
213114 – 340980*	kr 1 203,-	kr 1 240,-
340981– og over*	kr 2 405,-	kr 2 480,-
Kostpenger**	kr 250,-	kr 260,-
Gebyr deltidsplass	kr 100,-	kr 105,-
Dagplass**	kr 185,-	kr 190,-
*Iht. fastsatte kriterier		
**Justeringen trer i kraft fra 01.02 aktuelt år pga. forskuddsbetaling		
Betaling 11 måneder pr. år.		
2. Skolefritidsordning for elever fra 1. - 7. trinn	Priser pr. mnd	Priser pr. mnd
Kost - full plass	kr 190,-	kr 195,-
1 dag	kr 585,-	kr 605,-
2 dager	kr 1 175,-	kr 1 210,-
3 dager	kr 1 760,-	kr 1 815,-
4 dager	kr 2 350,-	kr 2 420,-
5 dager	kr 2 530,-	kr 2 605,-
Før skoletid	kr 655,-	kr 675,-
Etter skoletid	kr 2 220,-	kr 2 285,-
Dagsats	kr 185,-	kr 190,-
3. Hjemmehjelp for eldre og uføre	Makspris pr. mnd.	Makspris pr. mnd.
Under 1G	kr 0,-	kr 0,-
1G – 2G	kr 180,-	kr 186,-
2G - 3G	kr 905,-	kr 930,-
3G - 4G	kr 1 355,-	kr 1 395,-
4G - 5G	kr 2 110,-	kr 2 175,-
5G - 6G	kr 2 715,-	kr 2 795,-
6G - 7G	kr 3 315,-	kr 3 415,-
7G - 8G	kr 3 620,-	kr 3 730,-
8G -	kr 4 225,-	kr 4 350,-
Timespris beregnes til selvkost (Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester). Selvkost er gjennomsnittlig timelønn inkl. sosiale utg. + administrasjonsutgifter (10 % av lønnskost). Selvkost er beregnet til 317 kr. timen	Timesats: kr 305,-	Timesats: kr 314,-

Type	Betalingssatser 2014	Betalingssatser 2015
4. Trygghetsalarmer, månedsleie	Pris leie pr. mnd:	Pris leie pr. mnd:
Under 1 G	kr 0,-	kr 0,-
1-2 G	kr 106,-	kr 110,-
2-3 G	kr 315,-	kr 325,-
Over 3 G	kr 340,-	kr 350,-
5. Korttidsopp. unntatt avlastning		
Forskrift om vederlag for opphold i institusjon m.v., per døgn Prisene endrer seg iht. endringer i forskriften	kr 142,-	kr 147,-
Ved korttidsopphold mer enn 60 døgn i løpet av et kalenderår gjelder satsene for langtidsopphold. Pr. dag/nattopphold	kr 74,-	kr 77,-
Lier kommune følger statens maksimale satser, og endrer satsene i henhold til gjeldende regelverket.		
6. Institusjon – langtidsopphold		
Følger nå rammen i Sosialdepartementets forskrifter jfr. rundskriv I- 47/98		
Fribeløp	kr 7 250,-	kr 7 500,-
For inntekt 1G	75 %	75 %
For overskytende inntekt	85 %	85 %
Beboer som, uten selv å ønske det, legges på dobbeltrom skal ved beregningen tilstås et fribeløp på kroner 35 000 pr. år.		
Lier kommune tar statens maksimale satser, og følger endringer i regelverket.		
7. Kjøring til/fra Lier arbeidssenter		
Egenandel taxi kjøring etter kontrakt	kr 52,-	kr 54,-
8. Fellesutgifter i boliger på Liertun og Nøstehagen		
Egenbetaling for fellesutgifter pr. mnd	kr 440,-	kr 455,-
9. Kjøkkendrift		
Middagsmat til eldre og uføre		
Pr. porsjon middag	kr 58,-	kr 59,-
Pr. porsjon dessert	kr 13,-	kr 14,-
Full kost for boliger med service fra kommunen	kr 3 255,-	kr 3 355,-
Kantinene	Egne lister øker med 3,3%	Egne lister øker med 3,0%
10. Vaksinasjon for reise til utlandet		
Vaksine voksne (utgiftsdekning kommer i tillegg)	kr 260,-	kr 270,-
Vaksine barn (utgiftsdekning kommer i tillegg)	kr 130,-	kr 135,-
Oppfølging	kr 130,-	kr 135,-
Malariaresept pr. familie	kr 260,-	kr 270,-
Ny helsebok/helsekort	kr 130,-	kr 135,-

Type	Betalingssatser 2014	Betalingssatser 2015
11. Norskkurs - Voksenopplæring		
<u>Priser for bedrifter</u>		
Undervisningsmateriell per person	kr 515,-	kr 530,-
Lærerutgifter per time for en hel gruppe	kr 825,-	kr 850,-
<u>Interne kurs hvor deltakeren betaler selv</u>		
Pr. time dagtid	kr 41,-	kr 42,-
Pr. time kveldstid	kr 62,-	kr 64,-
12. Kunnskapsprøve for å åpne spisested		
Fastsett i "Forskrift om etablererprøve for styrer av		
Etablererprøve for serveringsvirksomhet	kr 400,-	kr 400,-
13. Gebyr for salg og skjenking av alkoholholdige drikker		
Følger "Forskrift om omsetning av alkoholholdig drikk mv." og justeres ved endringer i forskriften.		
Kapittel 6 i forskriften fastsettes for ett kalenderår om gangen, og fastsettes normalt i desember året før de gjelder.		
Bevillingsgebyret fastsettes på grunnlag av forventet omsatt mengde alkoholholdig drikk:		
Salg av øl	kr 0,18 pr. vareliter og minimum 1380,-	kr 0,18 pr. vareliter og minimum 1380,-
Skjenking	Gruppe 1: 0,37,- kr pr. liter Gruppe 2: 1,01,- kr pr. liter Gruppe 3: 3,31,- kr pr. liter Minimum 4100,-	Gruppe 1: 0,37,- kr pr. liter Gruppe 2: 1,01,- kr pr. liter Gruppe 3: 3,31,- kr pr. liter Minimum 4100,-
Ambulerende skjenkebevilling	kr 290,- pr. gang	kr 290,- pr. gang
Kunnskapsprøve i alkoholloven	kr 300,- pr. gang	kr 300,- pr. gang
14. Landbruksplaner		
Utarbeidelse av plan for tekniske tiltak og miljøtiltak i landbruket kr. pr time, eks.mva.	kr 585,-	kr 605,-
Utarbeidelse av gjødselplan kr. pr plan, eks.mva. + skifte, eks.mva.	kr 795,- kr 32,-	kr 820,- kr 33,-
15. Konesjonssaker		
Gebyr for behandling av: konesjonssaker	kr 5 000,-	kr 5 000,-
Delingssaker etter Jordloven	kr 2 000,-	kr 2 000,-
Gebyrene er fastsett i forskrift (Landbruks- og matdepartementet)		

Type	Betalingssatser 2014	Betalingssatser 2015
16. Byggesak, planer, oppmåling m.v.		
<i>Gebyrregulativ og prisliste for planseksjonen behandles som egen sak parallelt med handlingsprogrammet. Her er en oversikt over de mest vanlige gebyrene/prisene:</i>		
Timespris for gebyr som beregnes etter medgått tid	kr 980,00	kr 1 020,00
Reguleringsplaner		
Reguleringsplaner i strid med overordnet plan		
Behandlingsgebyr	kr 60 430,00	kr 62 420,00
Areagebyr pr. m2 for de første 20.000 m2	kr 5,51	kr 5,69,-
Areagebyr pr. m2 over 20.001 m2	kr 3,86	kr 3,99,-
Reguleringsplaner i tråd med overordnet plan		
Behandlingsgebyr	kr 60 430,00	kr 62 420,00
Areagebyr pr. m2 for de første 20.000 m2	kr 4,43	kr 4,58,-
Areagebyr pr. m2 over 20.001 m2	kr 2,58	kr 2,67,-
Søknadsaker uten ansvarsrett		
- søkn. med gjennomsnitt total arbeidsmengde på under 2,5 timer	kr 1 900,00	kr 1 960,00
- søkn. med gjennomsnitt total arbeidsmengde på over 2,5 timer	kr 3 000,00	kr 3 100,00
Dispensasjon (§19-2)		
- dispensasjon som behandles administrativt	kr 2 340,00	kr 2 420,00
- dispensasjon som behandles politisk	kr 9 580,00	kr 9 900,00
Boligbygging (NS 3457)		
Tiltaksklasse 1	kr 23 090,00	kr 23 850,00
Tiltaksklasse 2	kr 28 940,00	kr 29 900,00
Tiltaksklasse 3	kr 46 170,00	kr 47 690,00
Opprettelse av grunneiendom mv (delingssøknad)		
Søknad i regulert område	kr 7 770,00	kr 8 030,00
Søknad i uregulert område	kr 9 580,00	kr 9 900,00
Oppretting av grunneiendom og festegrunn (matrikkelloven)		
Fra 0 m2 til 500 m2	kr 13 620,00	kr 14 070,00
Fra 501 m2 til 2000 m2	kr 18 090,00	kr 18 690,00
Arealer over 2 000 m2 betales i tillegg gebyr pr. påbegynt 1 000 m2	kr 1 700,00	kr 1 760,00
Kart		
Situasjonskart m/matrikkelbrev, reguleringsplan og naboliste	kr 1 280 eks mva	kr 1 320 eks mva
Plassering og andre oppmålingstjenester		
Oppmålingstjenester betales pr. time (eks. mva)	kr 980 eks mva	kr 1 020 eks mva
Minimumsgebyr		
For andre gebyrer se eget gebyr- og prisregulativ. Behandles som egen sak parallelt med handlingsprogrammet		

Type	Betalingssatser 2014	Betalingssatser 2015
17. Lier bibliotek		
For bøker og utlånsmaterieell		
a. Voksne og barn fra fylte 15 år, pr. puring	kr 35,-	kr 35,-
b. Barn under 15 år, pr. puring	kr 0,-	kr 0,-
Det kreves erstatning for bøker og annet materieell som etter 2 puringer ikke er tilbakelevert		
Bøker/lydbøker for voksne:	Kr 400 pr stk	Kr 400 pr stk
DVD:	Kr 200 pr stk	Kr 200 pr stk
Barne- og ungdomsbøker/-lydbøker, CD,:	Kr 200 pr stk	Kr 200 pr stk
Tidsskrifthefter, tegneseriehefter:	Kr 100 pr stk	Kr 100 pr stk
Språkkurs, oppslagsverk etc:	Etter skjønn – basert på gjenkjøpspris	Etter skjønn – basert på gjenkjøpspris
18. Kulturskolen		
	Pr halvår	Pr halvår
Individuell undervisning 100 %	kr 1 550,-	kr 1 700,-
Storgruppe (teater, keramikk, tegne/male, Dirridam)	kr 1 550,-	kr 1 700,-
Barnekor	-	kr 550,-
Dans barn - 45 min/uke	kr 1 050,-	kr 1 150,-
Dans ungdom - 60 min/uke	kr 1 300,-	kr 1 400,-
Gitar kurs (12-ukers kurs à 1,5t)	kr 2 250,-	kr 2 350,-
	Pr. kurs	Pr. kurs
Kurs og prosjekter	360-1550	400-1600
Instrumentleie	-	kr 400,-
Kulturskolen gir søskenmoderasjon etter følgende prinsipper:		
• Barn nr.2 gis 20% moderasjon av gjeldende elevpengesats, barn nr.3 gis 50% moderasjon av gjeldende sats.		
• Det gis ikke søskenmoderasjon på timer som kjøpes av korpsene, men søsken i andre disipliner gis moderasjon når de har søsken med korpselovplass.		
• Kulturskolen gir ikke søskenmoderasjon på kurs og prosjekter.		
19. Lier musikkverksted		
Lier Musikkverksted - deltakerbetaling pr år	1400	kr 1 600,-
20. Husleier, utleie m.v.		
a. Satser for husleie i kommunens boliger, satser for utleie av kommunens lokaler og anlegg.	Husleien blir prisjustert i forhold til avtale i husleiekontrakten. Kontraktene benytter total konsumprisindeks	Husleien blir prisjustert i forhold til avtale i husleiekontrakten. Kontraktene benytter total konsumprisindeks
b. Billettpriser i Lierhallen		
Enkeltbillett voksen	kr 70,-	kr 80,-
Enkeltbillett barn	kr 40,-	kr 40,-
Enkeltbillett pensjonist/funksjonshemmet med ledsagerbevis	kr 40,-	kr 40,-
Klippekort voksen 12 klipp	kr 700,-	kr 800,-
Klippekort barn/pensjonist/funksjonshemmet 12 klipp	kr 400,-	kr 400,-

Type	Betalingssatser 2014	Betalingssatser 2015
c. Baneleie ved Lier stadion, Tranby idrettspark og Sylling		
Vi benytter følgende leiepriser for bruk av kommunale anlegg:		
· Kamper full bane voksne lokallag	kr 300,- pr. kamp	kr 350,- pr. kamp
· Kamper full bane barn/unge lokallag	kr 100,- pr. kamp	kr 100,- pr. kamp
· Kamper halv bane lokallag	kr 50,- pr. kamp	kr 50,- pr. kamp
· Pr garderobe Lier Stadion	kr 150,- pr. gang	kr 200,- pr. gang
· Videregående skoles/andre brukere naturgress/kunstgress	kr 700,- pr. time	kr 700,- pr. time
	uavhengig av sesong	uavhengig av sesong
· Kretslag kamper/trening inkl. garderober	kr 500,- pr. time	kr 700,- pr. time
· Cup/turnering med garderober	kr 3 200,- pr dag	kr 3 300,- pr dag
· Cup/turnering uten garderober	kr 1 600,- pr. dag	kr 1 650,- pr. dag
· Fotballskole - med garderober	kr 1 000,- pr. dag	kr 1 000,- pr. dag
· Fotballskole - uten garderober	kr 500,- pr dag	kr 500,- pr dag
· Garderobebygget Lier stadion - sal m/kjøkken	kr 600,- pr. gang	kr 600,- pr. gang
· Garderobebygget Lier stadion - møterom	kr 300,- pr. gang	kr 300,- pr. gang
· Garderobebygget kioskleie	kr 6 200,- pr. år	kr 6 200,- pr. år
d. Arr. teknisk vogn		
· Arrangements teknisk vog med utkjøring	kr 500,- pr gang	kr 500,- pr gang
	kr 750,- pr gang	kr 750,- pr gang
e. Utleiepriser for flerbruks lokaler/haller		
Voksne organisasjonsleietakere:		
Stor idrettshall, pr. skoleår		
	For lokale organisasjoner	kr 8 300,- pr. time i et år
	Utenbys lag/kommersielle	kr 10 000,- pr. time i et år
Liten idrettshall, pr. skoleår		
	For lokale organisasjoner	kr 6 200,- pr. time i et år
	Utenbys lag/kommersielle	kr 7 000,- pr. time i et år
Gymsal/kantine/aula, pr. skoleår		
	For lokale organisasjoner	kr 11 000,- pr. time i et år
	Utenbys lag/kommersielle	kr 14 000,- pr. time i et år
Helgeleie og enkeltarrangementer:		
Stor idrettshall (håndball) med garderober - pr helgedag, lørdag eller søndag		
	For lokale organisasjoner	kr 2 300,- pr.dag
	Utenbys lag/kommersielle	kr 2 000,- pr.dag
Stor idrettshall med garderober - både lørdag og søndag		
	For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 3 500,- lørdag-søndag
	Utenbys lag/kommersielle, inkl.ev.rigg fredag	kr 3 000,- lørdag-søndag
Liten idrettshall (volleyball) med garderober - en helgedag		
	For lokale organisasjoner	kr 6 000,- lørdag-søndag
	Utenbys lag/kommersielle	kr 1 700,- pr.dag
Liten idrettshall med garderober - både lørdag og søndag		
	For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 1 500,- pr.dag
	Utenbys lag/kommersielle, inkl.ev.rigg fredag	kr 3 000,- pr.dag
Gymsal, garderobebygg, pr helgedag, lørdag eller søndag		
	For lokale organisasjoner	kr 2 400,- lørdag-søndag
	Utenbys lag/kommersielle	kr 2 000,- lørdag-søndag
Gymsal, garderobebygg, både lørdag og søndag		
	For lokale organisasjoner	kr 1 200,- pr dag
	Utenbys lag/kommersielle	kr 2 000,- pr dag
Gymsal, garderobebygg, både lørdag og søndag		
	For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 1 200,- pr dag
	Utenbys lag/kommersielle, inkl.ev.rigg fredag	kr 2 400,- pr dag
	For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 1 800,- lørdag-søndag
	Utenbys lag/kommersielle, inkl.ev.rigg fredag	kr 3 200,- lørdag-søndag
	For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 1 800,- lørdag-søndag
	Utenbys lag/kommersielle, inkl.ev.rigg fredag	kr 3 600,- lørdag-søndag
For 2014 var leie av aula/kantine inkludert. Fra 2015 er det tilleggsleie tilsvarende halv auleleie.		

Type	Betalingssatser 2014	Betalingssatser 2015
Kantine/aula/auditorium, pr helgedag, lørdag eller søndag For lokale organisasjoner	kr 1 200,- pr dag	kr 1 200,- pr dag
Utenbys lag/kommersielle/private	kr 3 000,- pr dag	kr 2 400,- pr dag
Kantine/aula/auditorium, både lørdag og søndag For lokale organisasjoner, inkl.ev.rigg fredag	kr 1 800,- lørdag-søndag	kr 1 800,- lørdag-søndag
Utenbys lag/kommersielle/private, inkl.ev.rigg fredag	kr 4 000,- lørdag-søndag	kr 3 600,- lørdag-søndag
Arrangementer / kamper ukedager (man - fre)	Normalt gratis for lokale foreninger	Normalt gratis for lokale foreninger
Det kan søkes om overnatting og/eller mer omfattende leie av skolelokaler. Avgjørelsen om dette er mulig fattes av skolen. Egen samlepris avtales i det enkelte tilfellet ut fra omfang.		
Leie av Lier kulturscene pr dag lokalt kulturliv		kr 2 000,- pr dag
Leie av Lier kulturscene andre - egen avtale		Pris etter formål og leietaker
Leie av Lier kulturscene flere dager - egen avtale		
Leie av teknisk utstyr teknisk hjelp og tilleggsbehov etter egen avtale		
Engersand mandag-torsdag dag/kveld, samt fredag på dagtid	kr 2 000,- pr dag	kr 2 000,- pr dag
Engersand fredag kveld/lørdag eller søndag - en dag	kr 3 000,- pr dag	kr 3 000,- pr dag
Engersand helg lørdag og søndag + evt. rigging fredag	kr 4 200 pr helg	kr 4 200 pr helg
Lierhallen svømmehall - lokale handicaporg.	kr 450,- pr. time	kr 450,- pr. time
Lierhallen svømmehall - andre lokale org. tilbud til voksne og kurs/arr. i helgene	kr 450,- pr. time	kr 450,- pr. time
Lierhallen svømmehall - andre leietakere	kr 800,- pr. time	kr 900,- pr. time
21. Inkassovarsler og gebyrer		
Gebyrer med hjemmel i lov og forskrift etter forsinkelsesrenteloven §3, oppdateres omkring nyttår.		
Rettsgebyr	kr 860,-	kr 860,-
Purregebyr	kr 64,-	kr 64,-
Betalingsoppfordring	kr 183,-	kr 183,-
Saksbehandlingsgebyr ved forlikrådsbehandling	kr 860,-	kr 860,-
Saksbehandlingsgebyr ved begjæring om utleggk	kr 860,-	kr 860,-
Saksbehandlingsgebyr ved begjæring om tvangssalg	kr 860,-	kr 860,-
For alle fakturakrav påløper forsinkelsesrenter med 9,5% p.a. fra forfall til betaling skjer.	Gebyrene følger eventuelle endringer i regelverket	Gebyrene følger eventuelle endringer i regelverket
22. Gebyrer for gravplass		
Feste av gravsted for 5 år	kr 1 350,-	kr 1 400,-
Pr. år	kr 270,-	kr 280,-

Type	Betalingssatser 2014		Betalingssatser 2015	
	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
23. Vannforsyning				
Årsavgift:				
Fastledd	kr 400,-	kr 475,-	kr 420,-	kr 525,-
Mengdeavhengig del pr. m ³	kr 11,84	kr 14,80	kr 12,80	kr 16,00
Tilknytningsgebyr:				
Fast beløp	kr 6 789,-	kr 8 215,-	kr 14 026,-	kr 17 533,-
Annet:				
Tilleggsgebyr ved ikke etterkommet pålegg om utbedring av lekkasje	100% av ord. årsgebyr		100% av ord. årsgebyr	
Purregebyr avlesningskort	kr 63,-		kr 65,-	
Avlesningsgebyr	kr 465,-		kr 480,-	
Gebyrreduksjon – ikke varslet avbrudd > 24 timer	kr 300,-	kr 375,-	kr 310,-	kr 387,50
Gebyrreduksjon – ikke varslet avbrudd > 8 timer, 3 g./år eller flere	kr 300,-	kr 375,-	kr 310,-	kr 387,50
Gebyrreduksjon – varslede kokepåbud	kr 300,-	kr 375,-	kr 310,-	kr 387,50
1. gangs test av vannmåler				
2. gangs test av vannmåler etter krav fra abonnent og resultat innenfor Stenging/gjenåpning	Faktiske kostnader		Faktiske kostnader	
	Faktiske kostnader		Faktiske kostnader	
24. Avløp				
Årsavgift:				
Fastledd	kr 400,-	kr 475,-	kr 420,-	kr 525,-
Mengdeavhengig del pr. m ³	kr 20,67	kr 25,84	kr 27,11	kr 33,89
Tilknytningsgebyr:				
Fast beløp	kr 6 789,-	kr 8 215,-	kr 14 026,-	kr 17 533,-
Annet:				
Tilleggsgebyr ved ikke etterkommet pålegg om utbedring av lekkasje	100% av ord. årsgebyr		100% av ord. årsgebyr	
Tømming av slamavskiller, septiktanker, tette tanker, mv for sanitære avløps vann:				
Tømming av septiktanker mv.				
Årlig tilsyn av avløpsanlegg	kr 750,-	ikke mva pliktig	kr 0,-	ikke mva pliktig
Tilsynskontorets personell, arbeid etter medgått tid jfr. Gebyrregulativets punkt 1.2	kr 920,-	ikke mva pliktig	kr 948,-	ikke mva pliktig
Beløpsgrense for overføring av utestående beløp jfr gebyrregulativets punkt 1.8	kr 500,-	ikke mva pliktig	kr 500,-	ikke mva pliktig
Tankvolum til og med 3 m ³	kr 1 413,-	kr 1 710,-	kr 1 722,-	kr 2 153,-
Tankvolum større enn 3 m ³ til og med 6 m ³	kr 2 291,-	kr 2 773,-	kr 2 570,-	kr 3 213,-
Tankvolum større enn 6 m ³ til og med 12 m ³	kr 3 595,-	kr 4 345,-	kr 4 134,-	kr 5 168,-
Tankvolum større enn 12 m ³ + behandling av volum over 12 m ³			kr 4 903,-	kr 6 129,-
Ekstraarbeid ved tømming, pris per time	kr 1 107,-	kr 1 340,-	kr 1 163,-	kr 1 454,-
Utedo/tørtoalett, pris per tømming	kr 2 636,-	kr 3 190,-	kr 3 088,-	kr 3 860,-
Oppmøte uten å få tømt, pris per gang	kr 983,-	kr 1 190,-	kr 544,-	kr 680,-
Tillegg for utrykning			kr 894,-	kr 1 118,-

Type	Betalingssatser 2014		Betalingssatser 2015	
	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
25. Feiing (*Betalingssatser se pkt 26)				
Vanlig pipeløp (pr. gang)	kr 447	kr 545	kr 457,-	kr 571,-
Redusert pris for feiing av flere fyringsanlegg på samme boligenhet (pr stk)	kr 226	kr 275	kr 231,-	kr 289,-
Tillegg for eier av boligenheten som ikke gir melding om at feiing ikke passer eller hvis fyringsanlegget ikke har vært tilgjengelig ved første fremmøte	kr 287	kr 350	kr 293,-	kr 366,-
	Minimum		Minimum	
Dersom eier av boligenheten ved 2. gangs fremmøte av feier ikke gir melding om at feiing ikke passer eller hvis fyringsanlegget fortsatt ikke er tilgjengelig	kr 447	kr 545	kr 457,-	kr 571,-
Skorsteinsløp tilknyttet større fyringsanlegg (pr. stk)	kr 779	kr 950	kr 796,-	kr 995,-
Skorsteinsløp i fabrikkkorstein (pr. løpemeter)	kr 96	kr 118	kr 98,-	kr 118,-
Røykrør/røykkanal tilknyttet vanlig skorsteinsløp (pr. stk, over 1 meter)	kr 88	kr 108	kr 90,-	kr 113,-
Røykrør/røykkanal tilknyttet vanlig skorsteinsløp (pr. stk, over 1 meter, i tillegg pr. løpemeter)	kr 59	kr 73	kr 60,-	kr 75,-
Røykrør/røykkanal fra større fyringsanlegg (pr. løpemeter)	kr 131	kr 160	kr 134,-	kr 168,-
Røykrør/røykkanal tilknyttet fabrikkkorstein	kr 216	kr 264	kr 221,-	kr 276,-
Fjerning av beksot – fresing av skorsteinsløp (pr. time)	kr 492	kr 600	kr 503,-	kr 629,-
26. Tilsyn med fyringsanlegg	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
Vanlig fyringsanlegg (pr. stk)	kr 1 148	kr 1 400	kr 1 172,-	kr 1 465,-
Redusert pris for tilsyn av flere fyringsanlegg på samme boligenhet (pr. stk)	kr 581	kr 708	kr 593,-	kr 741,-
Tillegg for eier av boligenhet som ikke gir melding om at tilsyn ikke passer ved første fremmøte (uavhengig av fyringsanlegg)	kr 390	kr 475	kr 398,-	kr 498,-
	Minimum		Minimum	
Dersom eier av boligenhet ved 2. gangs fremmøte også møter ”stengt dør”, faktureres det fullt ut	kr 1 148	kr 1 400	kr 1 172,-	kr 1 465,-
Større fyringsanlegg (pr. stk)	kr 2 460	kr 3 000	kr 2 510,-	kr 3 138,-
Fabrikkfyringsanlegg (pr. stk)	kr 3 880	kr 4 733	kr 3 960,-	kr 4 950,-
Betalingsbetingelser				
Hvis eier/bruker av fyringsanlegg som er varslet om feiing/tilsyn ikke er tilstede, eller det er tekniske eller andre forhold som feieren ikke kan lastes for som gjør at feiing/tilsyn ikke kan utføres, må eier betale for det utførte arbeidet som er reisetid, rapport og administrative tillegg.				
Hvis eier/bruker ønsker å flytte varslet tidspunkt (dag) for feiing/tilsyn, kan dette avtales med feierseksjonen som kan kontaktes enten ved personlig fremmøte, telefon, telefax eller e-post. Beboere som har vært på ferie, sykehusopphold og lignende kan avtale ny tid da de kommer tilbake til boligenheten.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn utenom feierens rute, betales det vanlige satser.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn etter endt arbeidstid, på vanlige ukedager, betales et pristillegg på 50 %.				
Hvis eier/bruker ønsker feiing/tilsyn på lørdager, betales et pristillegg på 100 %.				

Type	Betalingssatser 2014		Betalingssatser 2015	
	Uten mva	Inkl. mva	Uten mva	Inkl. mva
27. Handel med fyrverkeri				
Gebyr for behandling av søknad (inkl. adm.utg. ved første tilsyn)	kr 1 823,-	kr 2 213,-	kr 1 878,-	kr 2 347,-
Gebyr første gangs tilsyn (reisetid, kjøring og tilsyn)	kr 407,-	kr 494,-	kr 419,-	kr 524,-
Gebyr andre gangs tilsyn	kr 1 045,-	kr 1 269,-	kr 1 077,-	kr 1 346,-
28. Renovasjon				
Standard abonnement	kr 2 415,-	kr 3 019,-	kr 2 439,-	kr 3 049,-
<u>Øvrige renovasjonsgebyrer</u>				
Samarbeid renovasjon (80 %)	kr 1 932,-	kr 2 415,-	kr 1 951,-	kr 2 439,-
Stor familierenovasjon (130 %)	kr 3 139,-	kr 3 924,-	kr 3 171,-	kr 3 964,-
Hytterrenovasjon standard sommer (65 %)	kr 1 570,-	kr 1 963,-	kr 1 585,-	kr 1 981,-
Hytterrenovasjon samarbeid sommer (52 %)	kr 1 256,-	kr 1 570,-	kr 1 268,-	kr 1 585,-
Hytterrenovasjon standard helårs (100%)	kr 2 415,-	kr 3 019,-	kr 2 439,-	kr 3 049,-
Hytterrenovasjon samarbeid helårs (80%)	kr 1 932,-	kr 2 415,-	kr 1 951,-	kr 2 439,-
<u>Gebyr for tilleggstjenester</u>				
Tillegg for nedgravd/brannsikret løsning	kr 500,-	kr 625,-	kr 500,-	kr 625,-
Gangtillegg standard renovasjon, pr 10 m	kr 380,-	kr 475,-	kr 380,-	kr 475,-
Gangtillegg storfamilie renovasjon, pr 10 m	kr 380,-	kr 475,-	kr 380,-	kr 475,-
Gangtillegg samarbeid renovasjon, pr 10 m	kr 190,-	kr 238,-	kr 190,-	kr 238,-
Gangtillegg samarbeid renovasjon 4-hjulsbeholder pr. 5 m	kr 190,-		kr 190,-	kr 238,-
Ekstrasekk, pr stk.		kr 75,-	kr 60,-	kr 75,-
Fradrag for hjemmekompostering	-kr 300,-		-kr 300,-	-kr 375,-

Vedlegg 5- Gebyrgrunnlag vann og avløp

Selvkost vann		Økonomiplan			
	2015	2016	2017	2018	
Driftsutgifter	26 818 447	23 212 822	23 767 226	24 339 023	
Aktivitetensendring driftsutgifter (nominelt)	-4 143 234	0	0	0	
Sum direkte kostnader	22 675 214	23 212 822	23 767 226	24 339 023	
Avskrivningskostnad	4 393 113	4 599 076	5 219 076	5 691 163	
Kalkulatorisk rente	3 505 037	4 405 998	4 934 025	5 073 672	
Sum Direkte kapitalkostnader	7 898 150	9 005 073	10 153 101	10 764 835	
Indirekte driftsutgifter (netto)	0	0	0	0	
Indirekte avskrivningskostnad	15 529	10 844	10 844	2 350	
Indirekte kalkulatorisk rente	1 734	1 589	1 263	1 065	
Sum indirekte kostnader	17 263	12 433	12 108	3 416	
Sum kostnader - Vann	30 590 627	32 230 328	33 932 435	35 107 274	
Årsavgifter - 1650	28 990 812	30 587 063	32 271 733	33 403 658	
Tilknytnings-/Engangsavg. - 1651	1 283 133	1 324 123	1 365 114	1 406 105	
Øvrige salgsinntekter	247 500	247 500	247 500	247 500	
Refusjoner	44 460	46 238	48 088	50 011	
Sum direkte inntekter	30 565 905	32 204 925	33 932 435	35 107 274	
+/- Vedtatt bruk av/avsetning til selvkostfond	23 755	25 028	-0	0	
+/- Kalkulert renteinntekt/rentekostnad selvkostfond	967	375	0	0	
+/- Gevinst/tap ved salg/utrangering av anleggsmiddel					
Sum inntekter fra fond mv.	24 722	25 404	-0	0	
Sum inntekter - Vann	30 590 627	32 230 328	33 932 435	35 107 274	

Gebyrberegning Vann		2014	2015	2016	2017	2018
Andel av kostnader som skal dekkes av et fastledd	14 %	15 %	6 %	6 %	4 %	
Fastleddandel av gebyrinntektene	3 753 756	4 018 291	4 290 144	4 569 317	4 855 808	
Antall kunder	9 384	9 567	9 750	9 933	10 116	
Fast del av årsgebyr (per kunde)	400,00	420,00	440,00	460,00	480,00	
Andel av kostnader som antas være variable (%)	86 %	86 %	86 %	86 %	85 %	
Variabel andel av gebyrinntektene	22 946 813	24 972 521	26 296 919	27 702 416	28 547 850	
Variabel mengde levert eller produsert (m ³)	1 937 379	1 849 755	1 883 024	1 916 294	1 949 563	
Variabel del av årsgebyr (per m³)	11,84	13,50	13,97	14,46	14,64	
Endring i årsgebyr fra året før	5,3 %	5,0 %	4,8 %	4,5 %	4,3 %	
Endring i variabelt gebyr fra året før	0,0 %	14,0 %	3,5 %	3,5 %	1,2 %	

Selvkost avløp		Økonomiplan			
	2015	2016	2017	2018	
Driftsutgifter	29 755 012	25 095 157	25 907 546	26 747 233	
Aktivitetensendring driftsutgifter (nominelt)	-5 445 862	0	0	0	
Sum direkte kostnader	24 309 150	25 095 157	25 907 546	26 747 233	
Avskrivningskostnad	9 965 331	10 288 994	11 049 494	11 553 523	
Kalkulatorisk rente	7 024 402	8 451 745	8 941 668	8 956 322	
Sum Direkte kapitalkostnader	16 989 734	18 740 739	19 991 162	20 509 846	
Indirekte driftsutgifter (netto)	1 555 358	1 617 572	1 682 275	1 749 566	
Indirekte avskrivningskostnad	15 260	10 672	10 672	2 343	
Indirekte kalkulatorisk rente	1 714	1 572	1 252	1 057	
Sum indirekte kostnader	1 572 332	1 629 817	1 694 200	1 752 967	
Sum kostnader - Avløp	42 871 216	45 465 714	47 592 908	49 010 045	
Årsavgifter - 1650	41 209 200	43 759 972	45 842 991	47 215 658	
Tilknytnings-/Engangsavg. - 1651	1 318 198	1 360 309	1 402 420	1 444 530	
Øvrige salgsinntekter	302 500	302 500	302 500	302 500	
Refusjon	54 340	56 514	58 774	61 125	
Sum direkte inntekter	42 884 238	45 479 294	47 606 685	49 023 814	
+/- Vedtatt bruk av/avsetning til selvkostfond	-11 521	-12 219	-12 790	-13 171	
+/- Kalkulert renteinntekt/rentekostnad selvkostfond	-1 501	-1 362	-987	-597	
+/- Gevinst/tap ved salg/utrangering av anleggsmiddel					
Sum inntekter fra fond mv.	-13 023	-13 581	-13 777	-13 769	
Sum inntekter - Avløp	42 871 215	45 465 714	47 592 908	49 010 045	

Gebyrberegning Avløp		2014	2015	2016	2017	2018
Andel av kostnader som antas være faste (%)	10 %	9 %	9 %	9 %	10 %	
Fastleddandel av gebyrinntektene	3 498 956	3 752 851	4 014 264	4 283 197	4 559 648	
Antall kunder	8 747	8 935	9 123	9 311	9 499	
Fast del av årsgebyr (per kunde)	400,00	420,00	440,00	460,00	480,00	
Andel av kostnader som antas være variable (%)	90 %	91 %	91 %	91 %	90 %	
Variabel andel av gebyrinntektene	32 163 172	37 456 349	39 745 708	41 559 794	42 656 010	
Variabel mengde levert eller produsert (m ³)	1 556 148	1 332 293	1 358 628	1 384 963	1 411 298	
Variabel del av årsgebyr (per m³)	20,67	28,11	29,25	30,01	30,22	
Endring i årsgebyr fra året før	5,3 %	5,0 %	4,8 %	4,5 %	4,3 %	
Endring i variabelt gebyr fra året før	0,0 %	36,0 %	4,1 %	2,6 %	0,7 %	

Vedlegg 6 – Kommunale tilskuddssatser for ikke-kommunale barnehager

Foreløpige satser for kommunalt tilskudd 2015	Per heltidsplass		
	Drift inkl. adm.	Kapital	Totalt
Ordinære barnehager, små barn	164 774	9 500	174 274
Ordinære barnehager, store barn	77 755	9 500	87 255
Familiebarnehager, små barn	152 500	12 000	164 500
Familiebarnehager, store barn	116 300	12 000	128 300

Dette er *foreløpige* satser for 2015. Endelige satser vil være klare innen 1.2.2015. Per dato er det flere usikre momenter knyttet til beregningen, bl.a. er en klage på avregning for 2013 ikke ferdig behandlet hos fylkesmannen. Dette kan få konsekvenser for tilskuddssatsene da satsene baserer seg på regnskapet for 2013.

Driftstilskudd til familiebarnehager og kapitaltilskudd til alle barnehager tilsvarer nasjonale satser. Kommunen har mulighet for å beregne egne satser for kapitaltilskudd i ordinære barnehager.

Vedlegg 7 – Obligatoriske oversikter

Hoved oversikt drift 2015-2018

1000 kr.	R2013	B2014	B2015	B2016	B2017	B2018
Driftsinntekter						
Brukerbetalinger	51 939	50 563	50 090	50 090	50 190	50 190
Andre salgs- og leieinntekter	120 815	111 718	58 393	60 469	63 749	63 750
Overføringer med krav til motytelse	189 852	181 810	93 134	93 134	93 134	93 134
Rammetilskudd	466 242	497 221	517 682	517 682	517 682	517 682
Andre statlige overføringer	29 138	27 357	24 805	24 571	23 770	23 554
Andre overføringer	353	1 950	0	0	0	0
Skatt på inntekt og formue	685 561	709 800	741 944	741 944	741 944	741 944
Eiendomsskatt	0	0	0	0	0	0
Andre direkte og indirekte skatter	0	0	0	0	0	0
Sum driftsinntekter	1 543 898	1 580 419	1 486 047	1 487 889	1 490 468	1 490 253
Driftsutgifter						
Lønnsutgifter	667 482	675 507	614 460	614 960	614 960	614 960
Sosiale utgifter	189 074	208 259	194 263	194 263	194 263	194 263
Kjøp av varer og tj som inngår i produksjon	210 746	210 371	162 224	161 874	162 024	161 874
Kjøp av varer og tjenester egenproduksjon	335 361	335 563	315 542	315 442	315 561	316 738
Overføringer	79 574	90 157	58 383	52 072	45 041	38 192
Avskrivninger	59 571	0	0	0	0	0
Fordelte utgifter	-66 691	-64 932	-79	-179	-229	-279
Sum driftsutgifter	1 475 117	1 454 924	1 344 795	1 338 434	1 331 622	1 325 750
Brutto driftsresultat	68 782	125 495	141 253	149 456	158 847	164 504
Finansinntekter						
Renteinntekter og utbytte	23 184	24 080	23 580	23 580	23 580	23 580
Mottatte avdrag på utlån	0	0	0	0	0	0
Sum eksterne finansinntekter	23 184	24 080	23 580	23 580	23 580	23 580
Finansutgifter						
Renteutgifter og låneomkostninger	53 296	62 771	66 638	66 145	66 667	67 352
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	67 191	45 812	72 350	83 421	86 602	92 922
Utlån	16	0	0	0	0	0
Sum eksterne finansutgifter	120 504	108 583	138 988	149 566	153 269	160 274
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-97 320	-84 503	-115 408	-125 986	-129 689	-136 694
Motpost avskrivninger	59 571	0	0	0	0	0
Netto driftsresultat	31 033	40 992	25 845	23 470	29 158	27 810
Interne finanstransaksjoner						
Bruk av udisponert fra tidligere år (overskudd)	8 966	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	6 500	810	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	2 925	697	1 033	1 033	1 033	1 033
Sum bruk av avsetninger	18 391	1 507	1 033	1 033	1 033	1 033
Overført til investeringsregnskapet	21 642	15 000	10 000	10 000	15 000	15 000
Avsatt til dekning fra tidligere års underskudd	0	0	0	0	0	0
Avsatt til disposisjonsfond	21 661	23 787	16 878	14 503	15 191	13 843
Avsatt til bundne fond	6 121	3 712	0	0	0	0
Sum avsetninger	49 425	42 499	26 878	24 503	30 191	28 843
Resultat etter interne finanstransaksjoner	0	0	0	0	0	0
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	0	0	0	0	0	0

Hovedoversikt investering 2015-2018

1000 kr.	R2013	B2014	B2015	B2016	B2017	B2018
Inntekter						
Salg av driftsmidler og fast eiendom	375	5 000	0	5 000	10 000	10 000
Andre salgsinntekter	-80	0	0	0	0	0
Overføringer med krav til motytelse	7 728	0	0	0	0	0
Refusjoner	0	126 712	39 740	11 040	2 954	9 072
Statlige overføringer	0	0	0	0	0	0
Andre overføringer	31 762	0	0	0	0	0
Renteinntekter og utbytte	45	0	0	0	0	0
Sum inntekter	39 829	131 712	39 740	16 040	12 954	19 072
Utgifter						
Lønnsutgifter	3 760	0	0	0	0	0
Sosiale utgifter	101	0	0	0	0	0
Varer og tjenester i komm. egenproduksjon	160 041	655 459	303 040	115 110	90 770	88 780
Kjøp av tjenester som erstatter egenprod.	0	0	0	0	0	0
Overføringer	24 710	6 530	8 100	8 100	4 100	4 100
Renteutgifter og omkostninger	0	0	0	0	0	0
Fordelte utgifter	0	0	0	0	0	0
Sum utgifter	188 613	661 989	311 140	123 210	94 870	92 880
Finanstransaksjoner						
Avdrag på lån	32 667	0	0	0	0	0
Utlån	20 709	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
Kjøp av aksjer og andeler	4 052	-43	2 915	2 915	2 915	2 915
Dekning av tidligere års udekket	0	0	0	0	0	0
Avsatt til ubundne investeringsfond	1 920	0	0	0	0	0
Avsatt til bundne fond	7 433	0	0	0	0	0
Sum finanstransaksjoner	66 780	24 957	27 915	27 915	27 915	27 915
Finansieringsbehov	215 564	555 233	299 315	135 085	109 831	101 723
Dekket slik:						
Bruk av lån	153 867	540 233	289 315	125 085	94 831	86 723
Mottatte avdrag	0	0	0	0	0	0
Salg av aksjer og andeler	10 055	0	0	0	0	0
Bruk av tidligere års udisponert	21 642	15 000	10 000	10 000	15 000	15 000
Overført fra driftsregnskapet	0	0	0	0	0	0
Bruk av disposisjonsfond	0	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne investeringsfond	0	0	0	0	0	0
Bruk av bundne fond	0	0	0	0	0	0
Bruk av likviditetsreserve	30 000	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
Sum finansiering	215 564	555 233	299 315	135 085	109 831	101 723
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 1A

1000 kr.	R2013	B2014	B2015	B2016	B2017	B2018
Skatt på inntekt og formue	685 561	709 800	741 944	741 944	741 944	741 944
Ordinært rammetilskudd	466 242	497 221	517 682	517 682	517 682	517 682
Skatt på eiendom	0	0	0	0	0	0
Andre direkte eller indirekte skatter	0	0	0	0	0	0
Andre generelle statstilskudd	29 138	27 357	24 805	24 571	23 770	23 554
Sum frie disponible inntekter	1 180 941	1 234 378	1 284 431	1 284 197	1 283 396	1 283 180
Renteinntekter og utbytte	23 184	24 080	23 580	23 580	23 580	23 580
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Renteutgifter, provisjoner og andre finansutgifter	53 296	62 771	66 638	66 145	66 667	67 352
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)	0	0	0	0	0	0
Avdrag på lån	67 191	45 812	72 350	83 421	86 602	92 922
Netto finansinntekter/-utgifter	-97 303	-84 503	-115 408	-125 986	-129 689	-136 694
Til dekning av tidligere års regnskapsmessige merforbruk	0	0	0	0	0	0
Til ubundne avsetninger	21 661	23 787	16 878	14 503	15 191	13 843
Til bundne avsetninger	6 121	3 712	0	0	0	0
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	8 966	0	0	0	0	0
Bruk av ubundne avsetninger	6 500	810	0	0	0	0
Bruk av bundne avsetninger	2 925	697	1 033	1 033	1 033	1 033
Netto avsetninger	-9 391	-25 992	-15 845	-13 470	-14 158	-12 810
Overført til investeringsbudsjettet	21 642	15 000	10 000	10 000	15 000	15 000
Til fordeling drift	1 052 604	1 108 883	1 143 178	1 134 741	1 124 549	1 118 676
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 052 604	1 108 883	1 143 178	1 134 741	1 124 549	1 118 676
Merforbruk/mindreforbruk	0	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 1B

1000 kr.	R2013	B2014	B2015	B2016	B2017	B2018
Tjenesteutvalget	895 314	921 262	942 789	943 889	937 739	932 539
Miljøutvalget	132 888	144 989	89 803	89 060	88 054	87 355
Planutvalget	4 651	5 647	6 709	6 709	6 534	6 534
Formannskapet	66 961	73 546	77 618	76 900	77 200	76 050
Formannskapet, fellesområder (utover skjema 1A)	-47 210	-36 560	26 259	18 183	15 022	16 198
Sum fordelt	1 052 604	1 108 883	1 143 178	1 134 741	1 124 549	1 118 676

1. Korrigert for inntekter og utgifter som ligger i budsjettskjema 1A

NOTER TIL DRIFTSBUDSJETTET

1000 kr.	R2013	B2014	B2015	B2016	B2017	B2018
1) Grunnlaget for skatteanslaget og anslått beløp for inntektsutjevningen						
Skatteanslag	685 561	709 800	741 944	741 944	741 944	741 944
Rammetilskudd	466 242	497 221	517 682	517 682	517 682	517 682
2) Andre forventede fiskale inntekter						
Ingen			0	0	0	0
Sum			0	0	0	0
3) Forventede generelle statstilskudd						
Investeringsstilskudd reform 97	1 468	1 442	1 417	1 390	802	802
Komp. tilskudd omsorgsboliger/sykehjem	2 076	2 035	2 026	1 993	1 959	1 926
Rentekomp. skolebygg	1 977	1 866	1 865	1 699	1 534	1 368
Rentekomp. Kirkebygg	289	228	331	323	309	292
Integreringstilskudd	17 847	17 710	17 710	17 710	17 710	17 710
Sum	23 657	23 281	23 349	23 115	22 314	22 098
4) Forventet utbytte fra kommunalt eide selskaper						
Lier e-verk AS	9 458	10 400	9 500	9 500	9 500	9 500
Lier industriterminal AS	550	1 100	1 000	1 000	1 000	1 000
Annet						
Sum	10 008	11 500	10 500	10 500	10 500	10 500
5) Bundne avsetninger og bruk avslitte avsetninger						
Avsetning til disposisjonsfond	21 661	23 787	16 878	14 503	15 191	13 843
Sum			16 878	14 503	15 191	13 843
Avsetning til avregningsfond VAR	0	1 746	0	0	0	0
Bruk av avregningsfond VAR	812	1 715	0	0	0	0
Sum	812	3 461	0	0	0	0

Fra 2015 er VAR overført til interkommunalt selskap VIVA

BUDSJETTSKJEMA 2A

1000 kr.	R2013	B2014	B2015	B2016	B2017	B2018
Investeringer i anleggsmidler (se også skjema 2B)	188 613	661 989	311 140	123 210	94 870	92 880
Utlån og forskutteringer	20 709	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
Kjøp av aksjer og andeler	4 052	-43	2 915	2 915	2 915	2 915
Avdrag på lån	32 667	0	0	0	0	0
Avsetninger	9 352	0	0	0	0	0
Årets finansieringsbehov	255 393	686 945	339 055	151 125	122 785	120 795
Finansiert slik:						
Bruk av lånemidler	153 867	540 233	289 315	125 085	94 831	86 723
Inntekter fra salg av anleggsmidler	375	5 000	0	5 000	10 000	10 000
Tilskudd til investeringer	31 762	0	0	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	0	126 712	39 740	11 040	2 954	9 072
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	17 783	0	0	0	0	0
Andre inntekter	-35	0	0	0	0	0
Sum ekstern finansiering	203 751	671 945	329 055	141 125	107 785	105 795
Overført fra driftsbudsjettet	21 642	15 000	10 000	10 000	15 000	15 000
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0	0	0	0
Bruk av avsetninger	30 000	0	0	0	0	0
Sum finansiering	255 393	686 945	339 055	151 125	122 785	120 795
Udekket/udisponert	0	0	0	0	0	0

BUDSJETTSKJEMA 2B

1000 kr.	R2013	B2014	B2015	B2016	B2017	B2018
Tjenesteutvalget	1 379	15 339	9 190	8 890	4 890	4 890
Miljøutvalget	25 987	675 611	240 750	103 120	77 780	75 790
Planutvalget	0	1 341	510	510	510	510
Formannskapet	52	9 468	4 460	4 460	5 460	5 460
Formannskapet - felles områder	0	-39 770	56 230	6 230	6 230	6 230
Sum fordelt	27 417	661 989	311 140	123 210	94 870	92 880

1. Korrigert for inntekter og utgifter som ligger i budsjettskjema 2A

Vedlegg 8 Leseveiledning for dokumentet

Tre i ett - om dokumentet

Rådmannens beslutningsgrunnlag er tre forskjellige dokumenter i ett.

- *Økonomiplanen* er obligatorisk og skal være fireårig.
- *Årsbudsjettet* er også lovpålagt og gjelder det første året etter vedtak.
- *Handlingsprogrammet* knytter økonomiske størrelser sammen med mål og rammebetingelser.

I Lier kommune praktiseres en ordning der rådmannen utarbeider et grunnlag for den politiske behandlingen, men det er formannskapet som former forslaget til vedtak som etterhvert blir innstilling overfor kommunestyret.

I tillegg til dette heftet er det utarbeidet følgende:

- Virksomhetskatalog – rammer, budsjettinnspill og nøkkeltall for hver virksomhet
- Salderingsark – regneark som simulerer ulike endringer i budsjettet (sendes gruppelederne)

Kommuneplanen er kommunens viktigste strategiske styringsdokument, og inneholder overordnede målsetninger og retningsvalg for kommunens utvikling. Handlingsprogrammet skal bidra til å realisere kommuneplanens målsetninger og inneholder mål, tiltak og økonomiske rammer for kommende fireårsperiode, samt budsjett for kommende år.

Handlingsprogrammet for Lier kommune omfatter fire strategiske fokusområder:

- Samfunn
- Tjenester
- Organisasjon og medarbeidere
- Økonomi

Fokusområdene er omtalt i hvert sitt kapittel med sentrale utfordringer og arbeidet med disse. Under de enkelte tjenestene fremkommer mål og driftsbudsjettet for tjenestekområdene.

Faktadel/underlag

På en del tjenestekområder er det utarbeidet noen sammenlikninger av KOSTRA tall med andre kommuner. Det er et sett av kommuner for pleie og omsorg, ett sett av kommuner for grunnskole og et sett av kommuner for øvrige kommunale tjenester.

Lier har plukket ut 14 kommuner og laget en egen kommunegruppe som Lier blir sammenlignet med. Dette er kommuner som ligger tett opp til andre storkommuner og ikke har innført eiendomsskatt. Dette er presskommuner i forhold til vekst og har noenlunde tilsvarende utfordringer og rammebetingelser som Lier. Kommunene i denne gruppen er Ski, Frogn, Nittedal, Ullensaker, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier, Røyken, Horten, Klepp, Sola, Os, Fjell, Askøy og Stjørdal. De tre mest kostnadseffektive kommunene av disse innen pleie og omsorg og grunnskole er supplert med spesielt kostnadseffektive kommuner. Mens de seks mest kostnadseffektive er benyttet for øvrige kommunale tjenester. Gjennomsnittet i kommunegruppe 13 er også benyttet.

Kommunene som er valgt i er dermed alle svært effektive og/eller produktive. Spesielt er det tilfelle for pleie og omsorg og grunnskoleområdene. Rådmannen har ingen ambisjon om å kopiere kostnadsnivået i disse kommunene.

Alle kommuner rapporterer tjeneste- og økonomidata til Statistisk sentralbyrå (SSB). Dataene rapporteres slik at det skal være mulig å sammenligne kommunene uavhengig av organisering. Kommunedataene blir kalt KOSTRA (KOMMUNE STAT RAPPORTERING), og benyttes for å vise hvordan kommunene prioriterer, kostnaden på ulike tjenester og kvalitet.

Økonomioversikter

Lier kommune, som de fleste andre kommuner, bruker rammebudsjettering. Dette betyr at de ulike virksomhetene får en ramme å drive etter. Virksomhetene gjennomfører sine tjenester innenfor denne rammen.

I handlingsprogrammet beskrives hvilke endringer som gjøres i forhold til de gjeldende rammene. Det tas utgangspunkt i vedtatte ramme, og denne justeres for pris/lønnsvekst, nye tiltak, innsparinger osv.

For 2015 ligger med andre ord vedtatt ramme for 2014 som utgangspunkt. Hvis det ble bevilget midler til tiltak i 2014 ligger dette inne i rammen for 2015 og vises ikke i oversiktene. Det er kun endringer i forhold til rammen i 2014 som behandles i handlingsprogrammet.

For hvert tjenesteområde er det utarbeidet to økonomiske oversikter som viser:

- *Driftsbudsjett* - regnskap og økonomiske budsjetterammer
- *Rammeendringer* - forslag til endringer i rammene i handlingsprogramperioden

Driftsbudsjett

Eksempel	Regnskap	Vedt. Bud	Just. Bud	Rammer i faste 2015-kroner			
	2013	2014	2014	2015	2016	2017	2018
10 Utgifter	1 000	1 000	1 020	1 580	1 680	1 580	1 580
30 Inntekter	-100	-100	-100	-100	-100	-100	-100
Netto ramme	900	900	920	1 480	1 580	1 480	1 480
			<i>Endring pr. år</i>	580	100	-100	0
			<i>% endring fra forrige år</i>	64,44 %	6,76 %	-6,33 %	0,00 %

Alle tall er oppgitt i 1000 kr. Venstre side av tabellen viser regnskap forrige år, vedtatt handlingsprogram og justert budsjett for inneværende år. Høyre side viser de økonomiske rammene blir i henhold til rådmannens beslutningsgrunnlag.

Rammeendringer

Eksempel	Endringer i 2015 kr.				Sum
	2015	2016	2017	2018	
<u>Konsekvensjusteringer</u>					
1 Overføring mellom ansvar	100	0	0	0	100
2 Pris- og lønnsvekst	30	0	0	0	30
<i>Sum konsekvensjusteringer</i>	<i>130</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>130</i>
<u>Nye tiltak</u>					
Ett nytt årsverk	500	0	0	0	500
Prosjekt	0	100	-100	0	0
<i>Sum nye tiltak</i>	<i>500</i>	<i>100</i>	<i>-100</i>	<i>0</i>	<i>500</i>
<u>Innsparing/omstilling</u>					
Strukturtiltak					
6 Flatt kutt	-50	0	0	0	-50
<i>Sum innsparing/omstilling</i>	<i>-50</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>-50</i>
Sum Eksempel	580	100	-100	0	580

Oversikten viser

- Konsekvensjusteringer – Flytting av rammer mellom ansvar (1) lønns-/prisvekst (2), konsekvens av fattede vedtak osv.
- Nye tiltak – tiltak utover det som tidligere er vedtatt
- Innsparing/omstilling – krav til innsparing/omstilling

Summene på de ulike tiltakene viser hvordan rammene endrer seg i forhold til året før.

Eksempellet viser

- I 2014 øker rammene totalt med 580, denne økningen ligger inne i alle årene
- I 2015 er det lagt inn et prosjekt med 100 som kun gjelder 2015. Dette medfører at rammen økes med 100 i 2015 (i forhold til 2014), og reduseres med 100 i 2016 (i forhold til 2015)

Forkortelser – definisjoner i dokumentet:

HP	Handlingsprogrammet
KOSTRA KG13	KOMmune-STat-RApportering I tabeller som inneholder KOSTRA tall er kommunegruppe 13 (KG13) kommunegruppen SSB har plassert Lier i for sammenligning. KG 13 består av 45 kommuner og er betegnet som «Store kommuner utenom de fire største byene»
Saml. Kom.	I tjenesteprofilene og for andre nøkkeltall er det en egen kommunegruppe som Lier bruker for sammenligning i tillegg til KG 13. Dette er kommuner som ligger tett opptil en storkommune og er presskommuner, ikke har innført eiendomsskatt, har tilsvarende innbyggertall og inntektsnivå. Kommunene som utgjør snittet er: Ski, Frogn, Nittedal, Ullensaker, Øvre Eiker, Nedre Eiker, Lier, Røyken, Horten, Klepp, Sola, Os, Fjell, Askøy og Stjørdal
Deflator	Regjeringen kompenserer kommunene med en forventet pris- og lønnsvekst utfra et vektet snitt. Lønnsveksten utgjør ca. 2/3 av den totale kostnadsveksten. Den vektete veksten kalles deflator.
KS	Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon
BPA	Brukerstyrt Personlig Assistanse/Assistent
VA	Vann og avløp
GVD	Godt Vann Drammensregionen
RfD	Renovasjonsselskapet for Drammensregionen
VIVA	Vestviken interkommunale vei-, vann og avløpsselskap